

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja
Prilagojena športna vzgoja

KOŠARKA NA VOZIČKIH

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

izr. prof. dr. Frane Erčulj, prof. šp. vzg.

RECENZENT

izr. prof. dr. Damir Karpljuk, prof. šp. vzg.

KONZULTANT

doc. dr. Boro Štrumbelj, prof. šp. vzg.

Avtorica dela
TINA PORENTA

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Možu Pavletu, sinu Juriju in vsem domačim, ter prijateljem za neizmerno potrpežljivost, podporo, zaupanje, motivacijo in razumevanje.

Gospodu mentorju dr. Franetu Erčulju za neizmerno razumevanje, zaupanje, podporo in neprecenljive nasvete.

Gospodu Milanu Lukanu, Jožetu Okornu, Žarku Tomšiču in gospodu Igorju Maliču za čas, ki so mi ga lahko namenili; za vse zanimive, poučne in tudi zabavne sestanke ter njihovo strokovno mnenje in pomoč.

Košarkarjem reprezentantom; Primožu Jeraliču, Suadu Hodžiču, Petru Cerarju, Milanu Slapničarju in ostalim za zaupanje in vložen trud pri izpeljavi testiranj in slikanju košarkarskih elementov.

Gospe Maureen Orchard (predsednica in generalna sekretarka IWBF) in gospodu Ronu Copenrathu (generalni sekretar IWBF-Europe) za zaupanje in odobritev uporabe njihovega gradiva za potrebe izdelave tega diplomskega dela.

Ključne besede: košarka na vozičkih, zgodovina in razvoj, IWBF, klasifikacija, pravila, tehnika in taktika, testi.

KOŠARKA NA VOZIČKIH

Tina Porenta

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2011

Specialna športna vzgoja, Prilagojena športna vzgoja

Število strani: 117; število slik: 50; število tabel: 5; število virov: 57.

IZVLEČEK

Košarka na vozičkih je panoga športa invalidov, ki se v zadnjem času močno razvija in dosega vedno višjo raven strokovnosti, popularnosti in organizacije. Izvira že iz časa 2. svetovne vojne (l. 1945), ko so v različnih bolnišnicah v ZDA začeli organizirati programe za športe na vozičkih, saj so se zavedali dejstva, da se je zaradi vojne v večini držav po svetu število invalidov naglo večalo in da je šport del obsežnega rehabilitacijskega programa. Diplomsko delo je strokovno-monografskega tipa. Temelji na metodi zbiranja podatkov iz domačih in tujih strokovnih in drugih monografskih publikacij. Namen diplomskega dela je bil tudi ugotoviti in predstaviti, kakšno mesto pa zaseda ta šport v svetu in Sloveniji, kako so tekmovanja organizirana, katere so ekipe in kdo zastopa Slovenijo na največjih tekmovanjih. Košarka na vozičkih je bila predstavljena tudi s tehnično-taktičnega vidika z namenom, da se nazorno predstavijo postavitve in gibanje igralcev na igrišču ter osnovne spretnosti z žogo in brez nje. Za boljše razumevanje nekaterih pomembnih pravil košarke na vozičkih so bila le-ta razložena in tudi slikovno (sodniški znaki) predstavljena. Poleg tega sta bila razložena tudi sistem klasifikacije in klasifikacija igralcev v razrede. V diplomskem delu smo želeli na enem mestu strniti in na zanimiv, uporaben in strokoven način predstaviti vsebine, ki so povezane s košarko na vozičkih.

Key words: wheelchair basketball, history and development, IWBF, classification, rules, technique and tactics, tests.

WHEELCHAIR BASKETBALL

Tina Porenta

University of Ljubljana, Faculty of Sport, 2011

Special Physical Education, Adapted Physical Education

Number of pages: 117; number of pictures: 50; number of tables: 5; number of references: 57.

ABSTRACT

Wheelchair basketball is part of disabled sports, it has recently developed an ever higher level of professionalism, popularity and organization. The Second World War (the year 1945) saw the beginning of wheelchair basketball. At that time employees in different hospitals in the United States, started to organize programs for sports in wheelchairs, because they were aware of the fact that due to the war, the number of disabled people grew rapidly in most countries around the world, and that sport was part of a comprehensive rehabilitation program. This BSc dissertation is written in a form of a professional monograph. It is based on the method of collecting data from domestic and foreign scientific and other monograph publications. The purpose is also to determine what place this sport occupies in the world and in Slovenia, how competitions are organized, what the teams are and who represents Slovenia in the most important competitions. In this BSc dissertation, wheelchair basketball is also presented from the technical and tactical point of view in order to show the positions and movements of players on the court as well as basic skills with and without the ball. To better understand some important rules of wheelchair basketball, the rules are carefully explained and some pictures are provided. Above all, the classification system and the classification of players into classes are presented. The purpose of the entire work is to show the content associated with wheelchair basketball in an interesting, useful and professional way.

KAZALO

1. UVOD	6
2. PREDMET IN PROBLEM	8
3. CILJI	9
4. METODE DELA	10
5. ZGODOVINA IN RAZVOJ KOŠARKE NA VOZIČKIH V SVETU	11
5.1. IWBF (MEDNARODNA ZVEZA ZA KOŠARKO NA VOZIČKIH)	14
5.1.1. IWBF-EUROPE.....	16
6. ZGODOVINA IN RAZVOJ KOŠARKE NA VOZIČKIH V SLOVENIJI	21
6.1. NAJPOMEMBNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSКИH KOŠARKARJEV	24
7. KLASIFIKACIJA KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH	31
7.1. POTEK IN SISTEM KLASIFIKACIJE.....	33
7.2. PRAVILA KLASIFIKACIJE	34
7.3. KONCEPT AMPLITUDE GIBANJA	34
7.4. RAZREDI KLASIFIKACIJE	36
RAZRED IGRALCA 1.0	37
RAZRED IGRALCA 2.0	39
RAZRED IGRALCA 3.0	41
RAZRED IGRALCA 4.0	43
RAZRED IGRALCA 4.5	45
RAZRED +0.5 TOČKE	45
7.5. KARAKTERISTIKA RAZREDA	46
7.6. KLASIFIKATOR	49
8. PRAVILA KOŠARKE NA VOZIČKIH	52
8.1. PREDSTAVITEV SODNIŠKIH ZNAKOV V KOŠARKI NA VOZIČKIH.....	62
9. TEHNIČNO - TAKTIČNE DEJAVNOSTI V KOŠARKI NA VOZIČKIH	68
9.1. OSNOVNE SPRETNOSTI Z ŽOGO IN BREZ NJE	69
9.2. POSTAVITEV IN GIBANJE IGRALCEV NA IGRIŠČU	75
10. PREVERJANJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI IN TEHNIČNIH SPRETNOSTI KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH	81
11. ZDRAVSTVENO - PREVENTIVNE VSEBINE V KOŠARKI NA VOZIČKIH	98
11.1. OBNOVITVENA REHABILITACIJA	98

12. SKLEP	100
13. TERMINOLOGIJA V KOŠARKI NA VOZIČKIH	102
14. VIRI	106
15. PRILOGE	109
15.1. VSEBINSKA ZASNOVA IWBF	109
15.2. PREDLOG LOGOTIPA KOŠARKE NA VOZIČKIH	117

KAZALO SLIK

Slika 1. <i>Struktura in osebje evropskega Izvršnega odbora IWBF</i>	17
Slika 2. <i>Ekipa slovenske reprezentance 2011</i>	25
Slika 3. <i>Senzibilne cone človeka</i>	32
Slika 4. <i>Opredelitev smeri gibanja telesa v prostoru)</i>	35
Slika 5. <i>Položaj košarkarja v vozičku in stabilizacija medenice</i>	36
Slika 6. <i>Amplituda gibanja igralca razreda 1.0</i>	37
Slika 7. <i>Amplituda gibanja igralca razreda 2.0</i>	39
Slika 8. <i>Amplituda gibanja igralca razreda 3.0</i>	41
Slika 9. <i>Amplituda gibanja igralca razreda 4.0</i>	43
Slika 10. <i>Amplituda gibanja igralca razreda 4.5</i>	45
Slika 11. <i>Amputacija palca na nogi</i>	46
Slika 12. <i>Polje omejitve</i>	57
Slika 13. <i>Velikost košarkarskega igrišča</i>	58
Slika 14. <i>Največja dovoljena višina sedeža vozička</i>	59
Slika 15. <i>Vodenje žoge</i>	73
Slika 16. <i>Menjava spredaj</i>	73
Slika 17. <i>Menjava zadaj</i>	73
Slika 18. <i>Podaja z obema rokama izpred prsi</i>	74
Slika 19. <i>Podaja z obema rokama iznad glave</i>	74
Slika 20. <i>Podaja z obema rokama s strani v tla</i>	74
Slika 21. <i>Podaja z eno roko s strani preko glave v loku pod koš</i>	75
Slika 22. <i>Met na koš</i>	75
Slika 23. <i>Osnovna postavitev v napadu brez centra proti osebni obrambi</i>	77
Slika 24. <i>Cona 2:1:2 in 1:2:2</i>	78
Slika 25. <i>Obramba proti zaslonu</i>	78

Slika 26. Vtekanje s pomočjo blokade »koridor« – ni podaje.....	79
Slika 27. »Koridor« - sprejem žoge po vtekanju s pomočjo blokade.....	79
Slika 28. Križanje brez žoge.....	80
Slika 29. Prevzemanje z rotacijo.....	80
Slika 30. Test 1 – Podajanje žoge ob steno, pred oviro.....	83
Slika 31. Skica testa 1 – Podajanje žoge ob steno, pred oviro).....	84
Slika 32. Test 2 – Vožnja vozička od črte do črte.....	84
Slika 33. Skica testa 2 – Vožnja vozička od črte do črte.....	85
Slika 34. Test 3 – Taping z roko.....	86
Slika 35. Skica testa 3 – Taping z roko.....	86
Slika 36. Test 4 – Hitrost pospeševanja – sprint 20 m.....	87
Slika 37. Skica testa 4 – Hitrost pospeševanja – sprint 20 m.....	88
Slika 38. Test 5 – Met 3 kg težke žoge izpred prsi.....	89
Slika 39. Skica testa 5 – Met 3 kg težke žoge izpred prsi).....	89
Slika 40. Test 6 – Vodenje žoge med ovirami.....	90
Slika 41. Skica testa 6 – Vodenje žoge med ovirami.....	91
Slika 42. Test 7 – Natančnost podaj ob steno v »trojni pravokotnik«.....	92
Slika 43. Skica testa 7 – Natančnost podaj ob steno v »trojni pravokotnik«).....	92
Slika 44. Test 8 – Prosti meti.....	93
Slika 45. Skica testa 8 – Prosti meti.....	94
Slika 46. Skica testa 9 – Natančnost meta na koš iz gibanja).....	95
Slika 47. Test 10 – Vožnja vozička s spremembo smeri gibanja).....	96
Slika 48. Skica testa 10 – Vožnja vozička s spremembo smeri gibanja.....	97
Slika 49. Uradni logotip IWBF.....	103
Slika 50. Sestavni deli vozička za košarko.....	104

KAZALO TABEL

Tabela 1. Štiri območja IWBF in njihove državne reprezentance.....	15
Tabela 2. NAJVIDNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSКИH KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH OD 1965 DO 1991.....	25
Tabela 3. NAJVIDNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSKE REPREZENTANCE KOŠARKE NA VOZIČKIH OD 1991 DO 2011.....	27
Tabela 4. Sistem klasifikacije igralca.....	31
Tabela 5. Postopek merjenja dolžine amputiranega dela.....	47

1. UVOD

Športne vsebine postajajo element kakovosti življenja invalidov, ter sestavni del programov rehabilitacije in izobraževanja. V šport se vključujejo vedno težje poškodovane osebe, posamezne športne discipline postajajo vedno bolj specializirane, šport invalidov postaja vedno bolj popularen tudi z vidika trženja. Vse to in še več vpliva na razvoj in specializacijo t.i. športa invalidov, ki se tako kot drugod v svetu tudi v Sloveniji vedno bolj uveljavlja in priznava.

Šport je v času medicinske rehabilitacije zelo pomemben, saj se posamezniki prek palete športnih aktivnosti hitreje vrnejo v domače okolje. Okoren (2009) izpostavi tri zelo pomembna vprašanja: zakaj je treba posameznika vključiti v športne aktivnosti, kdaj ga vključiti in kdo naj vodi te aktivnosti. Kot odgovor na vsa tri vprašanja navaja potrebo po zadovoljivih prostorskih kapacitetah z ustrezno opremo in usposobljenimi strokovnjaki. Pri nas vse do danes ni bilo ustrezno poskrbljeno za razvoj športa invalidov. Kot kaže, pa se položaj le spreminja na bolje saj naj bi se v Ljubljani kmalu začela graditi večnamenska športno-rekreacijska dvorana, ki bo delovala pod okriljem Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča, in v kateri bo mogoče zadovoljiti vse omenjene potrebe za kakovostno izvajanje športa invalidov. Vsebino projekta in samih programov so pripravili strokovnjaki z Inštituta, Pedagoške fakultete in Fakultete za šport ter posamezni pedagogi, zdravniki, fizioterapevti, trenerji in sami uporabniki. Dvorana bo namenjena izvajanju športnih in rekreacijskih vsebin (psihosocialne aktivnosti), izobraževalnih programov in družabnih srečanj. Tim strokovnjakov, sestavljen interdisciplinarno, bo lahko na enem mestu načrtoval in vodil program praktičnega dela (Okoren, 2009, str 1).

Posamezen športni strokovnjak bi tekom svojega študija, izobraževalnega procesa moral poznati tekmovalni sistem športa invalidov, načela razvrščanja v razrede (»klasifikacija«) in posebnosti posameznih vrst invalidnosti. To bi bilo po mnenju gospoda Igorja Maliča, nekdanjega sekretarja ZŠIS – POK in profesorja športne vzgoje, dovolj, da bi premagali »strah« pred invalidi, ter dodaja, da si vsa druga potrebna znanja lahko pridobimo s prakso (Okoren, 2010).

Problematiko, ki jo bi bilo potrebno tudi izpostaviti so težave pri zaposlovanju oziroma pridobivanju strokovnega kadra za delo z ljudmi s posebnimi potrebami in za delo v športu invalidov. Učitelji, profesorji, trenerji in drugi delavci na teh področjih pa pri svojem delu največkrat ugotovijo da jim primanjkuje znanja, izkušenj in celo teoretične osnove, da bi lahko svoj poklic opravljali kvalitetno, varno, samozavestno in na sproščen, zanimiv način. Številni seminarji, ki so vsako leto organizirani ravno z namenom, da se ta neznanja, manjkajoče izkušnje in teoretične osnove lahko dopolnijo, pridobijo, pa pripomorejo k večji strokovnosti in nenehnemu izpopolnjevanju posameznika.

Še vedno pa se v naši družbi, predvsem pri nekaterih ljudeh na visokih položajih (ministrih, županih, dekanih, itd.) pojavlja stereotipno obnašanje do ljudi z gibalnimi motnjami in/ali motnjami v razvoju, do oseb z invalidnostjo in drugih, ki so zaradi svojih drugačnih psihofizičnih lastnosti in sposobnosti obravnavani kot manjvredni, drugo razredni ljudje, ljudje, ki so državi odveč in so za njih primerne katerikoli razmere šolanja, treniranja, zaposlitve, itn., samo boljše ne. Vse kar bi bilo potrebno je, da bi začeli ti ljudje razmišljati bolj široko, manj sebično in bi na ta način z ustvarjanjem sožitja edino pridobili, predvsem na kvaliteti (bivanja v državi). Poznan je primer slovenske osnovne šole s prilagojenim programom, ko je župan mesta, samo da bi ugodil mamicam, ki ne dobijo vrtca za svoje otroke, brez predhodnih odobritev in soglasij, javno razglasil, da bodo oddelke za predšolsko vzgojo preselili v prostore te šole, ostale pa preselili drugam, ter na ta način ignoriral potrebe in mnenja staršev otrok z lažjimi ali težjimi motnjami v razvoju. To je samo eden od primerov človeške nevednosti in zgrešene diplomacije.

Dostopnost javnih objektov (občina, pošta, izobraževalne ustanove, vadbeni centri, nakupovalni centri in itn.) za ljudi na vozičkih se je v zadnjih nekaj letih močno izboljšala, vendar so se spremembe žal začele uvajati šele, ko so se ljudje, ki so bili dovolj pogumni, da svojo slabo izkušnjo delijo z javnostjo, odločili problem predstaviti tudi celotni državi. Na ta način so morali javno izpostaviti sami sebe in svoje stanje. To pa je za osebo z invalidnostjo lahko zelo težko, saj vemo, da ti ljudje v nobenem primeru ne želijo pri drugih ljudeh vzbujati usmiljenja in napačnih reakcij, ki so posledica nerazumevanja in nevednosti. Še vedno je preveč primerov iz prakse, ko je določena zgradba, ustanova dobro prilagojena ljudem na vozičkih, toda samo na zunaj, takoj ko pa oseba z invalidnostjo vstopi v določen objekt, se prve težave pojavijo na primer že pri dvigalih s preozkimi vrati, potem je tu še vedno problem preozkih hodnikov, nedostopnih sanitarij (predvsem zaradi preozkih vrat in zaradi stopnic pred njimi), previsokih umivalnikov, premajhnih in neustreznih garderob, pretežkih in nevarnih vrat, ter še druge arhitekturne ovire. Takšni primeri bi se lahko celo umestili med poglavje o kršenju človekovih pravic.

V okviru športa invalidov zavzema pomembno mesto košarka na vozičkih. Gre za zanimivo in atraktivno športno panogo, ki ima pri nas med invalidi veliko privržencev in bogato tradicijo. Vendar pa o njej ni veliko napisanega in v praksi primanjkuje strokovnega gradiva, ki bi bilo v pomoč trenerjem in igralcem pri njihovem delu. K izdelavi diplomskega dela je avtorico vzpodbudila predvsem želja, da bi vse pridobljene izkušnje in znanja pri študiju na Fakulteti za šport, pri delu z ljudmi, predvsem z otroki in mladimi, ter deset letne izkušnje aktivnega treniranja košarke in drugih športov, s tem delom nadgradila in na ta način uspešneje delovala na področju športa invalidov v Sloveniji. Teme, ki jih zajema so bile skrbno izbrane in oblikovane, vsako poglavje je končni produkt obsežnega gradiva, ki ga je bilo potrebno pregledati, včasih prevesti in kritično opredeliti, ter smiselno umestiti.

2. PREDMET IN PROBLEM

Šport kot nepogrešljiva metoda v sodobni rehabilitaciji ima, predvsem po končani medicinski rehabilitaciji, za paraplegika pri obnavljanju izgubljenih sposobnosti kot so na primer moč, koordinacija in vzdržljivost, neprecenljivo terapevtsko vrednost. Trajne posledice invalidnosti zahtevajo od posameznika veliko gibanja, discipline in notranje motivacije. Vse to pa je mogoče hitreje osvojiti v okviru športne organizacije, ki poskrbi, da je vadba osebe z invalidnostjo varna in učinkovita. Gibanje športnika invalida je strokovno vodeno, organizirano ter načrtovano glede na vrsto in stopnjo invalidnosti. Kot eden takšnih primernih športov za osebe z invalidnostjo je košarka na vozičkih, ki od posameznika zahteva celo paleto sposobnosti, pozitivnih lastnosti, ter drugih kvalitativnih.

Stanje športnika invalida, košarkarja na vozičku, je povezano s paraplegijo in/ali amputacijo, z otroško paralizo (poliomielitis) ali cerebralno paralizo (otrdela stopala). Večinoma pa veliko igralcev ne uporablja vozička tekom dneva, ampak jim služi samo kot sredstvo za potrebe športa (Coppenrath, 2009e). Tu je potrebno dodati še predpostavko, da je paraplegija specifična vrsta invalidnosti, ki običajno nastane ne samo zaradi poškodb temveč tudi zaradi bolezni, obolenj hrbtenjače in hrbtneja mozga (Kalan, 1996).

Področje košarke na vozičkih z vidika igre zahteva ogromno individualnega dela z igralci. V športu invalidov nikoli ne gre samo za proces treniranja, ob vsem tem je potrebno vsakemu igralcu zagotoviti še redne zdravniške preglede, razred klasifikacije, urejeno socialno stanje, redne obremenilne teste funkcionalnih sposobnosti in tudi organizirati testiranja, da se lažje ugotovi samo pripravljenost igralcev in/ali celotne ekipe.

Košarko na vozičkih marsikdo priznava kot najbolj zanimiv šport na vozičkih, zato ne preseneča, da je košarka na vozičkih zelo priljubljena pri gledalcih. Na Paraolimpijskih igrah leta 2000 v Sydneyju si je tekme košarke na vozičkih ogledalo kar 300.000 gledalcev (Coppenrath, 2009f). Na prvi pogled se zdi to lahek in preprost šport, vendar kdor se sam nikoli ni usedel v voziček in preizkusil svoje znanje in spretnosti pri vožnji z vozičkom ob sočasnem izvajanju košarkarskih elementov, si zelo težko predstavlja kako trdo morajo ljudje z invalidnostjo delati na sebi, da lahko »postanejo eno z vozičkom« in na ta način živijo lažje in z večjimi možnostmi za bolj kvalitetno življenje. Šele z izkušnjo na vozičku se človek lahko zave, kako zelo smo lahko onemogočeni, koliko stvari nas šele v tej situaciji lahko moti, vendar tokrat opravičeno, pa čeprav gre na primer samo za stopnico, ki nas loči od prostora v katerega želimo vstopiti, ali vrata, ki jih ne moremo brez pomoči odpreti.

Celotna problematika in vsa zbrana vsebina je bila poleg izbranih ciljev predstavljena tudi z namenom, da se z diplomskim delom opozori na nekatere nepravilnosti in pomanjkljivosti.

3. CILJI

- Z diplomskim delom na zanimiv, praktičen in nazoren način predstaviti košarko na vozičkih in izdelati uporabno gradivo, ki bo namenjeno vsem, ki se bodo želeli bolj natančno informirati o tem športu.
- Zbrati vso dostopno slovensko literaturo in najpomembnejšo svetovno literaturo na temo košarke na vozičkih.
- Zgodovino in razvoj košarke na vozičkih v svetu in v Sloveniji kronološko predstaviti.
- Predstaviti in podrobneje opisati klasifikacijo košarkarjev na vozičkih.
- S pregledom spreminjanja in dopolnjevanja pravil od začetka do zdaj, z natančno razlago in slikovno predstavitevijo nekaterih pomembnih pravil, omogočiti širši javnosti boljše razumevanje le teh.
- Košarko na vozičkih predstaviti tudi s tehnično-taktičnega vidika. Predstaviti filozofijo igre, osnovne spretnosti z žogo in brez nje ter postavitvev in gibanje igralcev na igrišču.
- V diplomskem delu navesti smernice za postavitvev tega športa ob bok drugim športom v Sloveniji in ugotoviti ali je mogoče v košarki na vozičkih vzpostaviti takšno organizacijsko zasnovo, ki bi omogočala prihodnost športa tudi pri mlajših generacijah (»podmladek« v košarki na vozičkih).

4. METODE DELA

Diplomsko delo je strokovno-monografskega tipa. Temelji na metodi zbiranja podatkov iz domačih in tujih strokovnih in drugih monografskih publikacij. Pravila, dopolnitve in spremembe pravil košarke na vozičkih, so bila dostopna predvsem na uradni internetni strani Mednarodne zveze za košarko na vozičkih (International Wheelchair Basketball Federation – www.iwbf.org). Za izdelavo diplomskega dela so bile uporabljene naslednje metode: zbiranje in pregledovanje gradiva, povzemanje, primerjava in prevajanje gradiva, ter citiranje uporabljenega gradiva (navajanje virov).

Opravljeni so bili formalni in neformalni pogovori s pomočnikom trenerja državne reprezentance, sodniki in nekaterimi zaposlenimi na Zvezi za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskem komiteju. Le ti so pripomogli k natančnejši predstavitvi košarke na vozičkih v Sloveniji. Pridobljeni podatki so bili s strani teh izkušenih oseb pregledani in potrjeni, s tem je lahko zagotovljena verodostojnost in pravilnost določenih podatkov v samem diplomskem delu.

Obdelava digitalnih slik je bila izvedena s pomočjo programa »Corel Photo-Paint 10«. Pri grafičnem prikazu postavitve in gibanja igralcev na igrišču se je v nekaterih primerih uporabil tudi spletni program imenovan »Basketball Playbook Home« (Jes-soft [Računalniški program]. Pridobljeno 23.3.2011 iz <http://www.jes-soft.com/playbook/>). Program omogoča risanje individualne, skupinske in skupne taktike v košarki na vozičkih na bolj pregleden in natančen način.

V diplomskem delu so bile izbrane teme, vsebine košarke na vozičkih predstavljene tako s strokovnega kot tudi praktičnega vidika, tako da je diplomsko delo primerno za vsakega, ki ga ta šport zanima.

5. ZGODOVINA IN RAZVOJ KOŠARKE NA VOZIČKIH V SVETU

Druga svetovna vojna je v večini držav po svetu povzročila porast števila invalidov. Pred vojno so bili invalidi na žalost v breme družbi in celo lastnim družinam. Ironično je, da je vojna z vso njeno grozoto, invalidom prinesla nekaj boljšega. Situacija po svetovni vojni je razkrila dejstvo, da je šport kot del širokega rehabilitacijskega programa pomembna pomoč pri rehabilitaciji prizadetih vojnih veteranov. V različnih bolnišnicah v ZDA so začeli organizirati programe za športe na vozičkih. Kot eden prvih se je izvajala košarka na vozičkih. Novemu športu na vozičkih se je priključevalo vedno več invalidnih mož, dokler ni bilo uradno organiziranih nekaj popolnih ekip. Tako je košarka postala prvi organiziran moštveni šport na vozičkih v zgodovini. Zaradi težav in stroškov potovanja z vozički, so ekipe pogosto tekmovali z ekipami, ki so jih sestavljali hodeči igralci. Ti igralci so se na vozičke privezovali z jermeni. Igra je bila ravno tako razburljiva kot »hodeča« košarka in je brez dvoma zahtevala več vzdržljivosti in spretnosti, ter drugih sposobnosti za igro. Interes za šport je naraščal, hkrati pa se je širil obseg različnih invalidnosti udeležencev v športu (Strohkendl, 1996).

Tako kot je bil težak začetek za moško košarko na vozičkih, pa je bil še toliko težji za žensko. Ženske ekipe v samih začetkih niso bile zaželeni v košarki na vozičkih. V začetnih letih so ženske predstavljale le 10% od vseh igralcev v Ameriki in za njih so le poredko organizirali ligaška tekmovanja, kljub temu da so bile tekme atraktivne in zelo dobro organizirane. Razlogi za to so bili dokaj očitni; malo žensk se je ukvarjalo s športom in v primerjavi z moškimi jih je bilo manj invalidnih - 20% od vseh ameriških paraplegikov so predstavljale ženske (Strohkendl, 1996).

Prva ustanovljena ženska ekipa na svetu je bila »Les Wheelchair Wonderetts« iz Quebeca, trener je bil Bill Hepburn, ki ima veliko zaslug, da lahko kljub invalidnosti poleg moških, tudi ženske dosegajo rezultate, cilje v življenju in na področju športa. Leta 1968, na 1. Paraolimpijskih igrah v Tel Avivu je v ženski konkurenci košarke na vozičkih zmagala ekipa iz Izraela (Strohkendl, 1996; str. 28).

Kronološki pregled razvoja košarke na vozičkih v svetu:

1940 → Začetki košarke na vozičkih, v Angliji. Zdravnik, dr. Ludwig Guttmann, je leta 1944 skozi program medicinske rehabilitacije Spinalnega centra v Stoke Mandevillu, v Aylesburiju (Anglija), prilagodil oziroma priredil že obstoječe športe v športne aktivnosti na vozičku za vojne invalide s poškodbo hrbtenjače (Strohkendl, 1996).

1946 → V tem letu so nekako vzporedno z začetki košarke na vozičkih v Angliji potekale prve tekme košarke na vozičkih med ameriški vojnimi veterani (invalidi) 2. svetovne vojne. Od takrat se je šport invalidov začel širiti po vsem svetu (Strohkendl, 1996).

1947 → Potekale Igre v Stoke Mandevillu, znane kot prve in takrat edine igre za invalide, ki se jih je udeležila le peščica igralcev (26) in na katerih so bili predstavljeni samo štirje športi: met krogle, kopja, kija in lokostrelstvo. Vendar pa je število športnih dogodkov, športov na vozičku in njihovih udeležencev zelo hitro naraščalo. V letih 1947 (Kansas City Pioneers, New England Clippers) in 1948 so se pojavile nove košarkarske ekipe na vozičkih (Strohkendl, 1996).

1948 → 28. julija je dr. Guttmann, na dan otvoritve olimpijskih iger v Londonu, na trati pred nacionalnim centrom za spinalne poškodbe predstavil prvi evropski organiziran program za športe na vozičku, ki ga je imenoval Igre v Stoke-Mandevillu. Igre za invalide so bile v Angliji znane pod imenom »Netball na vozičkih« (glej str. 103), ki je bila leta 1948 prvič predstavljena na teh Igrah .

1952 → Igralci ekipe Velike Britanije in Nizozemske odigrali prvo mednarodno tekmo košarke na vozičkih, na Mednarodnih igrah Stoke Mandevilla v Angliji (International Stoke Mandeville Games - ISMG). Istega leta gibanje dobi novega člana, nekdanjega nizozemskega vojaka, s katerim ustanovijo mednarodni komite imenovan International Stoke Mandeville Games Committee - ISMGF (Coppentrath, 2009j).

1956 → S klasifikacijo igralcev naredili košarko na vozičkih dostopno igralcem z lažjimi ali težjimi stopnjami invalidnosti. V Ameriki prvič zaigrali košarko na vozičkih kakršno poznamo danes (Coppentrath, 2009j).

1949 → Tim Nugent, direktor študija rehabilitacije na univerzi Illinois je organiziral prvi turnir v košarki na vozičkih. Uspeh tega organiziranega turnirja je dal novo smer v razvoju košarke na vozičkih (Strohkendl, 1996).

1973 → Mednarodna zveza Iger v Stoke Mandevillu (International Stoke Mandeville Federation - ISMGF) ustanovi prvi pododbor za košarko na vozičkih. V tistem času je bila ISMGF svetovni upravni organ za vse športe invalidov (Coppentrath, 2009f).

1989 → ISMGF svoj pododdelek za košarko na vozičkih poimenuje kot Mednarodna zveza za košarko na vozičkih (International Wheelchair Basketball Federation), ki jo priznava tudi pod kratico IWBF (Coppentrath, 2009f).

1993 → IWBF dobi popolno neodvisnost, ko postane svetovni organ za košarko na vozičkih, s polno odgovornostjo za razvoj športa invalidov. V naslednjih letih se je članstvo IWBF močno povečalo in zaradi velikega števila nacionalnih organizacij za košarko na vozičkih (NOWB's) z njenimi aktivnimi programi, se je IWBF razdelila v štiri geografska območja (IWBF območja). Štirje kontinenti na katerih deluje IWBF so Afrika, Amerika, Azija-Oceanija in Evropa. Danes je skupno število vseh košarkarjev na vozičkih po vsem svetu približno 30.000 (Coppentrath, 2009f).

Od 5. do 18. julija 2010 je v Birminghamu v Veliki Britaniji potekalo Svetovno prvenstvo v košarki na vozičkih za moške in ženske. Na tem tekmovanju je sodelovalo največ ekip doslej. Tekmovalo je 12 moških in 10 ženskih ekip. (Tomšič, 2010).

V letu 2011 bo v mesecu juliju v Kanadi (v bližini Niagarskih slapov) svetovno prvenstvo za ženske do 25 let. Istega leta pa bo potekalo evropsko prvenstvo v Nazaretu v Izraelu. Leta 2012 sledi košarkarski turnir na Paraolimpijskih igrah v Londonu.

Leta 2012 bo organizator evropskega prvenstva skupine B, Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Zaradi vseh logističnih in nastanitvenih zmogljivosti bo prvenstvo organizirano v Laškem. Predvideva se udeležba desetih reprezentanc. Prve dve ekipe se uvrstijo v najelitnejšo skupino – A. To bo priložnost za pridobitev in vključitev novih igralcev košarke v Sloveniji.

Leta 2014 bo organizirano svetovno prvenstvo v Seulu v Južni Koreji. Tekmovalo bo 16 moških ekip (cilj je doseči udeležbo 24 ekip, kot jih je na prvenstvih FIBE). V istem letu se bo, prvič v zgodovini košarke na vozičkih, v Torontu v Kanadi srečalo 12 ženskih ekip (Tomšič, 2010).

5.1. IWBF (MEDNARODNA ZVEZA ZA KOŠARKO NA VOZIČKIH)

Mednarodna zveza za košarko na vozičkih (IWBF) je bila ustanovljena leta 1973 kot podkomisija Iger v Stoke Mandevillu, preimenovala pa se je leta 1989. Od leta 1993 je IWBF neodvisni upravni organ za košarko na vozičkih. Trenutno ima štiri (4) geografskega območja (kontinentalne zveze): IWBF-Americas, IWBF-Africa, IWBF-Asia Oceania in IWBF-Europe. Več kot 70 držav po vsem svetu je vključenih v mednarodna tekmovanja v košarki na vozičkih (Coppenrath, 2009f). IWBF je neprofitna organizacija, katere namen je zagotoviti enake možnosti za vse invalide, da lahko igrajo košarko na vozičkih.

Dolžnosti in naloge IWBF (IWBF, 2009a)

- Oblikovati, določiti uradna pravila košarke na vozičkih; uradni priročnik klasifikacije igralca (klasificiranje pomeni strokovno razvrščanje igralcev košarke na vozičkih v razrede glede na stopnjo invalidnosti), specifikacija opreme in objektov; uradne predpise o delovanju zveze in zagotovitev, da se ti predpisi uveljavljajo v vseh priložnostih.
- Določiti standarde za usposabljanje in potrjevanje sodnikov, klasifikatorjev, komisarjev in ocenjevalcev; nadzor in urejanje licenciranja mednarodnih sodnikov, klasifikatorjev in komisarjev; povečati vključevanje izkušenih igralcev v zgoraj naštetih poklice.
- Nadzor in ohranjanje tajnosti igralcev, izdaja identifikacijskih kartic igralca (IKI) in klasifikacijskih kartic igralca (KKI).
- Urediti prestop igralca iz ene države v drugo.
- Zbiranje sredstev in pristojbin; sprejemanje prispevkov in subvencij; zagotavljanje vseh sredstev, namenjenih izključno za nadaljnje namene in cilje IWBF, vse to v skladu z načelom, da je IWBF neprofitna organizacija.
- Izvajati organizirano trženje programa, ki vključuje povezovanje, odnose z javnostjo in predstavitev dogodkov z namenom, da se osvešča javnost o prednostih košarke na vozičkih.

Cilji IWBF

- Spodbuditi rast in razvoj športa vseh narodov sveta skozi organizirano vodenje in izobraževanje;
- Zagotoviti, da se vsa mednarodna tekmovanja, za katere je odgovorna IWBF, vključno s košarko na vozičkih na Paraolimpijskih igrah, izvaja v skladu s pravili in predpisi IWBF (Coppenrath, 2009a).

V Tabeli 1 so za posamezno IWBF območje napisane vse države članice, ki lahko tekmujejo na vseh tekmovanjih (turnirjih, tekmah), podprtih s strani IWBF, za obdobje štirih let (v tem primeru za obdobje od 2007 do 2011). Vse države znotraj posameznega območja mora potrditi oziroma uradno odobriti Izvršni odbor IWBF. V Afriki je 10 držav članic Mednarodne zveze za košarko na vozičkih, v Ameriki 15, v Aziji 22 in v Evropi 29, največ doslej.

Tabela 1. Štiri območja IWBF in njihove državne reprezentance (IWBF Asia Oceania, Africa, Americas, Europe Executive Council, 2010).

IWBF območje				
	IWBF-Africa	IWBF-Americas	IWBF-Asia Oceania	IWBF-Europe
1	ALŽIRIJA	ARGENTINA	AVSTRALIJA	AVSTRIJA
2	KAMERUN	BRAZILIJA	BAHRAJN	BELORUSIJA
3	ERITREJA	KANADA	KITAJSKA	BELGIJA
4	EGIPT	KOLUMBIJA	REP. KITAJSKA	BOSNA IN HERCEGOVINA
5	GABON	KOSTARIKA	INDIJA	ČEŠKA
6	KENIJA	KUBA	IRAK	HRVAŠKA
7	MAURITIUS	EKVADOR	JAPONSKA	DANSKA
8	MAROKO	SALVADOR	JORDANIJA	FINSKA
9	NIGERIJA	GVATEMALA	KOREJA	FRANCIJA
10	JUŽNA AFRIKA	HONDURAS	KUVAJT	NEMČIJA
11		MEHIKA	LIBANON	VELIKA BRITANIJA
12		PERU	MALEZIJA	GRČIJA
13		URUGVAJ	NOVA ZELANDIJA	IRSKA
14		VENEZUELA	OMAN	IZRAEL
15		ZDA	PALESTINA	ITALIJA
16			FILIPINI	LATVIJA
17			KATAR	LITVA
18			SAUDOVA ARABIJA	NIZOZEMSKA
19			SINGAPUR	POLJSKA
20			SIRIJA	PORTUGALSKA
21			TAJSKA	RUSIJA
22			ZDRUŽENI ARABSKI EMIRATI	SRBIJA
23				SLOVAŠKA
24				SLOVENIJA
25				ŠPANIJA
26				ŠVEDSKA
27				ŠVICA
28				TURČIJA
29				UKRAJINA

Celotno delovanje IWBF in njenega osebja temelji na tem, da zagovarja in zagotavlja spoštovanje vseh sedem etičnih načel IWBF (Section C – Code of Ethics, 2009):

- 1 – Načelo DOSTOJANSTVA,
- 2 – Načelo POŠTENOSTI (INTEGRITETE),
- 3 – Načelo IZVIRNOSTI,
- 4 – Načelo PREDSTAVNOSTI,
- 5 – Načelo ODNOSA DO NARODOV,
- 6 – Načelo ZAUPNOSTI,
- 7 – Načelo PRIZADEVNOSTI IN UVELJAVLJANJA NAČEL.

5.1.1. IWBF-EUROPE

IWBF-Europe je prostovoljna evropska organizacija za košarko na vozičkih, katere ime izhaja iz spremembe imena »EuroZone – IWBF European Zone« leta 2004, v obdobju ko so začela vsa IWBF območja uporabljati enak logotip (Slika 49, str. 103). Leta 1994 je bil na prvem slavnostnem srečanju v okviru »EuroZone« izvoljen prvi predsednik, Hans Tukker (IWBF, 2010).

Trenutno ima IWBF 26 članic evropske NOWB (Državna organizacija za vodenje košarke na vozičkih). Poleg promocije in razvoja košarke na vozičkih pa vsaki dve leti IWBF-Europe organizira evropska prvenstva za moške (skupina A, B in C), ženske in mladino (U-22), in tudi vsakoletna »EuroCup« tekmovanja. (Coppentrath, 2009f).

Cilji IWBF-Europe

Glavni cilji IWBF-Europe so: organizacija mednarodnih tekmovanj v košarki na vozičkih na višjem nivoju za države članice, ter množičen razvoj in osnovanje načina igre košarke na vozičkih v državah po svetu.

ORGANIZACIJA IWBF-Europe

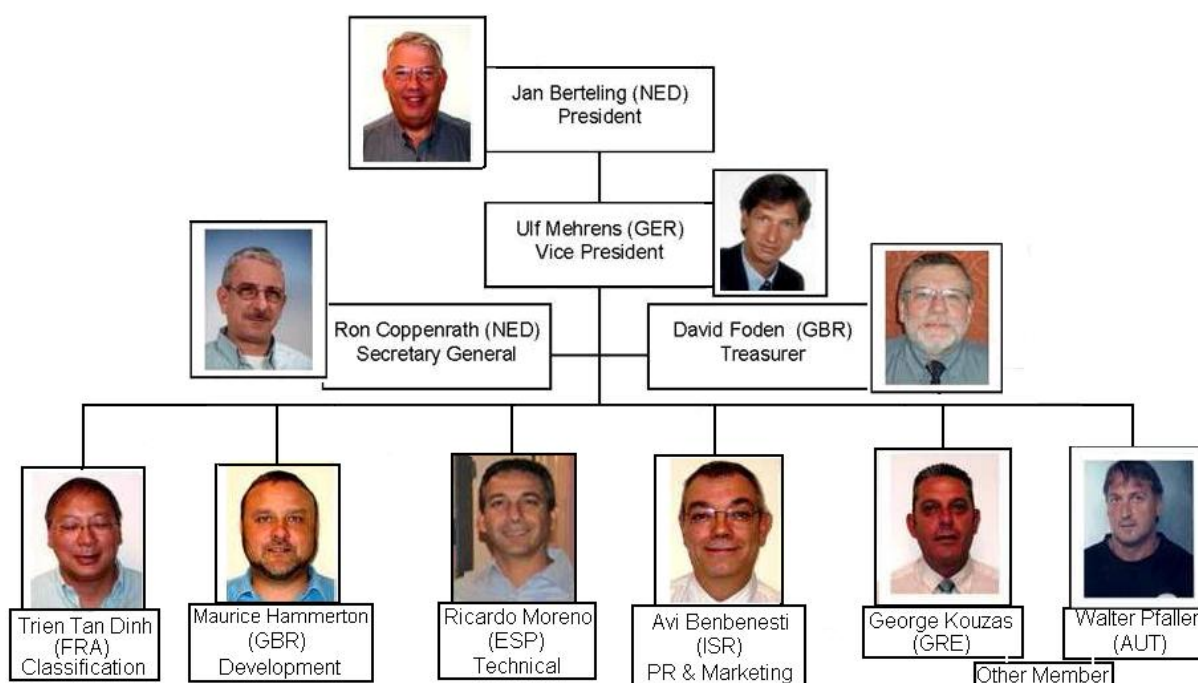
Smernice IWBF, osnovane in uveljavljene s strani Svetovnega kongresa in Izvršnega sveta IWBF, določujejo IWBF-Europe priznavanje avtonomije vsaki posamezni enoti NOWB svoje območje.

Odgovorne naloge Izvršnega sveta IWBF-Europe so (Coppentrath, 2009b):

- Z organiziranimi programi izobraževanja in oblikovanimi navodili spodbujati razvoj in širitev košarke na vozičkih v vse evropske države;
- usmerjati rezultate IWBF območja v imenu njenih NOWB;

- organizirati tekmovanja IWBF območja za posamezne države in klube;
- osnovati standard (nivo) treninga in certifikate za sodnike, klasifikatorje in nadzornike, da obdržijo enak standard kot je pri IWBF;
- odobriti vsa pomembna tekmovanja organizirana znotraj IWBF območja;
- kontrola in razvoj klasificiranja igralcev, izdajanje identifikacijska kartica igralca (IKI) in klasifikacijska kartica igralca (KKI) po napotkih IWBF;
- organizirati evropski forum za razpravljanje, analiziranje in osnivanje specifičnih predpisov, ki vključujejo spremembe osnovnih pravil, pravil tekmovanja in zakonike IWBF-Europe.

Na Sliki 1 je predstavljen primer strukture in osebja Izvršnega odbora IWBF, ki je odgovorno, da odbor deluje organizirano in učinkovito na vseh področjih košarke na vozičkih.

Slika 1. *Struktura in osebje evropskega Izvršnega odbora IWBF (Coppenrath, 2009b).*

IWBF-Europe vzdržuje finančno stabilnost z (Coppenrath, 2009b):

- Zbiranjem sredstev, članarine in zagotovitev, da so vsa sredstva, namenjena izključno za nadaljnje namene in cilje IWBF-Europe z načelom, da je IWBF-Europe neprofitna organizacija;
- Vzpostavitev organiziranega tržnega programa, ki vključuje komuniciranje, odnose z javnostjo in prireditve za osveščanje javnosti o prednostih košarke na vozičkih v Evropi.

ORGANIZACIJA TEKMOVANJ IWBF-Europe (Coppenrath, 2009k)**REPREZENTANČNA TEKMOVANJA**

Evropska prvenstva so tekmovanja za moške in ženske državne ekipe v organizaciji IWBF-Europe in so sestavljena iz treh turnirjev:

- Evropsko prvenstvo za moške, skupina A, Evropsko prvenstvo za ženske;
- Evropsko prvenstvo za moške, skupina B;
- Evropsko prvenstvo za moške, skupina C.
- Evropsko prvenstvo za moške U-22.

Število sodelujočih ekip na prvenstvih košarke na vozičkih:

12 ekip v moški konkurenci skupine A zastopajo:

- 1.) deset (10) najbolje uvrščenih ekip na zadnjem evropskem prvenstvu za moške skupine A (država organizatorka mora biti ena od teh devetih (9) ekip);
- 2.) dve (2) najbolje uvrščeni ekipi z zadnjega evropskega prvenstva v skupini B;

8 ženskih ekip zastopa:

- 1.) država organizatorka tekmovanja;
- 2.) pet (5) najbolje uvrščenih ekip na zadnjem Evropskem ženskem prvenstvu, razen države organizatorke ;
- 3.) dve ekipi s kvalifikacijskega turnirja.

Največ 8 ekip v moški konkurenci skupine B zastopajo:

- 1.) dve (2) zadnjevrščeni ekipi izpadli iz zadnjega Evropskega prvenstva skupine A;
- 2.) štiri (4) najbolje uvrščene ekipe na zadnjem Evropskem prvenstvu za moške skupine B, le te pa niso ekipe v točki 1;
- 3.) dve (2) ekipi z zadnjega Evropskega prvenstva za moške skupine C;
- 4.) organizator tekmovanj mora biti ena izmed zgoraj omenjenih ekip.

Največ 8 ekip v moški konkurenci skupine C zastopajo:

- 1.) dve (2) zadnjevrščeni ekipi izpadli na zadnjem Evropskem prvenstvu za moške iz skupine B; 2.) preostale ekipe.

KLUBSKA TEKMOVANJA

»EuroCup« je Evropsko prvenstvo klubskih ekip, ki ga organizira IWBF-Europe. Sestavljajo ga Evroliga 1, 2 in 3 ter predtekmovanja in sledeča finalna srečanja:

EuroCup 1 – »**Champions Cup**«

EuroCup 2 – »**André Vergauwen Cup**«

EuroCup 3 – »Willi Brinkmann Cup«

EuroCup 4 – »Challenge Cup«

Ustreznost igralcev za »EuroCup« tekmovanja v košarki na vozičkih (Coppenrath, 2009d):

1. Mora biti določena v skladu s pravili in predpisi klasifikacije igralca ;
2. NOWB je ves čas odgovorna za ustreznost vseh igralcev iz posameznih klubov. V primeru kršitve pravil in predpisov klasifikacije igralca, kršitve osnovnih zakonov o ustreznosti, državljanstvu, starosti in prestopa, nosi NOWB vso odgovornost, vse posledice teh kršitev;
3. Vsi prijavljeni igralci morajo biti člani iste ekipe od 1. decembra do konca EuroCup tekmovanj, skozi celo leto v katerem tekmovanja potekajo. Košarkar lahko v istem času pridobi samo eno licenco s strani NOWB od IWBF-Europe;
4. Za vsakega tujega igralca v ekipi je potrebno na sedež tajništva IWBF-Europe poslati potrdilo o njegovi ustreznosti s predložitvijo kopije pristopnega pisma potrjenega s strani njegovega kluba.

SPONZORIRANJE IWBF-Europe

IWBF-Europe je prostovoljna organizacija ustanovljena z namenom organizacije, razvoja in promoviranja košarke na vozičkih v Evropi. Organizacija je odvisna od sredstev pridobljenih iz organiziranih tekmovanj in sredstev drugih organizacij, kot je FIBA-Europe. Dodatna sredstva so za nadaljnji razvoj igre več kot dobrodošla. Donacije se lahko izvajajo v vsakem trenutku. Zainteresirani za sponzoriranje, pa si lahko glede na zanimanje in proračun višino donacije izbirajo na enostavnem in naprednem modelu sponzoriranja, ki ga IWBF-Europe ponuja (Coppenrath, 2009i).

KOMISIJA IWBF-Europe

V okviru IWBF-Europe sta pooblaščenici dve vrsti komisarjev za nadzor tekmovanj (Coppenrath, 2009c):

- 1 – **Tehnični delegat** turnirja (tekmovanja) ima celotno kontrolo nad tekmovanji in je odgovoren za nemoten potek EuroCup tekmovanj;
- 2 – **Komisarji poteka igre** s katerimi IWBF-Europe sodeluje med Evropskimi prvenstvi. Njihova naloga je poskrbeti, da potekajo tekmovanja pod ustreznimi pogoji, zato ves čas sodelujejo s sodniki in tako zagotavljajo da je temu res tako. Poleg tega pa je Komisar poteka igre v prvi vrsti odgovoren za nemoten potek za zapisnikarjevo mizo, zato mora sedeti med časomerilcem in zapisnikarjem.

Kriteriji za pridobitev naziva »Komisar IWBF-Europe« (Coppenrath, 2009c):

- Kandidat mora imeti ustrezno znanje o košarki na vozičkih;
- Razgledanost, ukvarjanje ali druge izkušnje s področja košarke na vozičkih, splošno znanje, organizacija tekmovanj, vodenje ekipe;
- Kandidat mora poznati košarkarska pravila in predpise za izvedbo prvenstev v košarki na vozičkih;
- Sposobnost komunikacije in pisanja v angleškem jeziku;
- Delovati diplomatsko in v skladu s filozofijo IWBF-Europe;
- Opraviti postopek kvalificiranja, to pomeni da bo kandidat prvo leto nenehno spremljal svojega mentorja (izkušen komisar), v drugem letu pa se bo pod nadzorom mentorja tudi sam preizkusil v vlogi komisarja.

6. ZGODOVINA IN RAZVOJ KOŠARKE NA VOZIČKIH V SLOVENIJI

Šport invalidov v Sloveniji (z izjemo športa gluhih) se je razvijal postopoma oz. po korakih. Začelo se je v krogu vojaških vojnih invalidov v Ljubljani, nato med istimi invalidi v celotni Sloveniji. Poudariti je potrebno, da se je košarka na vozičkih začela, razvijala in vodila izključno pri Zvezi paraplegikov Slovenije (ZPS), torej pri invalidih s poškodbami in obolelostjo hrbtenjače. V svetu pa je bila to športna panoga, ki se je razvila v istem krogu invalidov, nato pa prerasla v šport vseh invalidov na vozičkih. Vključili so se tudi »hodeči« športniki, ki so bili zaradi poškodb na spodnjih okončinah onemogočeni igrati košarko med »neinvalidi«, so pa lahko nadaljevali s košarko, ko so se usedli na invalidski voziček (I. Malič, osebna komunikacija, 28.3.2011).

Kronološki pregled razvoja košarke na vozičkih v Sloveniji:

1955 → Naj bi bila ustanovljena Zveza za rekreacijo in šport invalidov Slovenije (ZRŠIS). Najprej je bila članica Zveze za telesno kulturo Slovenije (ZTKS) in drugih osrednjih organizacij s podobnim imenom (Malič, 2011).

→ Leta 1955 je bila ustanovljena tudi Športna zveza invalidov Slovenije, ki je tudi veliko prispevala k temu, da imajo šport v programih vsa slovenska invalidska združenja. V dobrih 30-tih letih je zveza organizirala številne športne dogodke, usposobila veliko trenerjev, športnih vaditeljev in organizatorjev ter postavila odlično organizacijsko osnovo za vključevanje invalidov v šport, tudi na tekmovalni ravni (Peršak in Okoren, 1993).

1966 → Leta 1966 je bila ustanovljena Zveza za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije (Savez za sport i rekreaciju invalida Jugoslavije, SSRIJ). Ta zveza je bila krovna organizacija republiških zvez, ki je odredila sestavo in udeležbo državnih reprezentanc. Tedaj so v mednarodni prostor začele odhajati uradne reprezentance športnikov invalidov (Malič, 2011).

1969 → Leta 1969 so paraplegiki ustanovili Sekcijo paraplegikov in tetraplegikov Slovenije in v njenem okrilju je zaživel ter se razvil predvsem šport invalidov za paraplegike. Ob ustanovitvi sekcije je naraščalo tudi zanimanje za šport invalidov, ki je pritegoval vedno večje število oseb z invalidnostjo. Ti so zahvaljujoč vztrajni vadbi ter veselju do športa, dosegli že vrsto priznanj in odmevnih rezultatov doma in na tujem (Malič, 2011).

1971 → V okviru memoriala prof. Bojana Hrovatina (nekoč zaposlen v takratnem Zavodu za rehabilitacijo invalidov Soča), ki je bil pionir športa invalidov v Sloveniji, in je v športne vsebine vključeval paraplegike in druge invalide kot sestavni del rehabilitacije, so v spomin nanj v letu 1971 prirejali atletska tekmovanja (Peršak in Okoren, 1993).

1973 → 20. novembra je bilo ustanovljeno Društvo paraplegikov Slovenije (DPS), zaradi vse večjih potreb in razvoja programov v vrstah paraplegikov.

1979 → 20. novembra je zaradi izredne aktivnosti in želje po razporeditvi slovenskih paraplegikov po pokrajinah, DPS preraslo v ZPS z devetimi lokalnimi društvi. Zveza

paraplegikov Slovenije je nosilec in izvajalec športa paraplegikov v Sloveniji že več kot trideset let (Hrausky, 1975). Košarka na vozičkih pa je eden izmed športov, ki ga zveze zelo podpirajo, zato postaja vedno bolj popularen, zanimiv in dostopen.

1991 → Po osamosvojitvi je bila ZRŠIS med ustanovitelji Olimpijskega komiteja Slovenije (OKS), ki se je kasneje tudi reorganiziral, združil z Zvezo športnih organizacij Slovenije v osrednjo krovno športno organizacijo v Sloveniji (Malič, 2011).

1992 → ZRŠIS prvič uspešno nastopila kot neodvisna nacionalna reprezentanca na Paralimpijskih igrah v Barceloni.

2008 → Današnja Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite je morala kot ZŠIS na zahtevo Mednarodnega paraolimpijskega komiteja (IPC- International Paralympic Committee) v letu 2008 dodati v svoje ime še termin »paraolimpijski« in s tem potrditi pripadnost tej zvezi in hkrati statusno določiti, da je nosilec in edini zastopnik, predstavnik oz. krovna organizacija za šport invalidov v Sloveniji. Tako je šport invalidov postal del športnega in olimpijskega gibanja v Sloveniji, vedno boljše mesto pa zaseda tudi v nacionalnem programu in zakonu o športu (Malič, 2011).

SEDANJI SISTEM IN ORGANIZACIJA TEKMOVANJ V SLOVENIJI

V Sloveniji je nosilka celotnega mednarodnega športa invalidov Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite (predsednik: Emil Muri, podpredsednik: Jože Okoren in Anton Petrič). Organizacija in izvedba tekmovanj pa poteka tudi pod okriljem Zveze paraplegikov Slovenije (predsednik – Dane Kastelic; podpredsednik – Gregor Gračner), ki jo sestavlja devet lokalnih društev, ki se s svojimi člani udeležujejo različnih tekmovanj in srečanj, ki so tudi na mednarodni ravni (M. Lukan, osebna komunikacija, 17.5.2011).

- Društvo paraplegikov ljubljanske pokrajine,
- Društvo paraplegikov severne Štajerske,
- Društvo paraplegikov jugozahodne Štajerske,
- Društvo paraplegikov Gorenjske,
- Društvo paraplegikov Dolenjske, Bele Krajine in Posavja,
- Društvo paraplegikov Prekmurja in Prlekije,
- Društvo paraplegikov severne Primorske,
- Društvo paraplegikov Istre in Krasa,
- Društvo paraplegikov Koroške.

Naloge in pristojnosti izvajanja programov košarke na vozičkih (M. Lukan, 2011):

A) Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite ima nalogo in pristojnosti, da organizira zaključek državnega prvenstva (finalni del ali »play off«) in vodi državno reprezentanco na uradnih mednarodnih tekmovanjih - prvenstvih (izbor ekipe, financiranje, opremljanje, treningi, organizacija potovanj, itn.).

B) Zveza paraplegikov Slovenije že več kot 20 let organizira prvenstvo - ligaško tekmovanje v turnirski obliki, ter tekmovanje za pokal Zveze paraplegikov Slovenije. V preteklih letih je v ligi nastopilo od štiri do sedem ekip.

C) Lokalna društva so zadolžena za oblikovanje in financiranje lastnih ekip, organizacija treningov, opremljanje, organizacija treningov, prijateljskih tekem doma in v tujini, itd..

V Sloveniji organizira Zveza paraplegikov Slovenije že več kot 20 let ligaško tekmovanje v turnirski obliki. V organizaciji Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskega komiteja pa poteka prav tako vsako leto, tako imenovani Finalni del – »Play off«. V ligi nastopa od štiri do sedem ekip. V okviru Zveze paraplegikov in lokalnih društev pa potekajo vsako leto razni mednarodni turnirji z udeležbo ekip iz različnih držav. Prav tako vsako leto slovenske ekipe nastopajo na turnirjih zunaj naših meja .

DRŽAVNO PRVENSTVO Slovenije:

Tehnični pravilnik za organizacijo in izvedbo zaključka tekmovanja v košarki na vozičkih v 2. členu določa, da se državno prvenstvo (v nadaljevanju DP) v košarki na vozičkih izvaja po določenih Splošnega pravilnika za izvedbo tekmovanj v ZŠIS – POK in po pravilih IWBF, ter po določenih tega pravilnika. Državno prvenstvo se izvede le v primeru, da je košarka na vozičkih, kot športna panoga v programih državnih invalidskih organizacij, ki so članice ZŠIS – POK. Izvaja se ga v terminu, ki je določen v koledarju ZŠIS – POK in predstavlja zaključek lige košarke na vozičkih v organizaciji Zveze paraplegikov Slovenije. V »Play-off« se uvrstijo štiri (4) ekipe iz te lige., ki odigrajo polfinale po sistemu prvo uvrščeni proti četrtem in drugo uvrščeni proti tretjim (1. : 4. in 2. : 3.). Zmagovalni ekipi se pomerita za prvo in drugo mesto, poraženi pa za tretje in četrto. Ekipe so lahko mešane po spolu (Furlan, J. 2000).

Regionalna liga v košarki na vozičkih NLB WHEEL:

Razvila se je pod sponzorstvom NLB (Nove ljubljanske banke), ter pod organizacijo Zveze paraplegikov Slovenije in poteka že tretje leto zapored vzporedno s košarkarsko ligo NLB, po turnirskem sistemu. V ligi sezone 2010/11 so tekmoval ekipe iz petih držav; Italije, Srbije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Slovenije (Perko, 2010).

Turnirji društev paraplegikov Slovenije:

Vsako društvo Zveze paraplegikov Slovenije pa v svoji lastni režiji organizira in izvaja različna tekmovanja, srečanja, ki potekajo med različnimi ekipami društev posameznih regij. Tekmovanja so lahko tudi mednarodnega značaja (M. Lukan, 2011).

EKIPE društev paraplegikov (DP), ki tekmujejo v košarki na vozičkih:

- **DP Mercator – Ljubljana** – Društvo paraplegikov Ljubljanske pokrajine,
- **DPSŠ Maribor** – Društvo paraplegikov Severne Štajerske,
- **DP Celje** – Društvo paraplegikov JZ Štajerske,
- **DP Gorenjske** – Društvo paraplegikov Gorenjske,
- **DP Novo mesto** – Društvo paraplegikov Dolenjske, Bele krajine in Posavja.

Ostala lokalna društva pa se s košarko na vozičkih ukvarjajo rekreativno (DP Prekmurja in Prlekije) ali pa je ta šport v društvu nekoliko zastavljen in so v ospredju drugi športi invalidov: atletika, kegljanje, šah, športni ribolov, itn. (M. Lukan, 2011).

6.1. NAJPOMEMBNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSКИH KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH

V 70.-tih letih je bil organiziran prvi javni nastop košarkarjev na vozičkih, članov Društva paraplegikov SR Slovenije in hrvaških paraplegikov, je bil v novi športni dvorani v Zagrebu, kjer so naši košarkarji zmagali z visokim rezultatom pred 2000 gledalci ter od pokrovitelja prejeli pokal. Sledilo je povratno srečanje, ki ga je organiziralo naše društvo pod pokroviteljstvom športne dvorane Tivoli. Prva uradna mednarodna tekma pa je bila odigrana 6. septembra, 1969 v Rimu, z ekipo italijanskih paraplegikov. Zmagala je reprezentanca Jugoslavije, vendar je takoj naslednje leto, na povratni tekmi v Ljubljani, zmagala ekipa Italije (Peršak in Okoren, 1993).

V slovenskem prostoru je trenutno aktivnih preko 50 igralcev košarke na vozičkih. Javni nastopi košarkarjev zelo pozitivno vplivajo na posameznike, predvsem pa je pomembna sama promocija športne panoge in priložnost za vključevanje novih igralcev. Občasno pa se pojavljajo težave pri dostopnosti športnih dvoran (stopnice, preozka vrata, nedostopne sanitarije, pomanjkanje prostora za gledalce na vozičkih, itd.).

Eden izmed odmevnejših tekmovanj na mednarodni ravni je t.i. Pogačnikov memorial. Gre za tekmovanje posvečeno gospodu Tonetu Pogačniku, znanemu športniku, športnemu delavcu in izvrstnemu organizatorju tekmovanj. Njegove ideje o promociji in nastopanju športnikov paraplegikov izven naše organizacije in države so prinesle uspehe na klubskih in mednarodnih tekmovanjih, zato se ohranjajo in razvijajo še naprej. Z leti je postal memorial že tako rekoč tradicija Društva paraplegikov ljubljanske pokrajine, zato ga organizirajo vsako leto (zdaj že 30. po vrsti). S to dejavnostjo stojijo košarkarjem ob strani ter jih vzpodbujajo pri doseganju dobrih rezultatov in razvoju košarke na vozičkih (Peršak in Okoren, 1993).

V Tabelah 2 in 3 so v kronološkem vrstnem redu navedeni tisti nastopi in dogodki, vezani na tekmovanja Slovencev v jugoslovanski reprezentanci (Tabela 2, str. 25–27) in slovenske

reprezentance (Tabela 3, str. 27–30) košarke na vozičkih. V obeh tabelah so tekmovanja, ki so se odvijala v samem začetku in so veliko pripomogla k razvoju košarke na vozičkih v Sloveniji, ter tekmovanja na nivoju Paraolimpijskih iger, Evropskih (EP) in Svetovnih prvenstev (SP). V nekaterih primerih pa določenih podatkov ni bilo mogoče dobiti oziroma so nepopolni, zato je uporabljen znak (=). Iskanje manjkajočih podatkov je še vedno v teku.

Na Sliki 2 je predstavljena ekipa slovenske reprezentance košarke na vozičkih sezone 2010/11: druga vrsta levo: 10 – Jure Gašpar, 7 – Boštjan Ceglar, 11 – Nedžad Budimlić (trener in igralec), 15 – Primož Jeralič, 5 – Milan Slapničar; prva vrsta z leve: 4 – Tone Zakrajšek, 9 – Suad Hodžić, 13 – Enis Musić; zadaj stojita Goran Kabič (tehnični vodja ekipe) in Milan Lukan (pomočnik trenerja).

Slika 2. Ekipa slovenske reprezentance 2011 (Pridobljeno 4.3.2011 iz <http://kosarka.si/wp-content/blogs.dir/1/files/2010/09/ko%C5%A1arka-na-vozi%C4%8Dkih-480x360.jpg>)

Tabela 2. NAJVIDNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSКИH KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH OD 1965 DO 1991.

LETO	TEKMOVANJA	UDELEŽENCI	REZULTATI
1965	Pričetek igranja košarke na vozičkih (v Sloveniji) v okviru medicinske rehabilitacije v takratnem Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani (Peršak in Okoren, 1993).	Oskrbovanci zavoda in drugi invalidi na vozičkih (predvsem paraplegiki).	Rezultat je bil drugotnega pomena, kajti pomembno je bilo vključevanje invalidov v šport

1969	<p>Prva mednarodna tekma z ekipo italijanskih paraplegikov v Rimu - rehabilitacijska izmenjava slovenskih in italijanskih paraplegikov (Peršak in Okoren, 1993).</p> <p>Ob tej priliki so se pomerili paraplegiki obeh ekip tudi v drugih športih, kot so: atletika, plavanje in namizni tenis.</p>	<p>Jugoslavija : Italija Ekipa košarkarjev: Ivan Peršak, Ivan Tanjšek, Martin Gorenc, Bogdan Petrovič in Miha Kostevc.</p>	<p>JUG : ITA (42 : 25) V košarki je ekipa Jugoslavije premočno zmagala, v ostalih športih pa so bili rezultati v korist obeh nasprotnikov</p>
1970	<p>Povratna tekma z Italijo v Ljubljani (I. Malič, osebna komunikacija, 28.3.2011)</p>	<p>Ekipe Slovenije in Italije, v košarki in drugih športih.</p>	<p>Zmaga Italije v košarki na vozičkih</p>
1972	<p>Prve Paraolimpijske igre za slovenske paraplegike v 2. diviziji, v Heidelbergu, v Nemčiji. Ekipa je nastopila v okviru ženske in moške jugoslovanske reprezentance. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Paraolimpijski turnir z udeležbo 12 – tih reprezentanc. =</p>	<p>Moški: 4. mesto v B skupni Ženske: 4. mesto v A skupini</p>
1973	<p>Evropske igre na Dunaju, kjer se je igrala tudi košarka (nastop slovenske ekipe). Takšne igre so se odvijale vsako drugo leto vse do leta 1985, kjer je na vsakem tekmovanju nastopila ekipa slovenskih atletov, občasno pa tudi ekipa košarkarjev. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Številne evropske (občasno) tudi izven evropske države. =</p>	<p>Jugoslavija (ekipo je pretežno sestavljala slovenska ekipa) je dosegala praviloma dobre rezultate in bila vedno v vrhu vseh udeleženih držav.</p>
1974	<p>EP v Franciji, Bretanija (Kerpapp). Moška in ženska ekipa</p> <p>Prijateljska tekma v Divači ob tamkajšnjem krajevnem prazniku. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Ekipa Jugoslavije in sosednje Hrvaške, ki so v teh nastopih preizkusile večje število igralcev</p> <p>Reprezentanca Jugoslavije je bila sestavljena pretežno iz košarkarjev Slovenije.</p>	<p>Moška ekipa: 8. mesto</p> <p>Ženska ekipa: 4. mesto</p> <p>S turnirjem v Divači sta se promovirala tako košarka na vozičkih kot šport invalidov na splošno</p>
1978	<p>EP v Franciji, Laricut (I. Malič, 2011)</p>	<p>12 ekip =</p>	<p>10. mesto</p>

1981	Evropsko prvenstvo (turnir šestih držav), v Švici (Malič, I, osebna komunikacija, 15.3.2011).	Ekipo Jugoslavije so sestavljali večinoma slovenski košarkarji. Trener: Ivan Peršak Igralci: Igor Dubrovski, Slavko Golobič, Lazo Ljubotina, Marjan Trdina, Jože Žgajnar.	3. mesto
1984	3. uradno EP v Kerpanu, v Franciji. Udeležila se ga je tako moška kot ženska ekipa. (I. Malič, 2011)	=	=
1985	Kvalifikacijski turnir za nastop na SP v Avstraliji, v Belgiji (Ž. Tomšič, osebna komunikacija, 15.3.2011).	Trener: Igralci: Adam Dimitrovič, Igor Dubrovski, Ivan Kosec, Tone Koščak, Zdravko Strajnar, Marjan Trdina, Jože Žgajnar.	1. mesto jugoslovanske ekipe
1986	Svetovno prvenstvo – »Gold Cup«, Avstralija, Melbourne. (I. Malič, 2011)	Nastopala ista ekipa kot na kvalifikacijskem turnirju	7. mesto jugoslovanske ekipe

Tabela 3. NAJVIDNEJŠI NASTOPI IN DOSEŽKI SLOVENSKE REPREZENTANCE KOŠARKE NA VOZIČKIH OD 1991 DO 2011.

LETO	TEKMOVANJA	UDELEŽENCI	REZULTATI
1994	1. Evropsko prvenstvo (EP) v košarki na vozičkih skupine B na Poljskem, v Varšavi. Slovenija prvič nastopila kot samostojna reprezentanca. (I. Malič, 2011)	Trener: Milan Lukan Igralci: Slavko Bračič, Danijel Kastelic, Janko Koren, Boris Luzar, Marjan Peternelj, Damjan Rek, Peter Robnik, Marjan Trdina in Janez Učakar.	4. mesto v B skupini
1996	2. EP v košarki na vozičkih skupine B v Sloveniji, Ljubljana smo organizirali, z udeležbo 12 reprezentanc. (I. Malič, 2011)	Trener: Milan Lukan Igralci: Jože Berčon, Slavko Bračič, Igor Dubrovski, Gregor Gračner, Danijel Kastelic, Janko Koren, Ivan Košec, Marjan Peternelj, Peter Robnik, Marjan Trdina (kapetan), Janez Trdina, in Janez Učakar,.	3. mesto – uvrstitev v najelitnejšo skupino A

1997	EP v Madridu = (I. Malič, 2011)	Trener: Milan Lukan Igralci: Jože Berčon, Igor Dubrovski, Gregor Gračner, Danijel Kastelic, Janko Koren, Marjan Peternelj, Peter Robnik, David Slaček., Janez Trdina, Marjan Trdina, Janez Učakar, Jože Žgajnar.	11. mesto
1998	3. EP skupine B v košarki na vozičkih v 2 skupinah in na dveh lokacijah; Nottwil v Švici in Tavira na Portugalskem (Cronology of the events, 2010).	12 ekip =	=
1999	4. EP skupine B na Portugalskem, Algarve. Od 21. do 24. januarja 1999. (I. Malič, 2011)	Trener: Milan Lukan Igralci: Jože Berčon, Igor Dubrovski, Gregor Gračner, Ivan Košec, Danijel Kastelic, Mičo Ostojič, Marjan Peternelj, Peter Robnik, David Slaček, Marjan Trdina, Janez Trdina, Jože Žgajnar.	1. mesto v B skupini, uvrstitev v A skupino
1999	EP skupine A v košarki na vozičkih, Roermond, Nizozemska. Od 1. 7. do 11. 7. 1999. (I. Malič, 2011)	Igralci: Slobodan Banjac, Tomaž Barbo, Jože Berčon, Igor Dubrovski, Gregor Gračner, Danijel Kastelic, Mičo Ostojič, Marjan Peternelj, Peter Robnik, Janez Trdina, Marjan Trdina, Jože Žgajnar.	9. mesto
2002	5. EP skupine B v košarki na vozičkih, Češka republika. Od 2. 1. do 6. 1. 2003 (za sezono 2002). (I. Malič, 2011)	Trener Stanko Lučev Pomočnik trenerja: Milan Lukan Igralci: Slobodan Banjac, Tomaž Barbo, Jože Berčon, Rudolf Centrih, Igor Dubrovski, Gregor Gračner, Boris Klep, Mičo Ostojič, David Slaček, Simon Šerbinek, Janez Učakar. Vodja ekipe: Uroš Okoren Sodnik: Žarko Tomšič	Tekme v skupini: SLO : Poljska (54 : 52) SLO : BiH (62 : 44) SLO : Hrvaška (53 : 49) Za 3 mesto: SLO : Češka republika 65 : 64 <u>Končni vrstni red:</u> 1 Poljska, 2 Turčija, 3 Slovenija, 4 Češka republika, 5 Austrija, 6 BiH, 7 Hrvaška, 8 Finska

2004	<p>6. EP v košarki na vozičkih B skupina, Zürich/Uster, Švica. Od 2. 8. do 9. 8. 2004. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Trener: Mitja Dečman Igralci: Slobodan Banjac, Tomaž Barbo, Gregor Gračner, Boris Klep, Slavko Krajnc, Lulzim Osmanaj, Mičo Ostojič, David Slaček, Simon Šerbinek, Anton Zakrajšek. Vodja ekipe: Igor Malič</p>	<p><u>Končni vrstni red:</u> 1. Turčija 2. Bosna in Hercegovina 3. Rusija 4. Avstrija 5. Švica 6. Slovenija 7. Hrvaška 8. Finska</p>
2006	<p>7. EP skupine B v košarki na vozičkih, Češka republika, Brno. Od 24. 6. do 1. 7. 2006. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Trener Mitja Dečman Pomočnik trenerja: Milan Lukan Igralci: Slobodan Banjac, Jože Berčon, Boštjan Ceglar, Rudolf Centrih, Gregor Gračner, Boris Klep, Mičo Ostojič, David Slaček, Simon Šerbinek, Lulzim Osmanaj, Janez Učakar, Suad Hodžič Vodja ekipe: Simon ličen</p>	<p>6. mesto in obstanek v diviziji B <u>Končni vrstni red:</u> 1. mesto Češka republika 2. mesto Turčija 3. mesto Švica 4. Belgija, 5. Rusija, 6. Slovenija, 7. Avstrija, 8. Hrvaška</p>
2008	<p>8. EP skupine B v košarki na vozičkih, Nottwil, Švica. Od 26. 7. do 3. 8. 2008 (I. Malič, 2011)</p>	<p><u>Sodelovalo 10 držav:</u> Hrvaška, Litva, Slovenija, Portugalska, Rusija, Avstrija, Švica, Češka rep., Bosna in Hercegovina, Belgija.</p> <p>Trener: Nedžad Budimlić Pomočnik trenerja: Milan Lukan Igralci: Gregor Gračner, Slobodan Banjac, Jože Berčon, Boštjan Ceglar, Peter Cerar, Suad Hodžič, Enis Musić, Lulzim Osmanaj, Aleš Povše, David Slaček, Milan Slapničar, Simon Šerbinek, Anton Zakrajšek. Vodja : Aleš Brinar Sodnik: Mitja Dečman</p>	<p><u>Skupina B:</u> Švica : SLO (65 : 30) SLO : Litva (56 : 58) Češka rep. : SLO (70 : 42) SLO : Avstrija (43 : 50)</p> <p><u>Končni vrstni red:</u> 1. mesto: Belgija 2. mesto: BiH 3. mesto: Švica 8. mesto: Slovenija in obstanek v skupini B.</p>

2009	<p>Mednarodni turnir v košarki na vozičkih – »Future cup«, na Češkem, Brno. Od 10. 9. do 13. 9. 2009. (I. Malič, 2011)</p>	<p>Trener: Nedžad Budimlić Igralci: Slobodan Banjac, Jože Berčon, Peter Cerar, Gregor Gračner, Suad Hodžić, Enis Musić, Lulzim Osmanaj, David Slaček, Milan Slapničar, Simon Šerbinek, Janez Učakar, Anton Zakrajšek.</p>	<p>Rezultati skupina B: SLO : CZE 52 : 63 ITA : SLO 75 : 23 BEL : SLO 51 : 45 Osvojeno 4 mesto v skupini.</p> <p>Za 5-8 mesto: SLO : RUS (59-53) Za 5-6 mesto: SLO : CZE (45-65)</p> <p><u>Končni vrstni red:</u> 1. mesto: POL 2. mesto: ITA 3. mesto: BEL 4. mesto: SUI 5. mesto: CZE 6. mesto: SLO 7. mesto: AUT 8. mesto: RUS</p>
2010	<p>9. EP skupine B na Češkem v Brnu. Od 4. do 12. septembra 2010. Prvenstvo se je pričelo s klasifikacijskim treningom, odgovorni iz IWBF so tako pregledali ustreznost vozičkov in nove igralce (Dečman, 2010) in (Košarka, 2010).</p>	<p><u>Države v skupini B:</u> Nizozemska (NIZ), Hrvaška (CRO), Avstrija (AUT), Češka republika (CZE), Rusija (RUS) in Slovenija (SLO).</p> <p>Trener: Milan Lukan Igralci: Slobodan Banjac, Nedžad Budimlić, Boštjan Ceglar, Jure Gašpar, Gregor Gračner (kapetan), Suad Hodžić, Primož Jeralič, Enis Musić, Janez Učakar, Anton Zakrajšek. Vodja ekipe: Goran Kabič Sodnik: Mitja Dečman</p>	<p>NIZ : SLO (78 : 51) SLO : CRO (52 : 64) AUT SLO (61 : 64) SLO : CZE (70 : 66) RUS : SLO (56 : 49)</p> <p>Z zmago s Češko se je Sloveniji z drugim mestom odprla možnost za napredovanje v skupino A. Želja bi se uresničila, samo v primeru, če bi v nadaljevanju Češka premagala Hrvaško, a žal se to ni zgodilo. Slovenija je zasedla na koncu 6. mesto.</p>
2011	Slovenija dobi odobritev za izvedbo Evropskega prvenstva skupine B, ki bo leta 2012.		

7. KLASIFIKACIJA KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH

Sistem klasifikacije igralca je odkril in razvil pionir košarke na vozičkih, Horst Strohkendl iz Nemčije. Leta 1982 so sistem uradno sprejeli, dve leti kasneje, leta 1984, pa so ga na Paraolimpijskih igrah v Angliji prvič tudi uporabili. K razvoju in izpopolnjevanju sistema klasificiranja sta veliko pripomogla tudi Phil Craven iz Velike Britanije, nekdanji predsednik IWBF in nekoč vodilni za klasifikacijo v obdobju od 1984 do 1988; ter Bernard Courbariaux iz Francije, predsednik komisije IWBF za klasifikacijo od leta 1988 do 1998 (Perriman, 2010).

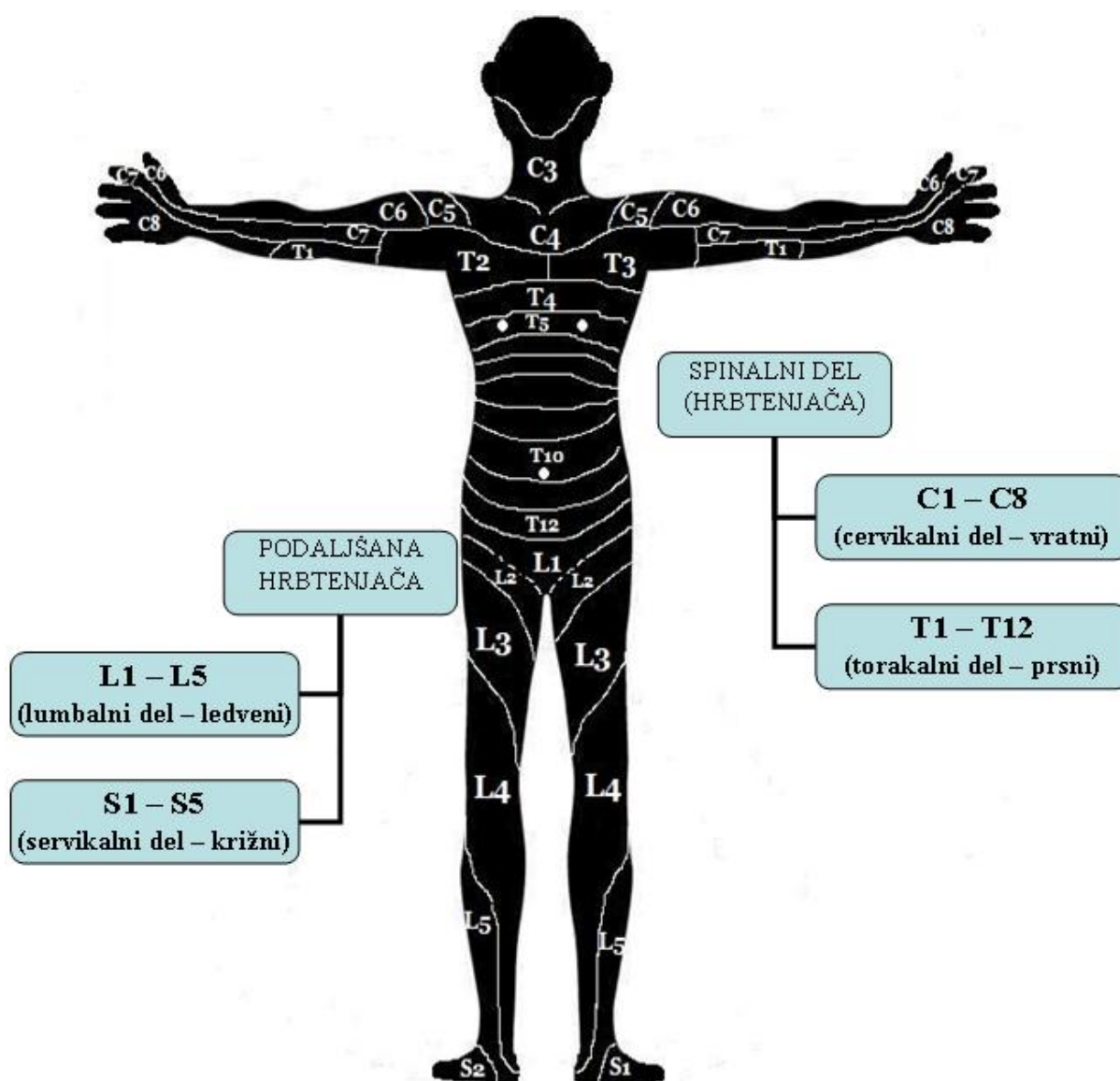
V letu 1982 je sistem klasificiranja prešel iz zdravstvenega načina v funkcionalnega. To pomeni, da se je pri igralcih preverjalo njihove igralne sposobnosti in ne njihovega zdravstvenega stanja. Z novim sistemom klasifikacije športnikov je košarka na vozičkih postala prvi šport, ki je v igro sprejemal športnike z različnimi invalidnostmi (About-Classification System, 2009).

Ko je bil leta 1984 »štiri-razredni sistem« (Tabela 4) prvič predstavljen so bili na začetku samo 1.0, 2.0, 3.0 in 4.0 razredi točkovanja. Od tedaj je bilo uvedenih že nekaj modifikacij. Igralcu, ki ga ne morejo umestiti v noben začetni ali sosednji razred, določijo 0.5 točke in ga šele nato umestijo v razred, ki ga najbolj določa. Oblikovali so se razredi točk 1.5, 2.5, 3.5. Dodan je bil še razred 4.5 z namenom, da bi se bolj opredelil tudi razred za igralce, ki imajo minimalno invalidnost (lahko hodijo ali imajo amputacijo okončine). Prvi modeli klasificiranja so bili preveč nerazumljivi, prezapleteni, nepopolni ali brez znanstvene osnove, da bi se obdržali ali vsaj dalj časa uporabljali (Perriman, 2006). Zagotovilo, da imajo igralci z onemogočenim ali omejenim gibanjem spodnjih okončin ali trupa možnost igrati, ter da sta strategija in spretnost ekipe bolj pomembni od količine gibanja igralcev ekipe, določujejo tiste faktorje, ki so potrebni za uspeh na tekmovanjih.

Tabela 4. Sistem klasifikacije igralca (IWBF, 2009b).

Razred	Nivo poškodbe	Točke
I.	T1 – T7	1.0
		1.5
II.	T8 – L1	2.0
		2.5
III.	L2 – L4	3.0
		3.5
IV.	L5 – S1	4.0
		4.5

Slika 3 prikazuje območja zaznavanja površine telesa – senzibilne cone človeka («Sensory innervation of the body»), za katere je zadolžen točno določen del hrbtenjače ali podaljšane hrbtenjače. Strohkendl (1996) pravi, da si s to sliko klasifikatorji lažje pomagajo pri opredeljevanju invalidnega dela telesa in s tem lažje določijo vrsto invalidnosti oziroma vrsto razreda, kateremu naj bi bil dodeljen košarkar na vozičkih. Večja kot je površina onesposobljenih (poškodovanih) senzibilnih con športnika invalida, manj točk mu bo klasifikator dodelil glede na »štiri-razredno tabelo" (glej Tabela 4, str. 31).

Slika 3. Sensibilne cone človeka (osebni arhiv, 8.2.2007, v Strohkendl, 1996, str. 49).

Klasifikacija igralcev košarke na vozičkih je ključ do uspešnosti športa. Klasifikacija v košarki na vozičkih temelji na gibalnih sposobnostih igralca, katere lahko prepoznamo pri izvajanju košarkarskih elementov kot so: potiskanje vozička, preigravanje, met na koš, zaključevanje (prodiranje), vodenje, podajanje in lovljenje žoge. Pri klasifikaciji ne gre toliko za oceno stopnje spretnosti igralca, ampak bolj za ocenjevanje njegovih funkcionalnih zmožnosti končne izvedbe naloge. Osnovo za razvrstitev igralca v določen razred predstavlja

natančno opazovanje gibanja trupa in stabilnost igralca v košarkarskih situacijah. Izpopolnjevanje sistema klasifikacije je potrebno, da se zagotovi čim bolj enakopravne možnosti obeh ekip na igrišču. IWBF pa je zelo ponosna na ta sistem, ker postavlja v ospredje košarkarske spretnosti igralcev in ne njihovo invalidnost (About-Classification System, 2009).

7.1. POTEK IN SISTEM KLASIFIKACIJE (Perriman, 2010)

Igralec z lahko določljivo invalidnostjo spodnjega dele telesa, lahko dobi svojo mednarodno klasifikacijo za košarko na vozičkih na tekmovanju, ki ga odreja IWBF in na katerem je prisoten Odbor IWBF za klasifikacijo igralca.

Igralec z invalidnostjo, ki jo je težko določiti, opredeliti samo z opazovanjem pa mora izpolniti pogoje, kriterije IWBF za minimalno invalidnost (glej poglavje 7.5. na str. 46). Ustreznost igralca mora biti potrjena vsaj en mesec pred začetkom prvega tekmovanja, na katerem želi igralec nastopiti. IWBF je sestavila odbor strokovnjakov, ki nadzirajo ustreznost takšnih tekmovalcev.

En mesec pred tekmovanjem predloži država članica IWBF izpolnjen Obrazec za registracijo ekipe, na katerem so navedena vsa imena igralcev in ostali podatki (številka dresa, datum in kraj rojstva, predlagana razvrstitev v razred – število točk klasifikacije). Nato se organizira srečanje na katerem vodja ekipe skupaj s članom Odbora IWBF za klasifikacijo igralca potrdi pravilnost, ustreznost podatkov ekipe. Začasna klasifikacijska kartica je izdana samo za nove igralce, ki jih navede vodja ekipa. Igralce se ocenjuje v njihovih tekmovalnih vozičkih, v katerih prikažejo vso svojo spretnost in moč, vendar na treningu, preden se tekmovanja začnejo. S tega začetnega opazovanja je igralcu dodeljen razred s katerim pristopi na tekmovanje. Nato je igralec opazovan tudi na tekmovanju samem, v tem času se njegova klasifikacija potrdi ali prilagodi, spremeni oz. popravi, če se to zdi klasifikatorjem potrebno. Razred igralca se lahko spreminja na koncu vsake tekme, na kvalifikacijskih tekmah ali na koncu celotnega tekmovanja. Skozi ta proces razvrščanja morajo samo novi igralci, ki še niso pridobili mednarodne klasifikacije; igralcem s klasifikacijsko kartico IWBF ni potrebno opravljati ponovnega razvrščanja v razred na vsakem tekmovanju, ki se ga udeležijo.

V primeru, da klasifikator igralca med tekmovanjem ni uspel dobro oceniti, ker igralec ni dovolj časa igral, in so zato ostale še vedno določene nejasnosti, se igralcu klasifikacijska kartica ne izda. Na zadnji tekmi je takšen igralec vpisan pod opombo »nepopolna ocena, brez kartice«. Država, ki zastopa »neustreznega« igralca lahko zaprosi za vpogled v njegovo klasifikacijo. V primeru, da bodo prošnji ugodili, bo Odbor IWBF za klasifikacijo igralca obravnaval po enakem postopku kot velja za nove igralce.

7.2. PRAVILA KLASIFIKACIJE

Ta pravila so zapisana v IWBF priročniku, z naslovom »The Classification System for the Players«, napisal ga je najbolj priznani in izkušeni dolgoletni klasifikator Bernard Courbariaux. Priročnik je dosegljiv v angleškem, francoskem, španskem, nemškem, japonskem in arabskem jeziku in razkriva ključne funkcionalne zmožnosti za igralce v razredih 1, 2, 3, 4, in 4.5. Ta kratka vsebina pomaga trenerjem in igralcem predstaviti sistem klasificiranja igralca po pravilih Odbora IWBF za klasifikacijo igralca. Odbor je 1.9.2010 pripravil tudi najnovejši priročnik z naslovom »Official Player Classification Manual« - Uradni priročnik klasifikacije igralca, izdan s strani IWBF, v katerem sta klasifikacija in sam postopek razvrščanja igralcev v razrede razumljivo in pregledno opisana (Perriman, 2010).

Igralcem se vrednost točk pripiše glede na njihovo kvalifikacijo. Te točke se seštevajo med košarkarsko tekmo spotoma, kot zagotovilo, da ekipa ne bi prekoračila že vnaprej določenega maksimalnega števila točk na igrišču. Na ostalih lokalnih, klubskih in drugih ligaških tekmovanjih, se lahko dopusti večje število točk kot del njihovega tekmovanja ali del pravil lige. Za IWBF mednarodna tekmovanja oziroma za reprezentančne tekme je maksimalno število dovoljenih točk na igrišču 14.0 (Perriman, 2010). Na nivoju klubskih tekem (ligaška tekmovanja) se dopušča dodatnih 0.5 točke, torej 14.5 točk na igrišču. V primeru, da je v ekipi, ki tekmuje na klubski ravni ženska, pa ima lahko ta ekipa skupno na igrišču kar 16.0 točk (Lukan, M., osebna komunikacija, 23.3.2011).

Faktorji, ki določujejo razred igralca so (Perriman, 2010):

- 1) Gibanje trupa
- 2) Gibanje spodnjih okončin
- 3) Gibanje zgornjih okončin
- 4) Gibanje dlani

Amplitudo, moč in koordinacijo vseh zgoraj navedenih faktorjev se s prva obravnava kot vsak del posebej, nato pa kot medsebojno povezane funkcije, ki v določenih košarkarskih situacijah podajo neko skupno razvrstitev igralca v razred – klasifikacijo.

7.3. KONCEPT AMPLITUDE GIBANJA (Perriman, 2010)

Razredi so definirani glede na igralčevo omejenost gibanja. Vsak razred ima točno določeno maksimalno količino zmožnosti, ki jo igralec lahko pokaže. Meja gibanja se nanaša na ekstreme, ki jih bo igralčevo stabilno ogrodje dopustilo doseči, brez opiranja na voziček, še pred izpadom iz ravnotežja. Košarkarji posameznega razreda imajo različne amplitude gibanja in to je tisto, kar določa končno odločitev razvrstitve.

Amplituda gibanja v vozičku pomeni tisto omejitvev, v kateri se lahko igralec svobodno premika v vse smeri in se ob tem kontrolirano vrača v pokončni sedeči položaj, brez da bi se

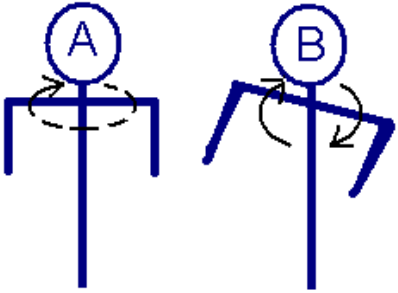

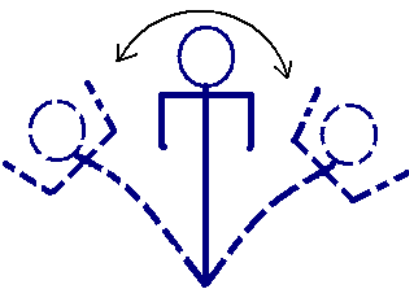
držal za voziček in si na ta način pomagal pri opori ali gibanju. Amplituda gibanja vključuje vse smeri in predstavlja položaj žoge, ki jo držimo z obema rokama.

V sedečem položaju, v vozičku so mogoče različne smeri gibanja telesa v prostoru (Slika 4). Z vidika biomehanike gibanja so te ravnine ustrezno poimenovane, z namenom da se poenostavi njihovo opredelitev. Smeri gibanja telesa v prostoru (ravnine) so:

Čelna ravnina: obračanje trupa levo ali desno v pokončni drži (PRIKAZ 1).

Vodoravna ravnina: predklon trupa naprej, dotik stopal z rokami in vračanje nazaj v pokončno držo (PRIKAZ 2).

Bočna ravnina: odklon trupa v levo ali desno brez premikanja v vodoravno ravnino in vračanje nazaj v pokončno držo telesa (PRIKAZ 3)

ČELNA RAVNINA	VODORAVNA RAVNINA	BOČNA RAVNINA
		
PRIKAZ 1	PRIKAZ 2	PRIKAZ 3

Slika 4. Opredelitev smeri gibanja telesa v prostoru (Perriman, 2010).

Položaj košarkarja v vozičku in stabilizacija medenice (Perriman, 2010)

Igralec prilagaja svoj položaj v vozičku, da bi si tako izboljšal osnovni položaj, oporo. Stabilen položaj v vozičku mu omogoča maksimalno kontrolo gibanja zgornjega dela trupa, ter optimalno izvajanje amplitude giba.

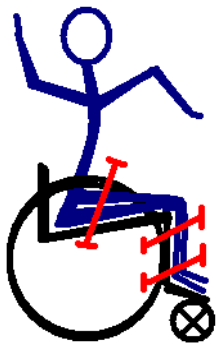
Igralci so glede na stabilizacijo medenice razvrščeni v dve kategoriji: tisti, ki lahko aktivno stabilizirajo svojo medenico (sedež vozička je raven) in tisti, ki pasivno stabilizirajo medenico tako, da se zanašajo na voziček, ki ima bolj poglobljen sedež.

Aktivna stabilizacija medenice:

Košarkar ima dovolj kontrole v mišicah spodnjega dela trupa, mišicah medeničnega obroča in kolkov, da lahko zadrži medenico v osnovnem sedečem položaju medtem, ko se trup premika v vseh smereh in ravninah. Igralec z aktivno stabilizacijo medenice sedi na ravnem sedežu, zato ima za vzdrževanje stabilnosti zelo malo opore vozička (PRIKAZ 4).

Pasivna stabilizacija medenice:

Košarkar v tem primeru nima dovolj kontrole v mišicah spodnjega dela trupa, mišicah medeničnega obroča in kolkov, zato zelo težko oziroma v nekaterih primerih tudi ne more zadržati medenice v osnovnem sedečem položaju medtem, ko se trup premika v vseh smereh in ravninah. Pri tem si mora pomagati z vozičkom, ki ima sedež z naklonom in v nekaterih primerih tudi s »priveznimi« trakovi za fiksiranje spodnjega dela telesa ob voziček (PRIKAZ 5).

Aktivna stabilizacija: 3.0 → 4.5	Pasivna stabilizacija: 1.0 → 2.0
	
PRIKAZ 4	PRIKAZ 5

Slika 5. Položaj košarkarja v vozičku in stabilizacija medenice (Perriman, 2010).

Dobra stabilizacija medenice omogoča boljšo amplitudo gibanja igralca v vozičku. Prvo razlikovanje prej omenjenega dejstva se je začelo ravno z razvrščanjem igralcev v razrede – s klasifikacijo (Perriman, 2010).

7.4. RAZREDI KLASIFIKACIJE (Perriman, 2010)

Vsak razred ima svoje karakteristične lastnosti, s katerimi si klasifikator pomaga pri svojih končnih odločitvah. Te značilnosti se odražajo v košarkarskih spretnostih, ki jih opazujemo v procesu klasifikacije in so v nadaljevanju podrobneje predstavljene (glej od strani 37 do 45).

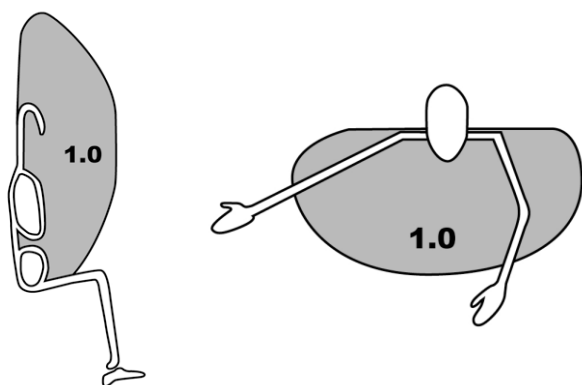
Gibanje trupa in stabilnost igralca v vozičku tvorita osnovo za klasifikacijo igralca, ki jima v skupni terminologiji pravimo kar amplituda gibanja, le ta pa je za vsak razred razvrstitve igralcev natančno opredeljena, definirana.

Igralcem je določena razvrstitev v razred s točkami 1.0, 2.0, 3.0 ali 4.0. Tu je tudi kategorija 4.5 za igralce z manjšo ali minimalno invalidnostjo. Ti razredi so prepoznani razredi, hitro določljivi. S točkovanjem razreda z dodatnimi 0.5 točke določijo vmesne razrede za izjemne primere, ko ne ustrezajo popolnoma v prvotni razred (Perriman, 2010).

Uspešnost sistema razvrščanja igralcev v razrede je odvisna predvsem od stopnje razumevanja med igralci in trenerji, ter od sodelovanja med ekipami in klasifikatorji.

RAZRED IGRALCA 1.0 (Perriman, 2010)

- Razred igralca 1.0 ima najmanjšo amplitudo gibanja od vseh razredov.
- Zelo majhen nadzor ali nobene kontrole gibanja trupa v vodoravni ravnini.
- Ni aktivne rotacije trupa (ne more sukati trupa).
- Ravnotežje v vodoravni in bočni ravnini je zelo slabo (Slika 6).
- Igralci se zanašajo na svoje roke, da se vrnejo nazaj v pokončen položaj, ko je ravnotežje porušeno.

Slika 6. Amplituda gibanja igralca razreda 1.0 (Perriman, 2010).

Razred igralca 1.0 nima nobene amplitude gibanja v vodoravni, čelni in bočni ravnini, zaradi paralize trupa in mišic nog.

Igralec razreda 1.0:

- Ne more držati žoge z obema rokama v predročenu spredaj ne da bi nagibal glavo in/ali trup nazaj za vzdrževanje ravnotežja.
- Opira se na voziček in/ali na roke za oporo v vseh ravninah gibanja.

Nastavitve vozička:

Igralec razreda 1.0 nima aktivne stabilizacije medenice, zato je sedež vozička proti naslonu precej nagnjen navzdol in zato daje boljšo pasivno stabilnost (Slika 5, PRIKAZ 5).

- Kolena so višje od bokov in pogosto privezana skupaj in k vozičku, stopala so zaščitena na podnožnikih.
- Naslon je v višini reber, oblazinjen del pa omogoča, da se križni del igralca lepo prilega naslonu vozička.
- Uporablja se lahko trebušni pas, za stabilizacijo trupa k vozičku.

Gibalne značilnosti:

Igralca razreda 1.0 se prepozna po pasivni gibljivosti trupa v vseh dejavnostih, ki zahtevajo pogosto uporabo zgornjih okončin za ohranjanje in prilagoditev položaja trupa.

Potiskanje vozička:

Pri potiskanju vozička si igralec razreda 1.0 pri ravnotežju pomaga z naslonom vozička. Običajno voziček potiska v pokončnem položaju.

- Glava in ramena se pogosto premikajo v smeri naprej in nazaj, kot nadomestilo gibanja trupa in kot pomoč pri vzdrževanju ravnotežja.
- V nekaterih primerih pa bo igralec razreda 1.0 položil prsi na kolena in v tem položaju potiskal voziček. Pri vračanju v pokončen položaj pa mora uporabiti obe roki.

Zaviranje / Obrati:

Pri hitrem zaviranju in obračanju igralec razreda 1.0 zelo težko obdrži svoj trup pokonci, zato bo poskušal svoje ravnotežje uravnesiti z ostrim nagibanjem glave in ramen proti naslonu vozička.

- Pri varanju z obratom (»pivotiranju«) igralec pogosto za oporo položi prsto roko na koleno.

Vodenje žoge:

Igralec razreda 1.0 najpogosteje vodi žogo ob strani blizu telesa, pri tem se zelo trudi obdržati ravnotežje ob sočasnem vodenju in potiskanju vozička.

Podajanje / Lovljenje žoge:

Pri podajanju žoge se igralec razreda 1.0 pogosto opira ob voziček.

- Zelo močna podaja z obema rokama povzroči gibanje glave in ramen nazaj, da se ohrani pokončni položaj igralca.
- Pri zelo močni podaji z eno roko se igralec z nasprotno prsto roko opira ob voziček, na ta način skuša pridobiti dodatno moč in ostati v pokončnem ravnotežnem položaju. Primanjkljaj zmožnosti obračanja trupa igralcu pogosto onemogoča pretvoriti pridobljeno moč v podajo.
- Za sprejem podaje od zadaj mora biti igralec razreda 1.0 z eno roko stabiliziran, drugače podaje ne bo mogel ujeti in bo padel iz ravnotežja.

Met na koš / Skok za odbito žogo:

Pri metu na koš se igralec razreda 1.0 nasloni nazaj, da ohrani ravnotežje.

- Ponavadi izvaja met na koš z obema rokama, lahko pa fazo meta na koš izvede tudi z eno roko.
- V momentu, ko si mora pri ohranjanju pokončnega položaja pomagati z eno roko, pogosto pada iz ravnotežja.
- Skok za žogo skoraj vedno izvede z iztegnjeno eno roko nad glavo, z drugo pa se drži za voziček, da ne pade iz ravnotežja.

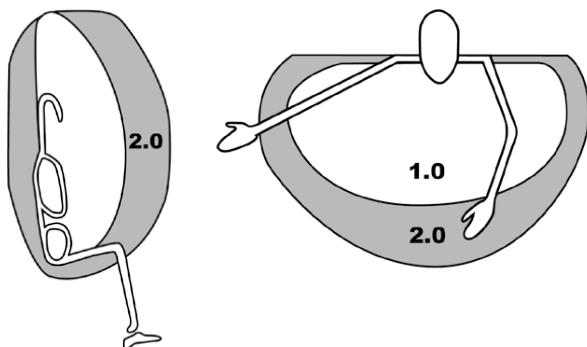
- Iztegovanje za žogo z eno roko visoko nad glavo mora igralec razreda 1.0 izvesti direktno nad svojo glavo, drugače ga bo že najmanjši kontakt vrgel iz ravnotežja.

Kontaktne situacije:

Pri kontaktu z vozičkom igralec razreda 1.0 ne more ohraniti ravnotežja ali priti iz predklona nazaj v pokončen položaj brez pomoči rok.

RAZRED IGRALCA 2.0 (Perriman, 2010)

- Delna kontrola gibanja trupa v vodoravni ravnini; predklon, zaklon (Slika 7).
- Aktivna rotacija zgornjega dela trupa (roke, ramena), vendar ni gibanja spodnjega dela trupa.
- Ni kontrole gibanja pri odklonih (bočna ravnina), stranskem nagibanju telesa.

Slika 7. Amplituda gibanja igralca razreda 2.0 (Perriman, 2010).

Igralec razreda 2.0:

- Lahko drži žogo z obema rokama, iztegnjeno v predročenu, v višini glave in nad glavo brez da bi lovil ravnotežje z nagibanjem trupa in/ali glave.
- Lahko izvede predklon pod kotom približno 45° in se vrne nazaj v pokončen sedeči položaj.
- Pri položaju, ko se s celotnim trupom naslanja naprej na stegna, ne more dvigniti trupa nazaj v pokončni položaj, ne da bi si pri tem pomagal vsaj z eno roko. Razen če sedi s koleni precej višje od bokov.
- Ko izgubi ravnotežje s strani, si pomaga z eno ali včasih obema rokama, da se postavi nazaj v pokončen položaj.

Opomba: Zelo pomembno je vedeti, da lahko že z dobro nastavitvijo vozička, igralec razreda 2.0 opozarja na zmanjšano, omejeno gibanje spodnjega dela trupa.

Nastavitve vozička:

Enako kot pri igralcu razreda 1.0, se tudi 2.0 zanaša na pasivno stabilizacijo medenice (Slika 5, PRIKAZ 5).

- Voziček je ponavadi proti naslonu vedno bolj nagnjen nazaj, da ustvarja dobro oporo igralcu (princip »čšaše«).
- Kolena so višje od bokov, pogosto so privezana skupaj in k vozičku, stopala so največkrat zavarovana s podnožniki.
- Naslon vozička je v višini vrha medenice in pogosto v liniji s spodnjim robom reber, oblazinjen del pa omogoča, da se križni del igralca lepo prilega naslonu.

Gibalne značilnosti:

Potiskanje vozička:

Pri potiskanju vozička se igralec razreda 2.0 lahko nagne naprej, da pridobi prednost in poveča moč potiskanja, vendar spodnjega dela trupa pri potiskanju vseeno ni zmožen vključiti.

- Glavo in ramena pogosto zadržuje v statičnem položaju, kot nadomestilo primanjkljaja gibanja spodnjega dela trupa.
- Pri močnem potiskanju vozička lahko precej uporablja zgornji del trupa, vendar pa se izguba ravnotežja kaže v višini pasu.
- Ko bo med potiskanjem vozička v popolnoma pokrčenem položaju, se bo z eno roko oprijel prednjega dela vozička ali kolen, da se bo spet dvignil v pokončni položaj.

Zaviranje / Obrati:

Pri hitrem zaviranju in obračanju igralec razreda 2.0 je sposoben stisniti mišice trupa, da ne pade iz ravnotežja.

- Lahko se nagne nekoliko v smeri »pivotiranja«.
- V momentu sunkovitega zaviranja lahko vztraja v predklonu, vendar rok ne spusti z vozička dokler se ne vrne nazaj v pokončni položaj.

Vodenje žoge:

Igralec razreda 2.0 pogosto vodi žogo v liniji s prednjimi kolesi, blizu vozička.

- Preigravanje pred vozičkom je mogoče samo v primeru, da so kolena nad višino bokov in tako zagotavljajo dobro oporo pri nagibanju naprej.
- Pogosto izgubi ravnotežje na začetku preigravanja, ko poskuša element izvesti s kar največjo hitrostjo.

Podajanje / Lovljenje žoge:

Igralec razreda 2.0 se pri izvedbi močnih podaj pogosto nasloni na voziček.

- Zelo močna podaja z obema rokama privede do manjše izgube ravnotežja. Pri izvedbi si ne pomaga s spodnjim delom trupa, ampak z nagibom nazaj proti naslonu vozička.
- Zelo močna podaja z eno roko je pogosto izvedena z drugo roko na vozičku ali na nogi, z namenom da je podaja učinkovita in da se vzdržuje pokončni položaj trupa.
- Pri sprejemu podaje od zadaj igralec razreda 2.0 lahko suka trup, vendar samo ob opori ob naslon vozička.

Met na koš / Skok za odbito žogo:

Igralec razreda 2.0 se pri metu na koš lahko nekoliko nagne naprej, vendar mete z razdalje bolj pogosto izvaja naslonjen nazaj na naslon vozička

- Lahko suka zgornji del trupa v smeri meta, če ima oporo naslona vozička.
- Lažje skoči za žogo z eno roko nad glavo, z drugo pa se opira na voziček, vendar vseeno lahko izvede skok za odbito žogo z obema rokama. V tem primeru skuša čim bolj ohranjati ravnotežni položaj, ki je zelo pomemben pri kontaktu z nasprotnikom.

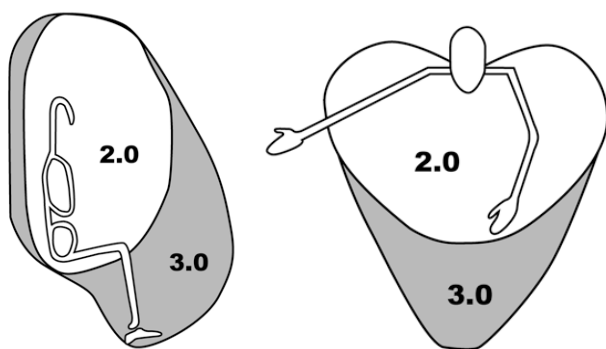
Kontaktne situacije:

Igralec razreda 2.0 v primeru zelo sunkovitega kontakta ne more ohraniti ravnotežja, še posebno če se to zgodi v fazi meta ali skoka za žogo.

- Igralec se je sposoben vrniti v pokončen položaj s pomočjo ene roke.

RAZRED IGRALCA 3.0 (Perriman, 2010)

- Igralec razreda 3.0 lahko izvaja celotno amplitudo gibanja v vodoravni in čelni ravnini, gibov v bočni ravnini pa ne (Slika 8).
- Dobro gibanje trupa v smeri naprej (vodoravna ravnina).
- Igralec lahko dobro suka trup (čelna ravnina).
- Ni kontrole gibanja trupa pri odklonih, bočnem gibanju.

Slika 8. Amplituda gibanja igralca razreda 3.0 (Perriman, 2010).

Igralec razreda 3.0:

Ima pogosto pomanjkanje stabilnosti kolka in stegen, zaradi paralize ali visoke amputacije obeh nog.

- Igralec ima dobro amplitudo gibanja v čelni ravnini, ter aktivno rotacijo zgornjega in spodnjega dela trupa
- Igralec je sposoben držati žogo z obema rokama v predročenu in nad glavo brez, da bi izgubil ravnotežje v delu trupa in brez da bi si pri uravnoteženju pomagal z rokami in/ali rameni.
- Igralec lahko tekoče izvede predklon skozi celoten razpon upogiba in se vrne v pokončen položaj brez pomoči rok.

- Ko se naslanja na eno stran vozička, si pomaga vsaj z eno roko vrniti nazaj v pokončni položaj.

Nastavitve vozička:

Igralec razreda 3.0 ima aktivno stabilizacijo medenice, zato je voziček običajno samo malo nagnjen nazaj, da si s tem poveča stabilnost in izboljša kontrolo vozička (Slika 5, PRIKAZ 4).

- Kolena so nekoliko višje od bokov, pogosto privezana skupaj in k vozičku, stopala so največkrat zaščitena na podnožnikih.
- Naslon vozička je na nižji višini kot pri igralcu razreda 1.0 in 2.0, samo do višine vrha medenice, oblazinjeni del je ali popuščen ali napet, saj naslon ne služi kot opora za trup ampak bolj kot preventiva, da bi se medenica v sedežu premikala.

Gibalne značilnosti:

Potiskanje vozička:

Pri potiskanju vozička se igralec razreda 3.0 lahko predkloni v smeri potiskanja, pri tem lahko uporablja mišice trupa, da poveča hitrost in moč potiskanja vozička.

- Glava, ramena in trup se pri potiskanju vozička gibajo enotno naprej in nazaj. Pri izvedbi igralec ne izgublja ravnotežja.

Zaviranje / Obrati:

Pri hitrem zaustavljanju in obračanju vozička je igralec razreda 3.0 sposoben:

- Aktivirati mišice trupa, da se izogne izgubi ravnotežja.
- Nagniti trup v smeri »pivotiranja«, vodenja.
- Z lahkoto stabilizirati telo v fazi sunkovitega zaustavljanja.
- Hitro preiti iz predklona nazaj v pokončen položaj.

Vodenje žoge:

Igralec razreda 3.0 vodi žogo pred seboj ali ob vozičku, in je sposoben:

- Voditi žogo z ene strani na drugo brez da bi izgubil ravnotežje ali kontrolo nad potiskanjem vozička.
- Voditi žogo pred vozičkom brez da bi si z opiranjem pomagal z drugo roko.
- Izvesti vodenje žoge z največjo hitrostjo ne da bi zgubil ravnotežje.

Podajanje / Lovljenje žoge:

Igralec razreda 3.0 je sposoben podati žogo brez opiranja ob voziček.

- Zelo močne podaje z obema rokama izvede ne da bi izgubil ravnotežje, gibanje trupa naprej pa mu pomaga razviti največjo moč in hitrost podaje.
- Zelo močne podaje z eno roko izvaja tako, da prosta roka sledi podaji, kot pri metu kopja, tako da se igralec pri podajanju žoge ne drži za voziček. Obračanje trupa in/ali gibanje naprej pa mu omogočata bolj učinkovito in močnejšo podajo.
- Pri sprejemu podaje od zadaj se igralec razreda 3.0 ne naslanja na naslon vozička.

- Ne more sprejeti podaj s strani z obema rokama; z eno, nasprotno roko se drži za voziček, da lahko ohrani stabilnost trupa.

Met na koš / Skok za odbito žogo:

Igralec razreda 3.0 se je sposoben pri metu na koš močno nagniti naprej.

- Lahko obrača trup v smeri meta na koš ne da bi se opiral na naslon vozička.
- Z lahkoto skoči za odbito žogo z obema rokama nad glavo.

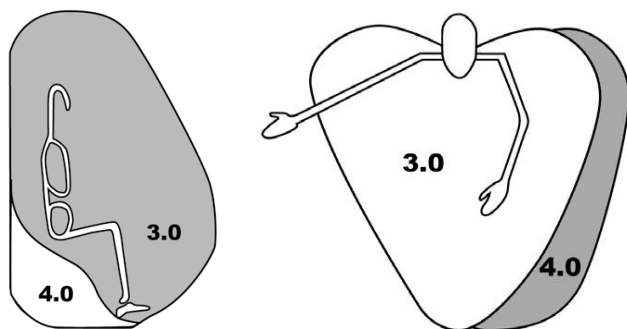
Kontaktne situacije:

Igralec razreda 3.0 je sposoben ohraniti ravnotežje, ko pride do kontakta z vozičkom, zlasti od spredaj pri metu na koš ali skoku za odbit žogo.

- Lahko izgubi ravnotežje, če pride do zelo močnega kontakta z vozičkom od spredaj.
- Igralec razreda 3.0 bo izgubil ravnotežje, če pride do kontakta s strani.
- Igralec se je sposoben vrniti v pokončen položaj brez pomoči rok, vendar ne sme priti do izgube ravnotežja v bočni ravnini.

RAZRED IGRALCA 4.0 (Perriman, 2010)

- Osnovno gibanje trupa pogosto spremljajo določene omejitve ene izmed spodnjih okončin, zato ima igralec lahko težave pri kontroli gibanja v stran (Slika 9).

Slika 9. Amplituda gibanja igralca razreda 4.0 (Perriman, 2010).

Igralec razreda 4.0:

Lahko izvaja polno amplitudo gibanja v čelni (obračanje trupa, ramen, itd.) in vodoravni (gibanje trupa naprej) ravnini, ter v bočni ravnini (gibanje v stran, odkloni, itd.). Običajno izvaja gibanje na obe strani, vendar ga ne dokonča v obe smeri.

- Sposoben je držati žogo v predročenu in nad glavo ne da bi zgubil ravnotežje, tudi če gre za kontaktne situacije.
- Igralec lahko tekoče izvede predklon skozi celoten razpon upogiba in se vrne v pokončen položaj brez pomoči rok.
- Sposoben je izvesti izrazit odklon v bočni ravnini, tekoče izvede odklon tudi v slabšo stran.

Nastavitve vozička:

Voziček je običajno le rahlo nagnjen, ali pa tudi ne, ter nastavljen tako da omogoča kar najboljšo okretnost in hitrost (Slika 5, PRIKAZ 4).

- Naslon vozička je zelo nizek in ne služi za stabilizacijo igralca.
- Igralec ima stegna zavezana ob voziček, da si s tem poveča moč pri izvedbi odklonov trupa.

Gibalne značilnosti:

Potiskanje vozička / Obrati/ Zaviranje:

Igralec razreda 4.0 (enako kot pri 3.0) je sposoben uporabiti mišice trupa, da se lahko nagiba v smeri potiskanja vozička, obračanja in pri zaviranju.

- V nobenem takšnem primeru ne izgubi ravnotežja, tudi če gre za kontaktne situacije.

Vodenje žoge:

Igralec z lahkoto vodi žogo ob strani vozička ali pred njim.

- Sposoben spremeniti smer vodenja z menjavo roke spredaj in izvesti menjavo ne da bi izgubil ravnotežje.
- Sposoben ohraniti ravnotežni položaj v kontaktnih situacijah.

Podajanje / Lovljenje žoge:

Igralec razreda 4.0 je sposoben podati žogo z eno ali obema rokama ne da bi se pri tem opiral na voziček.

- Zelo močne podaje z obema rokama izvede ne da bi izgubil ravnotežje. Z gibanjem trupa naprej skuša povečati moč in hitrost podaje.
- Podaje z eno roko izvaja tako, da druga, prosta roka sledi smeri podaje, kot pri metu kopja, zato da je natančnost podaje boljša. Obračanje trupa in/ali gibanje naprej mu omogočata ohraniti kontrolo in moč.
- Lahko sprejme podaje od zadaj ne da bi se naslanjal nazaj.
- Lahko sprejme podaje s strani z obema rokama, če gre za močnejši stran trupa; pri podajah na slabšo stran igralca, si mora pri ohranjanju stabilnosti trupa pomagati z opiranjem ob voziček z drugo, prosto roko.
- Sposoben zlahka ujeti podaje pod nivojem sedeža, če gre za sprejem z boljše strani; na slabši strani pa pri ujeti žogi pod nivojem sedeža izgubi ravnotežje.

Met na koš / Skok za odbito žogo:

Igralec razreda 4.0 se lahko pri metu na koš izrazito nagne naprej, zlasti če izvaja met z razdalje.

- Lahko obrača trup v seri meta na koš ne da bi se naslanjal nazaj.
- Z lahkoto skoči za odbito žogo z obema rokama nad glavo, ne da bi iskal oporo vozička..
- Sposoben se je močno nagniti v stran, odkloniti, da z obema rokama ujame odbito žogo.
- Pri iztegovanju za žogo z obema rokama zelo redko izgubi ravnotežje, tako kot pri kontaktnih situacijah.

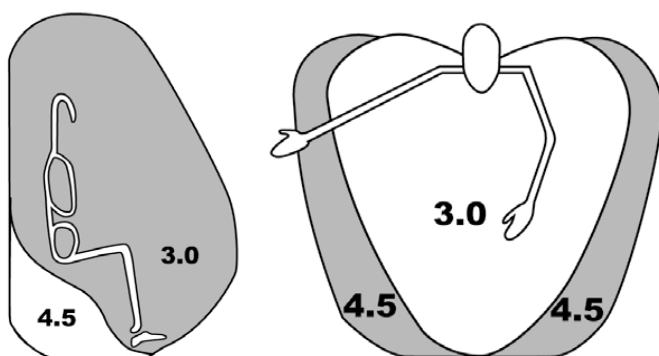
Kontaktne situacije:

Igralec razreda 4.0 zelo dobro vzdržuje ravnotežje v kontaktni situaciji, zlasti ko gre za kontakt vozička od spredaj pri metih na koš in/ali skoku za žogo.

- Lahko izgubi ravnotežje, če pride do zelo sunkovitega kontakta na strani šibkejših mišic trupa.
- Sposoben se je vrniti v pokončni položaj ne da bi si pomagal z rokami.

RAZRED IGRALCA 4.5 (Perriman, 2010)

- Lahko premika trup v vse smeri (Slika 10),
- Nastavitev vozička enaka kot pri razredu 4.0 (Slika 5, PRIKAZ 4),
- Brez težav se lahko nagiba levo in desno to reach side to side with no limitations.

Slika 10. Amplituda gibanja igralca razreda 4.5 (Perriman, 2010).

Gibalne značilnosti:

Igralec razreda 4.5 ima vse prednosti, ki jih ima igralec razreda 4.0, z dodatno kontrolo gibanja telesa na levo in desno stran. Pri igralcu razreda 4.5 ni opaziti asimetrije telesa.

RAZRED +0.5 TOČKE (Perriman, 2010)

Pogosto prihaja do situacij, ko klasifikatorji igralca ne morejo umestiti direktno v en sam razred, ker predstavlja značilnosti dveh ali več razredov hkrati. V tem primeru klasifikator dodeli igralca v razred +0.5 točke; v razred 1.5, 2.5 ali 3.5. To se običajno naredi šele, ko igralec ne more biti razvrščen v točno določen razred in klasifikator to ne obravnava kot prvo možnost za klasificiranje igralca.

7.5. KARAKTERISTIKA RAZREDA (Perriman, 2010)

Kriterij minimalne invalidnosti

Igralec s težko določljivo invalidnostjo (ne moremo je opredeliti, definirati zgolj z opazovanjem) je upravičen igrati košarko na vozičkih na tekmovanjih, ki so v pristojnosti IWBF pod pogojem, da izpolnjuje naslednje kriterije za minimalno invalidnost:

- a) Košarkar na vozičku ima trajno telesno okvaro, ki po mnenju Odbora IWBF za ustreznost klasifikacije zmanjšuje funkcijo spodnjih okončin do stopnje, ko ne more več teči, »pivotirati« in skakati tako hitro, kontrolirano, varno, stabilno in vzdržljivo kot košarkar brez telesne okvare.
- b) Stopnja invalidnosti mora biti takšna, da jo je mogoče objektivno preveriti s priznано zdravstveno in/ali drugo preiskavo, kot so merjenje, x-ray, CT, MRI itd.
- c) Igralec, ki je imel kirurško zamenjavo kolka ali kolena in ima vso dokumentacijo o izvedeni operaciji; potrdilo njegovega zdravnika ali kirurga, ter slike s pregledov; lahko izpolnjuje kriterij za minimalno invalidnost.
- d) V primeru amputacije se pod minimalnim kriterijem za ustreznost igralca, upošteva celotna odstranitev palca na nogi (Slika 11).

Slika 11. Amputacija palca na nogi (Perriman, 2010)

- e) Minimalni kriterij za ustreznost igralca v primeru neskladja dolžine nog, določa razliko dolžin 6cm, pri merjenju dolžine noge od »velikega trochantra« do tal v stoječem položaju.

Za potrebe klasifikacije IWBF se stopnja bolečine ne upošteva pri merjenju invalidnosti. Igralec, ki je opravičen, da igra po navedenih merilih IWBF prejme IKI – identifikacijsko kartico igralca. Na prvem uradnem tekmovanju, kjer je prisoten Odbor IWBF za klasifikacijo igralca bodo igralci ocenjeni na treningu in v igralnih okoliščinah. Na koncu tekmovanja pa

bodo tekmovalci prejeli Klasifikacijsko kartico z uradno razvrstitvijo v določen razred. Igralci z minimalno invalidnostjo in potrebujejo potrdilo, da izpolnjujejo pogoje morajo v naprej zaprositi IWBF za dovoljenje, da lahko sodelujejo na uradnih tekmovanjih IWBF. Podrobnosti o tem postopku so opisane v Uradnih predpisih IWBF pod točko F – Predpisi klasifikacije igralca (»Section “F” Regulations Governing Player Classification«, na uradni internetni strani www.iwbf.org).

Igralec z amputacijo spodnje okončine

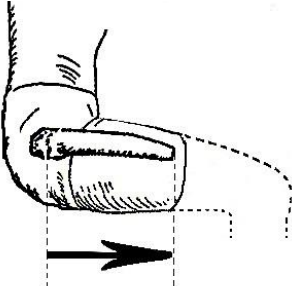
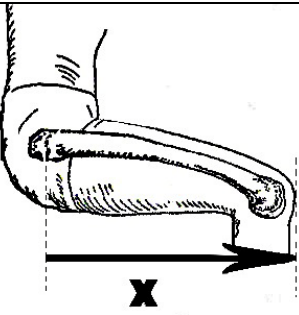
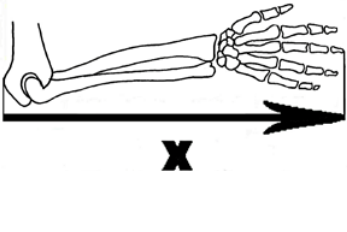
Košarkarji z amputacijo noge (ali obeh nog) so navadno razvrščeni po točno določenem (definiranem) sistemu. Opredelitve temeljijo na tem kako dolžina amputiranega dela vpliva na amplitudo gibanja igralca oziroma kako krajša spodnja okončina vpliva na zmanjšanje amplitude gibanja.

Zelo pomembno je vedeti, da so te opredelitve samo kot pomoč pri razvrščanju, zato drugi faktorji, kot so na primer: zmanjšana funkcija amputirane noge, omejitve gibanja sklepov, itn., pri klasifikaciji igralca z amputacijo noge ne smejo biti upoštevani.

Merjenje je potrebno samo v primerih, ko gre za amputacijo noge od kolena navzgor.

Tabela 5 in besedilo pod njo (točke c., d., e.) opisujejo način oziroma postopek določitve dolžine amputiranega dela noge. V besedilu se »NK« nanaša na besedno zvezo »nad kolenom«.

Tabela 5. Postopek merjenja dolžine amputiranega dela (Perriman, 2010).

<p>1. Pri športniku z amputacijo noge NK merimo dolžino amputiranega dela od glave stegenice (točka velikega »trochanter«) do kosti amputiranega dela na koncu noge.</p>	<p>2. Nato se izmerjena dolžina primerja z dolžino "X": a) Pri športniku z amputacijo ene noge NK (leve ali desne) izmerimo dolžino stegna »zdrave« noge od točke velikega »trochantra« do pogačice kolena (pokrčeno pod kotom 90°).</p>	<p>b) Pri športniku z amputacijo obeh nog NK pa dolžino »X« dobimo z merjenjem dolžine podlakti športnika, na zadnji strani pokrčenega komolca do vrha najdaljšega prsta.</p>
		

- c) Če je amputirani del NK daljši od 2/3 dolžine »X«, potem igralec še vedno lahko izvaja odklone, zaklone (dovolj dobra stranska opora) in se vrača v pokončni položaj brez pomoči zgornjih okončin. Takšna vrsta amputacije ne zmanjšuje amplitude gibanja košarkarja oziroma ne vpliva na njegove gibalne zmožnosti.
- d) Če je amputirani del NK dolg 2/3 dolžine »X« ali manj, športniku ne zagotavlja dovolj dobre opore pri odklonih in vračanju v pokončni položaj brez pomoči rok. V tem primeru prihaja do izgube amplitude gibanja.
- e) Različne druge vrste amputacij vodijo do zmanjšanja amplitude gibanja.

Igralec z amputacijo zgornje okončine

V zadnjih letih se je izredno povečalo število košarkarjev na vozičkih, ki imajo poškodovane zgornje okončine (invalidnost ene ali obeh rok). Razvrščanje teh igralcev v razrede zato sedaj predstavlja zelo zapleten in zahteven izziv klasifikatorjem, ki morajo upoštevati vsakega igralca kot posameznika s svojimi gibalnimi zmožnostmi posebej.

Najprej mora igralec, ne glede na invalidnost zgornjih okončin, izpolnjevati merila IWBF o ustreznosti igralca, po katerih je igralec lahko razvrščen v razred glede na invalidnost noge (ali obeh nog). Vsak tekmovalec, ki ima samo poškodbo zgornjih okončin, ne izpolnjuje uradnih pogojev, da bi bil lahko razvrščen v razred v skladu s predpisi IWBF. To pomeni, da pri razvrščanju igralca v razred ne odloča poškodba zgornjih okončin, ampak spodnjih.

Pri klasifikaciji igralca s poškodbo zgornjih okončin, je zelo pomembno, da klasifikatorji tega igralca najprej razvrstijo v razred glede na funkcijo spodnjih okončin in trupa. To zagotavlja izhodišče za dosleden pristop vsakega igralca v košarko na vozičkih.

Kasneje, ko je igralec izpostavljen situaciji v igri, morajo klasifikatorji upoštevati resnost in pomembnost poškodbe zgornjih okončin, saj ti pomembni dejavniki vplivajo na amplitudo gibanja, na izvedbo osnovnih tehničnih elementov kot so na primer: potiskanje vozička, zaviranje, varanje z žogo (»pivotiranje«), vodenje žoge, podajanje in lovljenje žoge, met na koš in skoki za žogo.

Klasifikator mora nato določiti stopnjo gibalnega primanjkljaja, ki ga ima igralec zaradi poškodbe zgornje okončine, vendar v skladu s primerjavo z drugimi igralci v enakem klasifikacijskem razredu. Klasifikator si mora znati predstavljati situacijo igralca s poškodbo rok (ali ene roke) v igralni akciji »mož-moža« z nasprotnikom, ob upoštevanju vseh principov igre v napadu in obrambi.

Takšen način omogoča klasifikatorjem boljši vpogled v dejanski vpliv invalidnosti zgornjih okončin na igro tekmovalca, ter bolj natančno umestitev igralca v razred, ki najbolje izenačuje njegove gibalne zmogljivosti na igrišču. Lahko se zgodi, da poškodba zgornjih okončin ne bo

vplivala na spremembo razreda igralca, lahko pa vpliva na zmanjšanje več klasifikacijskih točk razreda.

Končna odločitev mora zagotoviti, da noben igralec s poškodbo zgornjih okončin zaradi klasifikacije ni v boljšem ali slabšem položaju, ter da lahko ti igralci še naprej tekmujejo na enaki stopnji kot vsi ostali košarkarji na vozičkih.

7.6. KLASIFIKATOR

Vsak razred ima svojo edinstveno, individualno karakteristiko, ki jo uporabljajo klasifikatorji. Te karakteristike so dokaz vsake opazovane spretnosti, ki je del sistema klasifikacije igralcev. Za dobro opravljanje tega poklica se je potrebno preizkusiti v sami igri košarke na vozičkih, da se lahko kot igralec naučiš razlikovati med spretnostjo (iznajdljivostjo) in fizičnim delovanjem, ki sta najpomembnejša faktorja za opazovanje igralca in določitev klasifikacije.

Klasifikatorji so lahko izkušeni igralci, trenerji, športni strokovnjaki, fizioterapevti in fiziologi. Spremljati morajo kar največ seminarjev in predavaj o treningih med tekmovalno sezono, da so na tekočem z ureditvijo igralčeve lokacije za tekmo košarke na vozičkih. Po imenovanju okrožja ali kraja, je izkušen klasifikator pripravljen začeti mednarodno klasifikatorsko proceduro. Po naslednjih uspešnih podvigih na treningih in opazovalne procedure, licenčni klasifikatorji lahko delajo v klasifikacijski ekipi na regionalnih kvalifikacijskih tekmovanjih, na Svetovnih prvenstvih in na Paraolimpijskih igrah (Perriman, 2006). V preteklosti so bili klasifikatorji in jim je licenca potekla zaradi neaktivnega delovanja: prof. dr. Črt Marinček, dr. Slobodan Kaloper, dr. Barbara Burger in mag. dr. Rajmond Šavrin.

Podpredsednik Zveze za šport invalidov Slovenije - Paraolimpijskega komiteja, gospod Jože Okoren (osebna komunikacija, januar 2007) pravi, da v Sloveniji primanjkuje tako imenovanih klasifikatorjev, košarka na vozičkih pa svojega uradnega klasifikatorja sploh nima. Razlogi so različni, vse od neprepoznavnosti države v svetu, nerazumevanja širše družbe, le občasne potrebe v nekaterih športih, nerazumevanje delodajalcev, itd. Klasifikator pa je nujno potreben, kajti na vseh tekmovanjih je država s svojim klasifikatorjem v veliki prednosti. Z vodstvom Inštituta za rehabilitacijo se trudijo pridobiti nove tovrstne strokovne kadre, ter v ta namen izobraziti vsaj dva nova klasifikatorja za različne športe.

Perriman (2006) pravi, da je v zadnjih desetih letih klasifikacija igralcev košarke na vozičkih močno napredovala. Nič več ni potrebno individualno pregledati vsakega igralca v medicinski sobi, razglabljeni o sorazmerju ocene posamične mišice in dajati subjektivne ocene o ustreznosti ocenitve igralca, preden jim dodelijo določen razred. Igralci so sedaj klasificirani v svojem igralnem okolju, na košarkarskem igrišču in na svojem igralnem vozičku. Ta način omogoča klasifikatorju oceniti vsakega igralca tako, kot se bo obnašal na pravem tekmovanju.

Zelo pomembno je, da ima država klasifikatorje za vsak šport invalidov posebej. Tako lahko novi športniki opravijo prvo klasifikacijo doma in jo kasneje na večjih tekmovanjih le potrdijo, trenerju in igralcu je tako že pred odhodom popolnoma jasno, v katero kategorijo sodi.

Doseženi cilji in rezultati komiteja za klasificiranje - Zdravniški komite IWBf (Strohkendl, 1996; str. 53):

- Vsi igralci so bili seznanjeni z novim štiri-razrednim sistemom. Kar ni bilo težko, ker je bil sistem zapisan, dokumentiran na film, ki je temeljil na podajanju načina razumevanja in razmišljanja o igralčevi klasifikaciji.
- Igralci so se naučili prevzeti odgovornost za sistem, tako da morajo sami urediti svojo klasifikacijo, potem lahko preverijo klasifikacijo drugih ali postanejo celo sami klasifikatorji.
- Klasifikacijske točke se obravnavajo kot pravila igre. Služijo košarki na vozičkih in vzdržujejo visok standard igre.
- Postopek klasificiranja temelji na opazovanju in na poštem, odkritem dialogu (posvetovanje). Zdravstveni pregledi so izvedeni le izjemoma, z njimi se mora strinjati tudi igralec. Postopek je preprost kot je le lahko, vedno je upoštevana zasebnost športnika.
- Nov sistem vključuje vse igralce s fizičnimi nezmožnostmi, ki želijo igrati košarko na vozičkih in daje vsem pravične možnosti za doseg najvišjega nivoja tekmovanja.
- Zelo uspešen dialog med izkušenimi igralci in sodelavci komiteja je vodil do ustanovitve tega novega sistema, ki je v celoti sprejet s strani košarkarjev na vozičkih. Sistem deluje kot jezik, ki je naučen iz izkušenj.

Vseeno pa je potrebno izpostaviti tudi nekatere slabe lastnosti sedanjega sistema klasifikacije igralcev košarke na vozičkih. Namreč, s poudarjanjem gibalnih sposobnosti in zapostavljanjem zdravstvenega stanja igralca prihaja do razhajanj pri samem točkovanju, saj se sedaj pre pogosto zgodi, da se igralcu, ki v želji po boljšem zdravju napreduje v psihofizičnih sposobnostih, za svoje hitrejše okrevanje pripiše večje število točk razreda, kljub temu, da njegova poškodba, invalidnost ostaja enaka. Vse skupaj je zlasti neugodno za igralce razreda 1.0, saj pri njih že 0.5 točke lahko pomeni, da njegovo prvotno stanje ne bo več upoštevano, zaradi tega ker je »preveč« napredoval v nekaterih gibalnih sposobnosti oziroma ker je »preveč« izboljšal določene spretnosti. Je zares potrebno športnika, ki s svojim pozitivnim in zdravim pristopom dobro vpliva na svoje zdravje, »kaznovati« s povečevanjem klasifikacijskih točk samo na podlagi napredka v gibalnih sposobnostih? V vseh situacijah se vsi klasifikatorji večinoma pri svojih končnih odločitvah največkrat nagibajo na stran načela pošteme igre za vse tekmovalce, to pomeni, da so zelo pozorni na to, da igralci s svojimi »na novo pridobljenimi« sposobnostmi niso v tolikšni prednosti pred drugimi tekmovalci, da bi ta lahko vplivala na končni izid tekem.

Klasifikacija pri vseh športih oseb z invalidnostjo pa nekako še vedno nima tistega pravega sistema, načina, ki bi resnično omogočil enakopravne možnosti za vse športnike, obenem pa bi zadovoljiv načelo poštene igre v vseh primerih. Potrebno se je zavedati, da je to zelo zahtevno in občutljivo področje športa invalidov, ki zahteva strokoven in kritičen pristop, le ta pa mora ob vsem tem zaokrožiti vso specifikko določenega športa v smiselno in razumljivo celoto za vse udeležence v športu. Na koncu se moramo sprijazniti z dejstvom, da brez klasifikacije šport invalidov ne bi mogel napredovati in se še bolj razvijati v smeri športa »ne-invalidnih« oseb.

8. PRAVILA KOŠARKE NA VOZIČKIH

Pravila za košarko na vozičkih se igrajo pod nadzorom Mednarodne zveze za košarko na vozičkih (IWBF) ter so sestavljena kot rezultat dolgoletnih izkušenj na področju košarke na vozičkih. Osnovana so na pravilih, ki jih je določila Mednarodna košarkarska zveza – FIBA (IWBF, 1994), vendar so morali pri IWBF nekatera pravila prilagoditi določenim posebnostim igre na vozičkih oziroma oseb z invalidnostjo. Povezava s številnimi nacionalnimi košarkarskimi zvezami pa vedno bolj potrjuje primerljivost in povezanost »hodeče« košarke s košarko na vozičkih.

Vsi igralci morajo pridobiti funkcionalno kategorizacijo vrednoteno s točkami od 1.0 – 4.5, glede na stopnjo, nivo njihove poškodbe in sposobnosti. Igralci ene ekipe imajo lahko na igrišču skupno največ 14 točk. Vozički na katerih tekmovalci igrajo so lahko standardni ali posebne izdelave, vendar morajo ustrezati mednarodno določenim merilom, saj sta sodnika dolžna preveriti, če vozički izpolnjujejo zahtevane predpise (Peršak in Okoren, 1993; str. 29).

Kratka razlaga nekaterih osnovnih pravil košarke na vozičkih

(IWBF Curent Rule Book, 2010)

(1. člen) Definicija igre košarke na vozičkih

1.1 V košarki na vozičkih igrata dve (2) ekipi s petimi (5) igralci na igrišču. Cilj vsake ekipe je zadeti žogo v nasprotnikov koš in preprečiti nasprotniku, da bi dosegel zadetek. Igra je pod nadzorom košarkarskih sodnikov, zapisnikarjev in komisarjev (če so le ti prisotni).

(10. člen) Status žoge

10.2 Žoga postane ŽIVA:

- pri začetnem metu, ko žoga zapusti roko(i) sodnika pri sodniškem metu.
- pri izvajanju prostih metov, ko je žoga v posesti izvajalca prostih metov.
- pri vračanju žoge v igrišče, ko je žoga v posesti igralca, ki bo podajo v igrišče izvedel.

10.3 Žoga postane MRTVA:

- po kateremkoli metu iz igre ali prostem metu.
- ko sodnik zapiska, medtem ko je žoga živa ali v igri.
- ko je očitno, da žoga pri izvajanju prostega meta NE bo padla skozi obroč, zato sledi:
 - dodatni prosti met.
 - nadaljnja kazen (dodatni prosti met, več prostih metov in/ali
- ko se oglasi znak za konec četrtine.
- ko se oglasi znak za pretečen čas napada 24-tih sekund in ima ekipa žogo v posesti.
- ko se žoge, ki je po metu iz igre že v letu proti košu, v skladu s PRAVILI dotakne igralec katere od ekip, potem ko:

- sodnik zapiska.
- ko se oglasi znak za konec četrtine.
- ko se oglasi znak za pretečen čas napada 24-tih sekund.

10.3.1 Žoga NE POSTANE MRTVA in doseženi zadetek velja:

- ko žoga pri metu iz igre leti proti košu in:
 - sodnik zapiska.
 - ko se oglasi znak za konec četrtine.
 - ko se oglasi znak za pretečen čas napada 24-tih sekund.
- ko pri izvajanju prostega meta žoga leti proti košu in sodnik zapiska zaradi kršitve pravil enega izmed igralcev, razen izvajalca.
- če nasprotnik naredi napako, žogo pa ima še vedno igralec, ki meče na koš iz igre in končuje svoj met z nepretrganim gibom, ki ga je začel, preden se je zgodila napaka.

(13. člen) Igra z žogo

13.1 Med igro je dovoljeno igrati z žogo samo z roko, dovoljena je podaja, met, vodenje in preigravanje v vse smeri, komurkoli, v skladu s PRAVILI.

13.2 Namerno potiskanje žoge z vozičkom, brcanje in zaustavljanje žoge s katerikoli delom nog(e) ali odbijanje žoge s pestjo, je prekršek. V primeru, da se nenamerno dotaknemo žoge z vozičkom ali katerikoli delom nog(e), sodnik ne bo dosodil prekrška.

(14. člen) Posest žoge

14.1.1 Ekipa ima žogo v posesti, ko eden izmed igralcev žogo drži ali jo vodi oziroma je žoga v njegovi posesti, ter ko si jo soigralci podajajo med seboj.

(22. ČLEN) PREKRŠKI

Kršitev pravil je prekršek. Žoga nasprotniku, da izvaja podajo izza črte igrišča z mesta, najbližjemu kraja, kjer je bil storjen prekršek.

(23. člen) Igralec in žoga izven igrišča

23.1.1 IGRALEC je zunaj igrišča: kadar se katerikoli del njegovega telesa ali njegovega vozička dotika tal ali česarkoli drugega (razen igralca) na mejnih črtah, nad njimi ali zunaj njih.

23.1.2 ŽOGA je zunaj igrišča, ko se dotakne:

- igralca, vozička ali koga drugega zunaj igrišča.
- tal ali kateregakoli predmeta, ki je na mejnih črtah, nad njimi ali zunaj njih.
- nosilcev table, zadnje strani table ali kateregakoli predmeta nad igriščem.

(24. člen) Vodenje žoge

24.1.2 Vodenje žoge SE ZAČNE, ko igralec, ki si jo je pridobil:

- potiska svoj voziček ter sočasno odbija žogo ali

24.1.3 izmenično potiska voziček in odbija žogo. Medtem ko potiska voziček, mora imeti igralec žogo v naročju in ne med kolena, ali jo držati v roki, ter nato spet preiti v vodenje. Ko igralec enkrat (ali večkrat) odbije žogo, se lahko z vozičkom požene enkrat ali dvakrat. To zaporedje lahko igralec ponavlja kolikokrat želi. Ali pa,

- izmenično uporabi oba od zgornjih zaporedij, ali
- vrže, odbije, zakotali, zavodi žogo ob tla ali pa jo namerno vrže ob tablo in se je ponovno dotakne pred nasprotnikom.

Pri košarki na vozičkih se pravilo dvojnega vodenja na uporablja.

(25. člen) Gibanje z žogo (dva potiska)

25.1.1 Igralec se lahko giblje z živo žogo v vse smeri z naslednjimi omejitvami:

- medtem ko drži žogo lahko požene voziček največ dvakrat (2), pri tretjem potisku pa sodnik dosodi prekršek korakov.
- vsako gibanje v vrtenju – »pivotiranje« bo mišljeno kot del vodenja ter bo omejeno na dva zaporedna potiska brez odbijanja žoge.

(33.8) Zaslona – pravilno in nepravilno

Pri postavljanju zaslona skuša napadalec brez žoge (pravočasno) preprečiti obrambnemu igralcu, da zasede želeni položaj na igrišču, ter s tem omogoči soigralcu odprti met na koš. Postavljanje zaslona pri košarki na vozičkih je ena najbolj dinamičnih akcij, ki se odvija brez žoge. Obrambni igralec poskuša napadalca obdržati v zanesljivi razdalji od svojega koša in sicer tako, da zavzame predvideno prosto mesto prej kot napadalec. Napadalec in njegovi soigralci pa poskušajo zavzeti prosto mesto med obrambnim igralcem in košem in sicer z učinkovitim križanjem poti nasprotnikov. Dotik, ki se zgodi med postavljanjem zaslona, je potrebno pazljivo opazovati in takoj dosoditi osebno napako, če dotik pri postavljanju zaslona ni v skladu s pravili igre. Igralec, ki spremeni smer, ter prezgodaj križa pot svojemu nasprotniku, je odgovoren za dotik.

Razvoj pravil košarke na vozičkih (spremembe in dopolnitve)

Spodaj navedena in opisana dopolnila in spremembe pravil v košarki na vozičkih so se uvedla in se vedno bolj uvajajo z željo po čim bolj zanimivi in atraktivnejši igri, ter z namenom, da bi se povečalo zanimanje za ta šport.

1949 → »Netball« (glej str. se igra po pravilih osnovanih na podlagi prilagoditev osnovnih pravil NCAA – National Collegiate Athletic Association (Coppentrath, 2009j).

1955 → Pojav igre »netball« na Igrah v Stoke Mandevillu, kjer so se pojavila nasprotovanja glede interpretacije pravil. Zadetek je štel samo eno (1) točko. Leto kasneje (1956) so s

spremenjenimi pravili in začetki sistema klasifikacije začeli igrati današnjo košarko na vozičkih (Coppentrath, 2009j).

1958 → Na Igrah v Stoke Mandevillu so v vlogi sodnikov nastopali člani zračne baze v Halton Royal in predstavili prva mednarodna pravila (Coppentrath, 2009j).

1960 → ISMG v Italiji, igrali na utrjeni peščeni površini (Coppentrath, 2009j).

1964 → Uradna pravila FIBA-e sprejeta za obdobje 1964 – 68. Definirali pravilo vodenja: odboj žoge dvakrat ob tla (Coppentrath, 2009j).

1972 → Sprejeto novo pravilo kombiniranega vodenja: vodenje žoge s sočasnim poganjanjem vozička. Dogovor spreminjanja pravil samo v času olimpijskih iger (Coppentrath, 2009j).

1973 → Pravilo vodenja uradno sprejeto. → povzetek pravil dvojnega vodenja žoge → izboljšanje pravila žoge: → pravilo dovoljuje izvajati met za tri točke, ko se sprednja kolesa pomikajo čez črto. → izključeno je bilo pravilo o razliki pravil med žensko in moško košarko na vozičkih – manjše žoge, črta za tri točke 1 m krajša (Coppentrath, 2009j).

1974 → Pododbor za košarko na vozičkih ustanovi sodniško komisijo za licenciranje sodnikov Iger v Stoke Mandevillu (Coppentrath, 2009j).

1975 → Na Igrah v Stoke Mandevillu prvi kandidati za Mednarodnega sodnika (Coppentrath, 2009j).

1976 → Določitev dimenzij vozička in blazine: Voziček: Kolesa: višina velikih koles, vključno s plaščem: do 66 cm (je premer kolesa; 26"). Plašč ne sme delati črt (je rdeče ali rumene barve, redko črne). Na vsakem velikem kolesu mora biti obroč za poganjanje. Na vozičku niso dovoljene krmilne naprave, zavore in prestave. Stranice in druge opornice za zgornji del telesa ne smejo izstopati iz linije igralca in vozička. Podnožniki: višina 11 cm od tal, prednja kolesa v vozni poziciji, obrnjena naprej. Dovoljena mala netipična kolesa za varnost, na spodnjem delu hrbtne strani vozička. Sedež: Višina sedeža dovoljena do 53 cm. Blazina: na sedežu le ena blazina, enakih dimenzij kot sedež vozička, do 10 cm debela; pri igralcih s 3.5, 4 in 4.5 točkami ne sme presegati 5 cm; izravnana in klinasta. Ogrodje za sedež od tal oddaljeno do 53 cm v vozni poziciji (Strohkendl, 1996).

1979 → Celotno osebje za košarko na vozičkih mora s postopkom, ki ga določuje pododbor za košarko na vozičkih pridobiti uradno licenco (Strohkendl, 1996).

1982 → Določitev klasifikacije igralca (Strohkendl, 1996).

1984 → Opredelitev območij obrambnega igralca v katerih je lahko aktiven, ko je žoga v igri; v skoku za žogo (Coppentrath, 2009j).

1990 → IWBF pravila v celoti sprejeta

→ pravilo menjave blazine: natančnejša določitev meril blazine kot v pravilih leta 1976;

- 5 cm debelina: igralci s točkami: 3.5, 4 in 4.5;

- 10 cm debelina: igralci s točkami: 1, 1.5, 2, 2.5 in 3;

- dvigovanje oz. podlaganje obeh primerih je prekršek (Strohkendl, 1996).

1994 → Določitev specifike z vozičkom; pravilo petih sekund, je sedaj pravilo 3 sekund, določitev igralca v fazi meta, igralec in žoga izven mejnih črt– namerno metanje žoge v nasprotnika, da bi jo s tem rešili, je prekršek (Strohkendl, 1996).

1994/95 → Izdana prva pravila košarke na vozičkih in njena interpretacija s strani FIBA-e. Vsa nepotrebna, nesmiselna pravila, kot na primer tista, ki opredeljujejo »pivotiranje«, nošeno žogo in zabijanje so izločena (Strohkendl, 1996).

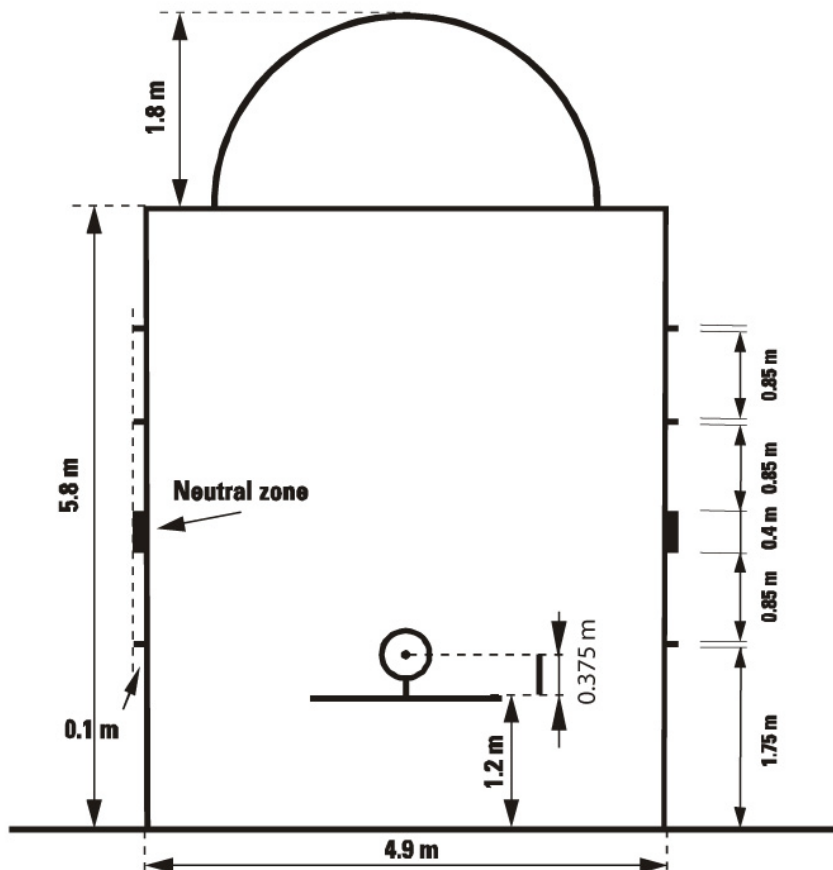
1997 → »The EuroCup 3« – »Willi Brinkmann Cup«, znan tudi kot Evropski pokal treh imenovanih na katerem so izvedli prvi poskus mehanike sojenja v košarki na vozičkih s tremi sodniki (Coppentrath, 2009j).

2009 → Igra se odvija na standardnih igriščih, kot jih določajo pravila FIBA-e. Višina košev ostaja nespremenjena (3.05 m), ne glede na to, da igralci košarko igrajo sede. Igralcu z žogo je dovoljeno dvakrat pognati voziček, nato pa mora žogo voditi, vreči na koš ali oddati soigralcu. Trikratni pogon vozička brez vodenja je namreč prekršek gibanja igralca z žogo. Določena pravila se nanašajo tudi na voziček, delno z vidika varnosti delno pa tudi zaradi vidika nepoštene prednosti. Voziček ne sme imeti izstopajočih (»štrlečih«) delov in podnožniki ne smejo presegati višine 11 cm od tal. Višina vozička ne sme presegati 53 cm, velikost koles in debelina blazine je prav tako omejena. V prostoru pod košem se lahko zadržujemo največ pet sekund. Osebne napake v košarki na vozičkih se dosodi za enake kršitve kot pri »hodeči« košarki. To velja tudi za izvajanje prostih metov, ki se jih izvaja z istega mesta kot hodeči košarkarji. Vzratna vožnja in zaletavanje nista dovoljena (Coppentrath, 2009e).

2010 → FIBA je tedaj uvedla pomembne spremembe košarkarskih pravil, zato je morala te spremembe sprejeti tudi IWBF. V Birminghamu, v Veliki Britaniji, kjer se nahaja glavni sedež Izvršnega sveta IWBF, so 13. julija 2010 izdali najnovejša Uradna pravila košarke na vozičkih – »Official Wheelchair Basketball Rules 2010«, ki so začela veljati s 1. oktobrom. V nadaljevanju bodo spremembe oziroma dopolnitve nekaterih pravil (členov pravil) na kratko opisane.

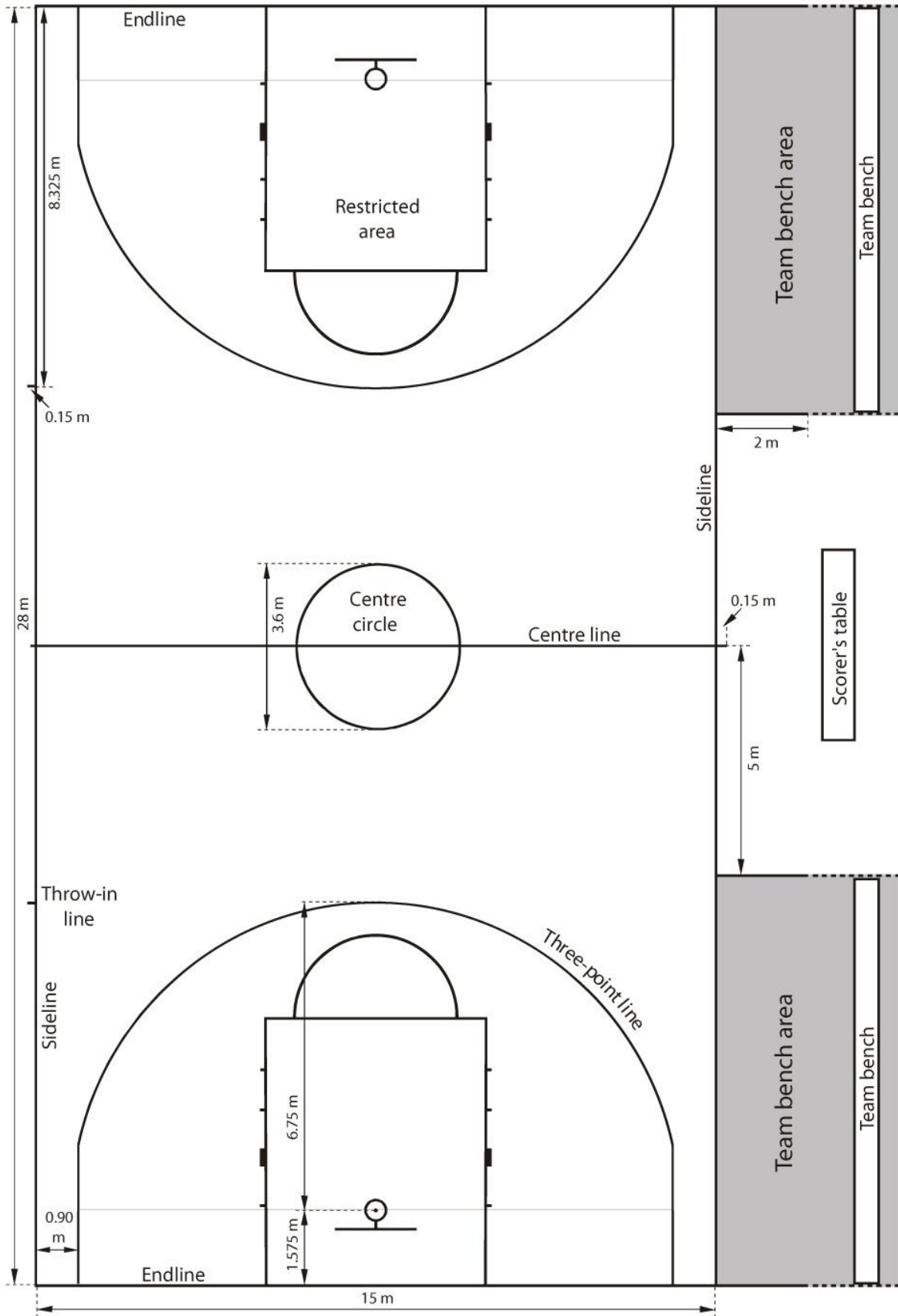
(2. člen) Igrišče in oprema - Igrišče (polje omejitve)

Polje omejitve ni več v obliki »raket«, ampak je večje in v obliki pravokotnika. Polkrog zarisan pod košem, se za razliko od »hodeče« košarke, v košarki na vozičkih ne uporablja (Slika 12).

Slika 12. Polje omejitve. (IWBF Current Rule Book, 2010).

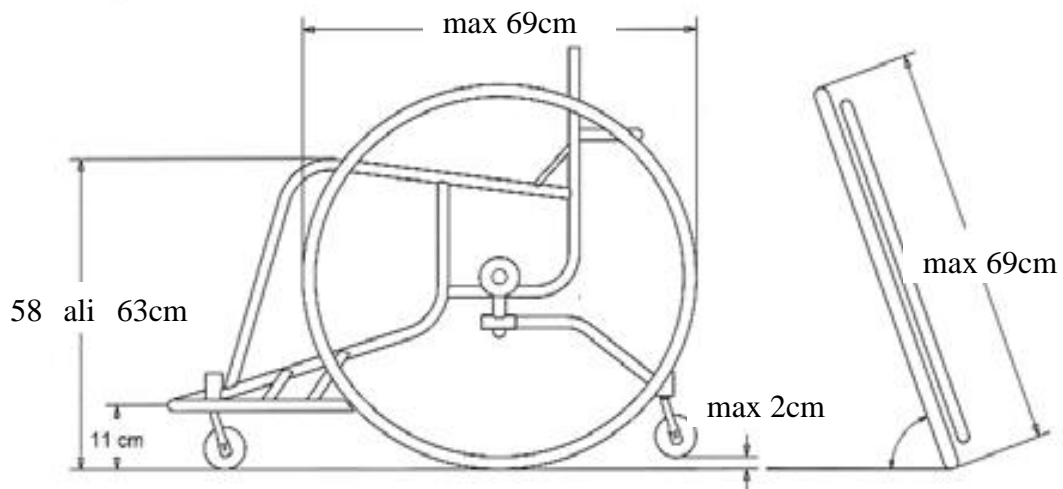
Spremenile so se dimenzije črt in nekaterih delov igrišča (Slika 13). Črta za tri točke je sedaj od koša oddaljena 6,75 metra (kar je za 0,5m več kot prej). Dodana je črta v podaljšku linije črte za tri točke na robu igrišča – črta za vračanja žoge v igro v zadnjih dveh minutah. S tem se omogoči ekipi, ki ima žogo na obrambni polovici igrišča, da izvede napad bližje košu (Tomšič, 2010, iz IWBF Current Rule Book, 2010).

Slika 13. Velikost košarkarskega igrišča (IWBF Curent Rule Book, 2010).

(1. točka 3. člena) Igrišče in oprema - Vozički

Točna določitev višine sedeža vozička, ter zaščitnega obroča in/ali podnožnika. Maksimalna višina sedeža vozička (vključno z blazino) za igralce s točkami 1.0 – 3.0 je 63 cm, za igralce v razredu od 3.5 – 4.5 pa 58 cm (Slika 14). V obeh primerih velja višina sedeža, ki se meri od tal do najvišje točke sedeža, skupaj z blazino, če jo igralec uporablja. Najvišja točka podnožnika in/ali zaščitnega obroča mora biti od tal oddaljena 11 cm (Tomšič, 2010, iz IWBF Curent Rule Book, 2010).

Slika 14. Največja dovoljena višina sedeža vozička (IWBF Curent Rule Book, 2010).

Na vozičku ne sme biti nobenih stvari, ki odsevajo, se svetijo ali utripajo, vsa kolesa vozička pa ne smejo puščati sledi na igrišču. Na vozičku ni dovoljeno imeti nobenih krmilnih naprav, zavor in prestav.

(8. člen) Igralni čas, začetek tekme, konec intervala igre in podaljški

Košarka na vozičkih se igra štiri (4) četrtine po 10 minut. Interval igre se prične 20 minut pred pričetkom tekme. Med prvo in drugo četrtino (prvi polčas), ter tretjo in četrto četrtino (drugi polčas) je dve (2) minuti odmora. Med obema polčasoma (po koncu druge četrtine) pa velja 15 minutni interval igre do pričetka naslednjega polčasa (tretje četrtine).

Začetek tekme

Poprej veljalo pravilo, da se je tekma začela, ko se je pri sodniškem metu žoge dotaknil prvi igralec na igrišču, sedaj pa se tekma začne takoj, ko žoga pri sodniškem metu zapusti sodnikove roke. Naslednje četrtine pa se začnejo takoj, ko ima igralec na voljo žogo iz podaljška srednje črte.

(28. člen) Pravilo osmih (8) sekund

Pomembna sprememba pravila pri prehodu žoge v prednje polje. Ekipe mora v osmih sekundah prenesti žogo iz obrambne v napadalno polovico. Ekipe je v napadalni polovici takrat, ko je z vsemi deli vozička in z žogo na tej strani. Če je del vozička ali žoga še v obrambni polovici, je tudi ekipa na tej strani, zato lahko pride do prekrška osmih sekund. Sedaj velja pravilo, če je samo del vozička v napadalni polovici, lahko igralec še vedno poda žogo nazaj v obrambno polovico ali soigralcu, ki ima del vozička v eni ali drugi polovici; vse mora biti izvedeno v osmih sekundah (Tomšič, 2010, iz IWBF Curent Rule Book, 2010).

(29. člen) pravilo 24-tih sekund

Pri pravilu 24-tih sekund so uvedli veliko spremembo pri sami določitvi dolžine napada (Tomšič, 2010, iz IWBF Curent Rule Book, 2010);

- V primeru da pride do napake ali prekrška v obrambni polovici, dobi ekipa za napad novih 24 sekund.
- Do izteka napada je samo še 14 sekund ali več, ekipa ima do izteka napada na voljo čas, ki je ostal zapisan na semaforju.
- Če je do izteka napada je manj kot 14 sekund, se ura naravna na 14 sekund.
- Če ekipa, ki nima žoge, izbije žogo z igrišča, se ure ne nastavi na novih 24 ali 14 sekund, ampak pripada ekipi, ki je v napadu, samo preostanek časa, ki je do izteka napada.

(31. člen) Dviganje zadnjih koles vozička

Dvig zadnjih koles spremlja dviganje igralca iz sedeža vozička oziroma z blazine vozička, če jo igralec uporablja. (IWBF Curent Rule Book, 2010). V izvršnem svetu IWBF so v situaciji, ko se igralec z dvigom zadnjih koles vozička dotakne soigralca, delovali nekako v nasprotju s košarkarskimi pravili, saj je v skladu z njimi nemogoče dosoditi osebno napako igralcu, ki se je dotaknil soigralca (Tomšič, 2010b). Vendar pa so si takšen poskus rešitve situacije v IWBF lahko privoščili, ker so želeli omiliti prej prestrogo kazen (tehnično napako) za takšno situacijo in ker jim specifična igranja košarke na vozičkih, ki je popolnoma drugačna kot v »hodeči« košarki, to dopušča.

SODNIKI IWBF

Postopki za pridobitev licence za mednarodnega sodnika IWBF (Coppentrath, 2009g):

Za pridobitev naziva mednarodnega sodnika IWBF morajo biti kandidati uradno potrjeni s strani NOWB in morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- predlagani kandidati morajo imeti vsaj pet let izkušenj sojenja v košarki na vozičkih in/ali v »hodeči« košarki, ali sodniško licenco za izbrano cono IWBF;
- opravljenih vsaj 50 sojenj na tekmah košarke na vozičkih v obdobju enega leta pred tekmovanjem na katerem bodo opravljali izpit;
- sposobni v angleškem jeziku komunicirati s svojim partnerjem, zapisnikarjem in ekipami;
- sodelovati na tekmovanjih, ki jih je odobrila IWBF;

- sodelovanje na tečajih z mednarodnimi kandidati, kjer so organizirane teoretične seminarje;
- opraviti izpit iz pravil, izpit iz sojenja tekme in test telesne pripravljenosti. Vsi izpiti so uradni teoretični in praktični testi, določeni s strani Stokovnega odbora IWBF in samo ti veljajo za pridobitev licence.

Med 26. in 29. marcem 2009 v Laškem so s sodelovanjem ZŠIS-POK organizirali seminar izpopolnjevanja za evropske sodnike. Mednarodni sodniški seminar se je po šestih letih vrnil v Slovenijo. Predavatelji na seminarju so bili:

- Norbert Kucera, predsednik Stokovnega odbora pri IWBF-World;
- Ricardo Moreno, predsednik Stokovnega odbora pri IWBF-Europe;
- Ron Copenrath, generalni sekretar IWBF-Europe in predsednik tekmovalne komisije pri IWBF-World, ter
- Žarko Tomšič, član Stokovnega odbora pri IWBF-Europe.

Seminarja se je udeležilo dvajset sodnikov iz Velike Britanije, Belgije, Bosne in Hercegovine, Češke, Švedske, Finske, Poljske, Španije, Italije in Hrvaške. Podrobneje so bile razložene spremembe pravil igre, sprejete konec leta 2008. Veliko pozornost so namenili razlagi pravila pod točko 31. člena o dviganju zadnjih koles vozička, ki igralcem in sodnikom povzroča težave. Seminar je vključeval tako teoretične kot praktične teste, ki so jih morali vsi sodniki uspešno opraviti. Poleg testa iz pravil igre, so morali sodniki opraviti tudi fizični test – test 70-krat 20 metrov s stopnjevanjem tempa vsako minuto. Norma, ki so jo sodniki morali izpolniti je 8 minut in 30 sekund (Tomšič, 2009). V primeru, da kateri izmed sodnikov ne bi opravil samo enega izmed danih testov (teoretični in praktični), bi izgubil licenco kar pomeni prepoved sojenja na tekmovanjih košarke na vozičkih, dokler se licenca ne obnovi, ponovno potrdi.

Mednarodna zveza za košarko na vozičkih (IWBF) ima v svojih vrstah mednarodne nadzornike sojenja iz sedmih držav (Španije, Nemčije, Grčije, Izraela, Nizozemske, Švedske in Slovenije). Naloga le teh je, da nadzirajo delo mednarodnih sodnikov, ki jih je v IWBF že 87 in prihajajo iz 22-tih držav (Belgija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Češka, Španija, Finska, Francija, Velika Britanija, Nemčija, Grčija, Izrael, Italija, Latvija, Litva, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovenija, Srbija, Švica, Švedska in Turčija). Slovenija ima kar dva predstavnika mednarodnih sodnikov IWBF; Mitjo Dečmana in Žarka Tomšiča (Copenrath, 2009).

8.1. PREDSTAVITEV SODNIŠKIH ZNAKOV V KOŠARKI NA VOZIČKIH

Spodaj opisani sodniški znaki so uradni znaki zapisani v pravilih FIBE, nekateri pa so prirejeni s strani IWBF za potrebe košarke na vozičkih.

a) sodniški znaki enaki v pravilih FIBA-e (Ličen in Erčulj, 2004) in pravilih IWBF (IWBF Curent Rule Book, 2010).

b) sodniški znaki prirejeni s strani IWBF za potrebe košarke na vozičkih (IWBF Curent Rule Book, 2010).

Vrste sodniških znakov in njihove faze:

I. ZNAKI ZA ZADETKE

II. ZNAKI V ZVEZI Z URO

III. ZNAKI V ZVEZI S POTEKOM TEKME

IV. PREKRŠKI

V. NAPAKE

a. KAZANJE NAPAKE PROTI ZAPISNIKARSKI MIZI (tri faze)

1a. Prva faza – ŠTEVILKA IGRALCA

2a. Druga faza – VRSTA NAPAKE

3a. Tretja faza – ŠTEVILO DOSOJENIH PROSTIH METOV
ali SMER napada

b. ZNAKI V ZVEZI S POSTOPKOM IZVAJANJA PROSTIH METOV

(dve fazi)

1b. Prva faza – V POLJU OMEJITVE

2b. Druga faza – ZUNAJ POLJA OMEJITVE

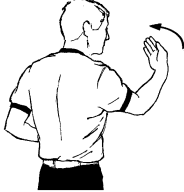

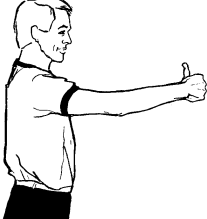

I. ZNAKI ZA ZADETKE

1	2	3	4	5
ENA TOČKA	DVE TOČKI	POSKUS ZA TRI TOČKE	USPEŠEN MET ZA TRI TOČKE	RAZVELJAVITEV ZADETKA ALI PREKINITEV IGRE
				
Sodnik zamahne z enim prstom	Sodnik zamahne z dvema prstoma	Sodnik razširi tri prste na dvignjeni roki	Sodnik razširi tri prste na obeh dvignjenih rokah	Sodnik enkrat prekriža roke pred prsnim košem

II. ZNAKI V ZVEZI Z URO

6	7	8	9
USTAVITEV URE (sočasno s piskom) ALI ZNAK, DA SE URA NE SPROŽI	USTAVITEV URE ZARADI NAPAKE (sočasno s piskom)	SPROŽENJE URE	PREKLOP NA NOVO OBDOBJE 24 SEKUND
			
Sodnik dvigne odprto dlan	Sodnik dvigne stisnjeno pest, z dlanjo druge roke pa pokaže proti pasu kršilca	Sodnik preseka zrak z roko	Sodnik vrti dlan z iztegnjenim kazalcem

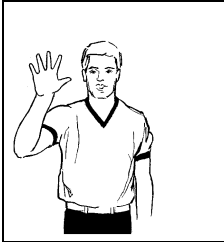
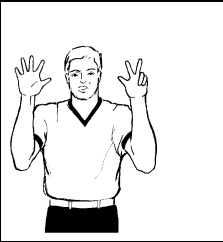
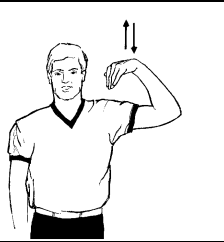
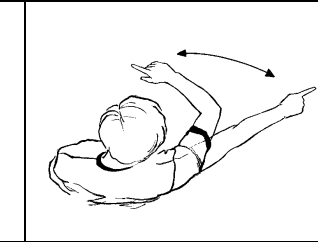
III. ZNAKI V ZVEZI S POTEKOM TEKME

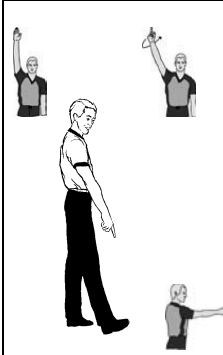

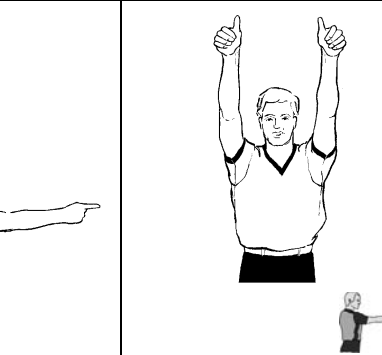
10	11	12	13	14
ZAMENJAVA (sočasno s piskom)	KLICANJE IGRALCA NA IGRIŠČE	ODOBRENA MINUTA ODMORA	SPORAZUMEVANJE MED SODNIKI IN POMOŽNIMI SODNIKI	ODŠTEVANJE 5 IN 8 SEKUND
				
Sodnik prekriža podlakti	Sodnik izvede gib v zapeljstvu, z odprto dlanjo proti telesu	Sodnik z dlanjo in kazalcem oblikuje črko T	Sodnik pokaže dvignjen palec	Zamahovanje in odštevanje s prsti ene roke

IV. PREKRŠKI

Ko sodnik zazna prekršek, najprej ustavi uro (znak št. 6), nato pokaže znak za vrsto prekrška (enega od znakov s števkami od 15 do 24), za njim pa smer napada (znak št. 23).

15	16	17		
KORAKANJE (3 potiski vozička)	DOTIK TAL S STOPALI ALI POTISKI	TRI SEKUNDE	NOŠENA ŽOGA	DVOJNO VODENJE
			PRAVILA SE NE UPORABLJA V KOŠARKI NA VOZIČKIH!	PRAVILA SE NE UPORABLJA V KOŠARKI NA VOZIČKIH
Sodnik zavrti pesti	Potisk dlani navzdol	Sodnik z iztegnjeno roko pokaže tri prste		

18	19	20	21
PET SEKUND	OSEM SEKUND	ŠTIRIINDVAJSET SEKUND	ŽOGA, VRNJENA V ZADNJE POLJE
			
Ustavitev ure. Sodnik pokaže pet prstov. Smer napada.	Ustavitev ure. Sodnik pokaže osem prstov. Smer napada.	Ustavitev ure. Sodnik se s prsti dotakne rame. Smer napada.	Ustavitev ure. Sodnik z iztegnjenim kazalcem naredi gib na eno in drugo stran. Smer napada.

22	23	24
NAMERNA IGRA Z NOGO	ŽOGA ZUNAJ IGRISČA ALI SMER NAPADA	SODNIŠKI MET
		
Sodnik s prstom pokaže na stopalo	Sodnik ustavi uro in s prstom pokaže v smeri bočne črte	Sodnik dvigne palca, takoj pokaže smer napada kot kaže puščica

V. NAPAKE

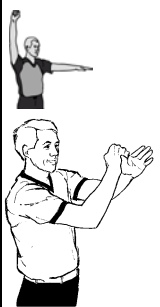

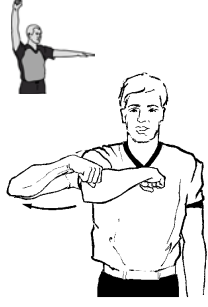

Ko sodnik zazna osebno napako, najprej ustavi uro (znak št. 7). Če je dosodil obojestansko, tehnično, nešportno ali izključujočo napako, takoj pokaže ustrezen znak s številko od 44 do 47.

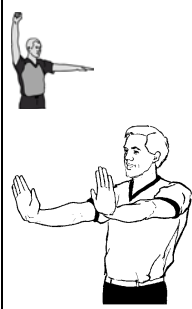

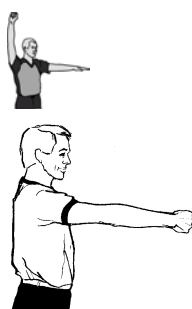

Zapisnikarju pokaže številko kršitelja (znaki s številko od 25 do 36), nato pokaže znak za vrsto napake (ustrezen znak s številko od 37 do 49), za njim pa smer napada (znak št. 53) ali število prostih metov (enega izmed znakov s številkami od 50 do 52).

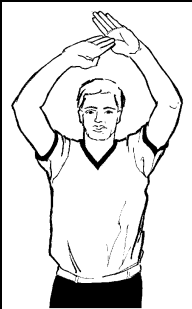
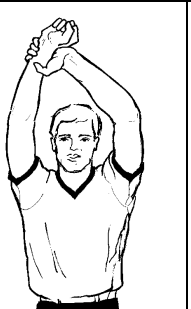

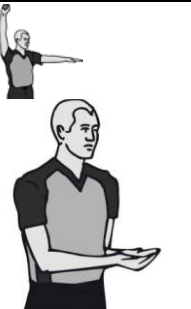

a. KAZANJE NAPAKE PROTI ZAPISNIKARSKI MIZI (tri faze)**Prva faza – ŠTEVILKA IGRALCA**

25	26	27	28
ŠT. 4	ŠT. 5	ŠT. 6	ŠT. 7
			
29	30	31	32
ŠT. 8	ŠT. 9	ŠT. 10	ŠT. 11
			
33	34	35	36
ŠT. 12	ŠT. 13	ŠT. 14	ŠT. 15
			

Druga faza – VRSTA NAPAKE

37	38	39	40
NEPRAVILNA UPORABA ROK	BLOKIRANJE (v napadu ali obrambi)	PRETIRANO ZAMAHOVANJE S KOMOLCI	DRŽANJE
			
Sodnik se udari po zapestju	Sodnik položi obe roki na boke	Sodnik s komolcem zamahne nazaj	Sodnik se prime za zapestje

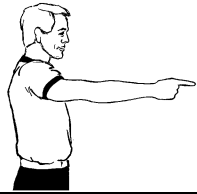
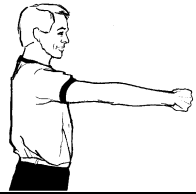
41	42	43	44
ODRIVANJE ali PREBIJANJE BREZ ŽOGE	PREBIJANJE Z ŽOGO	NAPAKA MOŠTVA, KI IMA V POSESTI ŽOGO	OBOJESTRANSKA NAPAKA
			
Sodnik odrivanje oponaša	Sodnik s stisnjeno pestjo udari v dlan	Sodnik s stisnjeno pestjo pokaže v smeri bočne črte	Sodnik nad glavo prekriža roki, stisnjeni v pest

45	46	47	48	49
TEHNIČNA NAPAKA	NEŠPORTNA NAPAKA	IZKLJUČUJOČA NAPAKA	DVIGANJE VOZIČKA	PREZGODNJE POSTAVLJANJE PRED NASPROTNIKA
				
Sodnik z odprtima dlanema oblikuje črko T	Sodnik se prime za zapestje	Sodnik dvigne stisnjeni pesti	Sodnik nakaže dviganje z dlanmi obrnjenimi navzgor	Sodnik nakaže gibanje vozička s pestmi iztegnjenih rok navzdol

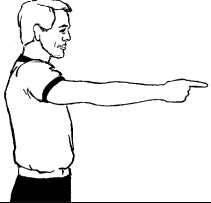
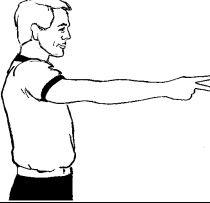
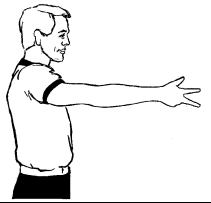
Tretja faza – ŠTEVILO DOSOJENIH PROSTIH METOV

50	51	52
EN PROSTI MET	DVA PROSTA META	TRIJE PROSTI METI
		
Sodnik dvigne en prst	Sodnik dvigne dva prsta	Sodnik dvigne tri prste

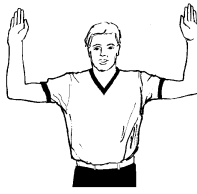

ali SMER napada

53	54
SMER NAPADA	NAPAKA MOŠTVA, KI JE IMELO ŽOGO
	
Sodnik s prstom pokaže v smeri bočne črte	Sodnik s stisnjeno pestjo pokaže v smeri bočne črte

b. ZNAKI V ZVEZI S POSTOPKOM IZVAJANJA PROSTIH METOV (dve fazi)**Prva faza – V POLJU OMEJITVE**

55	56	57
EN PROSTI MET	DVA PROSTA META	TRIJE PROSTI METI
		
Sodnik drži vodoravno en prst	Sodnik drži vodoravno dva prsta	Sodnik drži vodoravno tri prste

Druga faza – ZUNAJ POLJA OMEJITVE

58	59	60
EN PROSTI MET	DVA PROSTA META	TRIJE PROSTI METI
		
Sodnik drži dvignjen kazalec	Sodnik drži dvignjeni roki (prsti so skupaj)	Razširjeni trije prsti na vsaki roki

9. TEHNIČNO - TAKTIČNE DEJAVNOSTI V KOŠARKI NA VOZIČKIH

Tehnika košarke na vozičkih je sicer zelo podobna tehniki »hodeče« košarke, vendar pa mora igralec v košarki na vozičkih vsak element čim bolj prilagoditi situaciji na vozičku, saj bo edino tako na čim bolj učinkovit in varen način posamezen tehnični element z vozičkom lahko tudi izvedel, ter tako pridobil prednost pred nasprotnikom.

Taktika igre v košarki na vozičkih je sicer preprostejša kot v »hodeči«, saj je gibanje igralcev zelo omejeno zaradi vozička, zato se izvaja na igrišču manj zapletene kombinacije gibanja z žogo in brez. Voziček igralcu ne dopušča, da lahko določene razdalje na igrišču premaguje s takšno hitrostjo in v takšnem reakcijskem momentu, da lahko v obrambi oziroma napadu reagira na enak način kot to počnejo pri »hodeči« košarki. Zato je pomembno, da je celotna igralna taktika v košarki na vozičkih zasnovana tako, da igralci med igro z vozičkom lahko čim večkrat pridobijo prednost pred nasprotnikom, tako v obrambi kot tudi napadu, ter na ta način premagajo nasprotnika. Coppentrath (2009e) sicer meni, da se taktika v košarki na vozičkih ne razlikuje dosti od taktike v »hodeči« košarki, vendar ker voziček omogoča igralcu bolj učinkovito pokrivanje napadalca, je potrebno določene taktične elemente igre temu prilagoditi.

Primeri najbolj pogostih kombinacij igralcev na igrišču glede na klasifikacijske točke, s katerimi si trener lahko pomaga izboljšati taktiko vodenja ekipe (Lukan, osebna komunikacija, marec 2011):

- 4.0 – 4.0 – 3.0 – 2.0 – 1.0
- 4.0 – 3.0 – 3.0 – 2.0 – 2.0
- 4.5 – 4.0 - 2.5 – 2.0 – 1.0
- 4.5 - 4.5 – 3.0 – 1.0 – 1.0
- 4.5 – 4.5 – 4.5 – 1.5 – 1.0 v primeru, da je v ekipi ženska – lahko 16.0 točk na igrišču.

Pri spodaj naštetih tehničnih in taktičnih elementih oziroma pri osnovnih spretnostih z žogo in brez nje, ter pri igralnih dejavnostih v igri z nasprotnikom je potrebno upoštevati, da gre v vsakem primeru sočasno tako za taktiko napada kot tudi za taktiko obrambe. Pri naštevanju so uporabljene oznake za napad (N) in obrambo (O), z namenom, da se poenostavi zapis obeh elementov igre (primer zapisa; N: križanje (O: prevzemanje)).

9.1.OSNOVNE SPRETNOSTI Z ŽOGO IN BREZ NJE

Osvajanje tehnike ni nikoli dokončen proces, saj je tehnika odvisna od psiho-fizičnih zmožnosti košarkarja, na katere imamo lahko velik vpliv, zato se v vsaki razvojni stopnji nenehno spreminjajo, nadgrajujejo, lahko tudi slabšajo, če gibalnih sposobnosti ne razvijamo ali samo utrjujemo. Hkrati z izkoriščanjem trenutnih zmožnosti, pa mora igralec v skladu s pravili igre in taktiko reševanja igralnih situacij, gibanja z žogo in brez nje izvajati na čim bolj učinkovit, ustvarjalen način. Osnovne spretnosti z žogo in brez nje odražajo igralčevo sposobnost izvajanja temeljnih gibanj z uporabo tehničnih elementov v napadu in obrambi. Za vsakega košarkarja je značilna prilagojena tehnika (slog), ki pa odstopa od idealne tehnike, zato ker je gibalni sistem igralcev drugačen (Dežman, 2000).

TEHNIKA VOŽNJE VOZIČKA

Pri tehniki košarke na vozičkih je potrebno na kratko predstaviti tehniko vožnje vozička oziroma tehniko upravljanja z vozičkom, saj je le ta odločilna pri doseganju najboljših rezultatov, ter pri uspešnem premagovanju nasprotnika na igrišču. Vsi principi vožnje vozička, ki veljajo na splošno za vse osebe z invalidnostjo na vozičku, večinoma držijo tudi za košarkarje v vozičkih, ki so prilagojeni prav za ta šport. Vozički za košarko po pravilih ne smejo imeti nobenih zavornih sistemov, upravljalnih naprav s katerimi bi si košarkar na vozičku lahko pomagal. To pomeni, da morajo v primeru zaviranja pri visokih hitrosti to izvesti s svojimi rokami in/ali na svoj način.

Vožnja naravnost – potiskanje vozička naravnost naprej:

Potiskanje vozička v smeri naprej se izvaja z obema rokama. Obe dlani se morata pogonskega obroča (Slika 50, str. 104) dotakniti čim bolj sočasno, če želimo vožnjo ohraniti čim bolj v smeri naravnost naprej. Že manjša zakasnitev ene roke, lahko spremeni smer vožnje. Za povečanje hitrosti je potrebno ob povečanju frekvence potiskanja, povečati tudi moč potiska in dolžino prijema za pogonski obroč, ter se nekoliko nagniti naprej, da se s tem poveča dolžina hitrega in močnega potiska.

Zaustavljanje vozička:

S kratkimi prijemi za pogonski obroč košarkar voziček postopoma upočasnjuje. V primeru, da ima za to premalo prostora in želi ohraniti določeno hitrost, pa igralec s prijemom za desni ali levi pogonski obroč samo spremeni smer vožnje. Ta element je lahko zelo nevaren, zlasti če je potrebno voziček zaustaviti pri zelo visoki hitrosti v zelo kratkem času. Običajno se takšna situacija konča z izgubo ravnotežja in padcem ali pa celo s trkom dveh ali več vozičkov skupaj.

Zavoj v desno in/ali levo:

Košarkar spremeni smer vožnje v desno/levo, ko z roko prime za desni/levi pogonski obroč, ga nekoliko zaustavi, ali celo zavrti nazaj (v nasprotno smer vrtenja koles vozička) in pusti da z vozičkom čim bolj tekoče izpelje zavoj. Kako ostro bo izvedel zavoj je odvisno kako močno bo igralec izvedel prijem za pogonski obroč in koliko časa bo prijem trajal. Ostre zavoje igralec uporablja pri hitrih spremembah smeri vožnje, ko se želi znebiti nasprotnika oziroma v primeru, ko išče čim boljši položaj za sprejem podaje ali met na koš.

Soročni prijem za pogonska obroča:

Se uporablja v primeru, ko želi košarkar z vozičkom izvesti prednji ali zadnji obrat v desno/levo stran. Pri prednjem obratu v desno/levo stran bo z desno/levo roko izvedel potisk desnega/levega pogonskega obroča v smeri nazaj, z levo/desno roko pa potiska skoraj ne izvede oziroma zelo malo zavrti levi/desni pogonski obroč v smeri naprej. Pri zadnjem obratu v desno/levo pa so smeri oz. načini potiska ravno obratni.

1. TEHNIKA Z ŽOGO V KOŠARKI NA VOZIČKIH: predstavlja tehniko v napadu.*1.1. Vodenje žoge (Sika 15)*

Vodenje izvaja igralec ob strani ali/in pred seboj v višini sedeža, kolen ali zelo nizko pri stopalih (pred zaščitnim obročem). Sama izvedba vodenja se pri igralcih pri različnih razredih klasifikacije razlikuje (glej poglavje 7.4. na str. 36).

- prehod v vodenje,
- visoko vodenje (pri prenosu žoge),
- nizko vodenje (pri preigravanju),
- zaustavljanje po vodenju,
- zaustavljanje med vodenjem,
- sprememba smeri vodenja: naprej – nazaj, »cik-cak«:
 - menjava spredaj (Slika 16),
 - menjava zadaj (Slika 17),
 - menjava z obratom - »rolling«.

1.2. Lovljenje žoge

- lovljenje z obema rokama,
- lovljenje z eno roko.

1.3. Podajanje žoge

Podaje z eno ali obema rokama izpred prsi so pri košarki na vozičkih zelo redke, saj je za tovrstne podaje značilno, da so lahko zelo močne, kot takšne pa jih igralci na vozičku zelo težko ulovijo. Podaje z eno roko preko glave s strani se v »hodeči« košarki zelo redko uporablja, zato pa jih toliko bolj uporabljajo v košarki na vozičkih, zlasti, ko je potrebno z daljše razdalje žogo podati pod koš odkritemu igralcu, ki nato poskuša doseči zadetek.

- podaja z obema rokama izpred prsi (Slika 18),
- podaja z obema rokama iznad glave (Slika 19),
- vročitev žoge (podaja z obema rokama od spodaj),
- podaja z eno roko od spodaj,
- podaja z obema rokama s strani v tla (Slika 20),
- podaja z eno roko v višini rame in iznad rame,
- podaja z eno roko s strani preko glave (Slika 21),
- podaja z eno roko iz vodenja (od spodaj, v višini rame, bočno, v tla).

1.4. Meti na koš:

Izbira načina meta na koš je večkrat odvisna od moči igralcev, igralnih okoliščin in oddaljenosti od koša, ter seveda od razreda klasifikacije igralca.

- met na koš z eno roko iznad glave (Slika 22):
 - met z mesta,
 - met iz gibanja.
- met z eno roko od spodaj (polaganje),
- met z eno roko preko glave s strani,
- met na koš po obratu,
- prosti meti.

1.5. Varanje in prodori

- varanja z zaustavljanjem (s spremembami ritma med vodenjem),
- varanje s spremembami smeri in hitrosti (med vodenjem),
- varanje meta ali podaje in prehod v prodor,
- varanje prodora ali podaje in prehod v met,
- varanje prodora v eno smer in prodor v drugo.

2. TEHNIKA BREZ ŽOGE V KOŠARKI NA VOZIČKIH:

Predstavlja tehniko v napadu in obrambi.

2.1. Gibanje s spremembami smeri

- sprememba smeri v levo in desno,
- sprememba smeri z obratom – »rolling«.

2.2. Skoki za odbito žogo

Noben drug izraz ne ustreza dovolj dobro situaciji, ko igralec s svojim gibalnim manevrom želi dobiti odbito žogo po zgrešenem metu.

- skok v obrambi,
- skok v napadu,
- sodniški met.

2.3. Obrambni položaj

- gibanje v obrambnem položaju

2.4. Zaustavljanje

Igralec mora pri zaustavljanju vozička s prsti ene ali obeh rok močno stisniti pogonski obroč (glej Slika 50, str. 104), ki se vrti enako hitro kot zadnje kolo vozička, saj je obroč pritrjen na kolo vozička. Prijem (moč in način) pogonskega obroča je odvisen od hitrosti in smeri potiskanja vozička.

3. **TEHNIKA PROTI ŽOGI**; predstavlja tehniko v obrambi.

3.1. Izbijanje

- izbijanje žoge iz napadalčevih rok,
- izbijanje žoge pri prehodu v vodenje,
- izbijanje žoge med vodenjem,
- izbijanje žoge pred lovljenjem.

3.2. Prestrezanje

- prestrezanje po izbijanju,
- prestrezanje med vodenjem,
- prestrezanje podanih žog,

3.3. Blokiranje meta

- Oviranje meta z eno ali obema rokama.

3.4. Skoki za žogo

SLIKOVNI PRIKAZ NEKATERIH TEHNIČNIH ELEMENTOV:

1. TEHNIKA Z ŽOGO V KOŠARKI NA VOZIČKIH

(1.1.) VODENJE ŽOGE

Slika 15. Vodenje žoge (osebni arhiv, 10.3.2011).

(1.1.) MENJAVA SPREDAJ

Slika 16. Menjava spredaj (osebni arhiv, 10.3.2011).

(1.1.) MENJAVA ZADAJ

Slika 17. Menjava zadaj (osebni arhiv, 10.3.2011).

(1.3.) PODAJA Z OBEMA ROKAMA IZPRED PRSI

Slika 18. Podaja z obema rokama izpred prsi (osebni arhiv, 10.3.2011).

(1.3.) PODAJA Z OBEMA ROKAMA IZNAD GLAVE

Slika 19. Podaja z obema rokama iznad glave (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.3.) PODAJA Z OBEMA ROKAMA S STRANI V TLA

Slika 20. Podaja z obema rokama s strani v tla (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.3.) PODAJA Z ENO ROKO S STRANI PREKO GLAVE

Slika 21. Podaja z eno roko s strani preko glave v loku pod koš (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.4.) MET NA KOŠ IZNAD GLAVE

Slika 22. Met na koš (osebni arhiv, 10.3.2011).

9.2. POSTAVITEV IN GIBANJE IGRALCEV NA IGRIŠČU

Učinkovita, smiselna izbira in uporaba individualnih, skupinskih in skupnih (ekipnih) igralnih dejavnosti v igri z nasprotnikom, proti kateremu želimo doseči čim boljši rezultat, predstavlja košarkarsko taktiko. Igralno taktiko je potrebno prilagoditi vadbenim razmeram in stopnji pripravljenosti igralcev in celotne ekipe. Skupna taktika je samo v pomoč igralcem, da lahko učinkovito izvajajo in usklajujejo individualne in kolektivne igralne dejavnosti, ne sme pa se omejevati njihove ustvarjenosti. Zelo obsežno košarkarsko taktiko delimo na individualno, kolektivno in skupno taktiko v napadu in obrambi (Dežman, 2000).

1. INDIVIDUALNA IN SKUPINSKA TAKTIKA:

1.1. N: Preigravanje (O: obramba proti preigravanju)

Z njim poskuša igralec s spremembami smeri in ritma spraviti obrambnega igralca iz ravnotežja in tako pridobiti prednost za uspešen met na koš z razdalje ali iz prodora (Dežman, 2000, str. 92).

1.2. N: Odkrivanje (O: obramba proti odkrivanju)

Igralec poskuša s spremembo smeri in ritma priti v ugoden položaj za sprejem žoge (sprejem podaje). To lahko stori s tremi načini gibanja: h košu – od koša, k žogi – od žoge in od žoge – k žogi. V vseh primerih je prvi del gibanja počasen, drugi pa hiter, da si tako pridobi prednost pred nasprotnikom. Varanje odkrivanja predstavlja tehnični element, da zvbimo obrambnega igralca stran od koša (Dežman, 2000, str. 93).

- od žoge –proti žogi brez obrata in z obratom
- proti košu – od koša
- odkrivanje s pomočjo križanja
- odkrivanje s pomočjo blokade

1.3. N: Vtekanje (O: obramba proti vtekanju)

Igralec skuša s spremembo smeri in ritma sprejeti žogo v trapezu. To lahko stori na dva načina. Z gibanjem v vrzel za obrambnim igralcem (po najkrajši poti ali po kratkem gibanju k žogi) ali pa z bolj učinkovitim načinom, ko se igralec giba v vrzel pred obrambnim igralcem (po najkrajši poti ali po kratkem gibanju stran od žoge). Varanje vtekanja predstavlja tehnični element, s katerim zvbimo obrambnega igralca h košu (Dežman, 2000, str. 93).

- vtekanje z obratom in brez obrata
- vtekanje s pomočjo križanja
- vtekanje s pomočjo blokade (»backpicking« - koridor, Slika 26 in 27)

Odkrivanje in vtekanje sta taktična elementa, ki sta zelo povezana. Začetek odkrivanja največkrat predstavlja varanje vtekanja, ter začetek vtekanja predstavlja pogosto varanje odkrivanja.

1.4. N: Križanje (O: prevzemanje)

- križanje brez žoge (Slika 28)
- križanje z žogo

1.5. N: Blokade

- blokade na strani žoge
- nasprotna blokada

O: Obramba proti blokadam

- prevzemanje (Slika 29)

1.6. Številčna premoč

- Napad 2:1 in 3:2
- Obramba 1:2 in 2:3

1.7. Napad in obramba

- 1:1, 2:2, 3:3, 4:4, 5:5 po vsem igrišču in na polovici igrišča.

Ravno zaradi specifičnosti igre na vozičku pa stran pomoči v košarki na vozičkih ni izrazita kot pri »hodeči« košarki. To pomeni, da je za izvedbo določenega taktičnega elementa v nekaterih primerih enostavno premalo prostora, ali pa ga zaradi omejenega gibanja z vozičkom sploh ni mogoče izvesti.

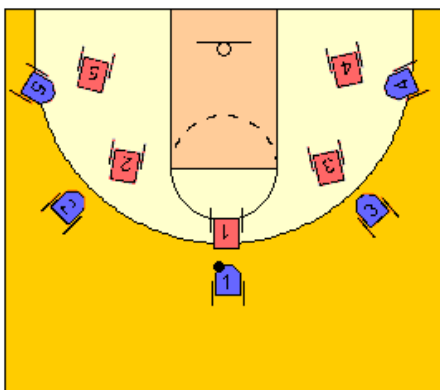
1.8. Gibanje centra v napad**2. SKUPNA TAKTIKA (ekipna):**

TAKTIKA NAPADA (ekipna)

2.1. Proti osebni obrambi

- z enim centrom
- z dvema centroma
- OSNOVNA POSTAVITEV V NAPADU BREZ CENTRA PROTI OSEBNI OBRAMBI

Zelo pomemben je položaj vozička obrambnega igralca v trenutku reagiranja napadalca.

Slika 23. Osnovna postavitev v napadu brez centra proti osebni obrambi (osebni arhiv, 23.3.2011).

2.2. Proti »conski« obrambi

- z enim centrom (trikotnik)

2.3. Proti osebni »presing« obrambi**2.4. Protinapad**

- organiziran napad 2:1, 3:2

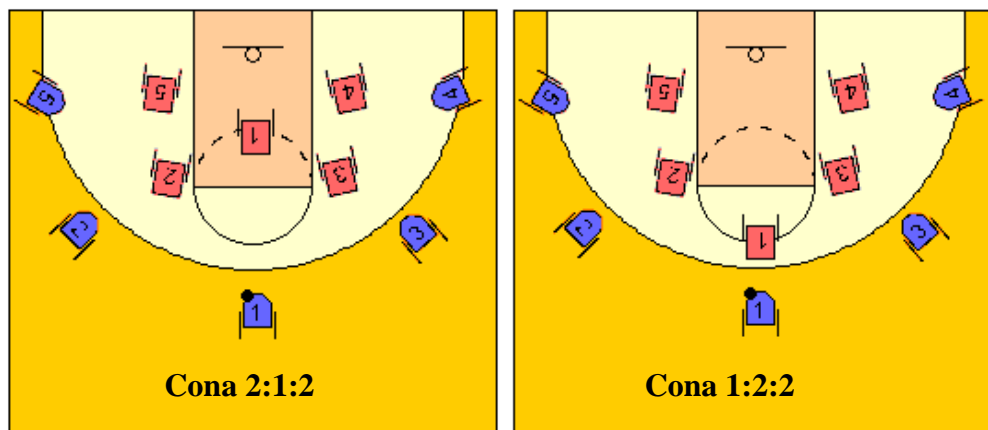
2.5. Organiziran zgodnji napad**2.6. Številčna premoč**

- Napad 5:4

TAKTIKA OBRAMBE (ekipna)

2.1. *Osebna obramba – »mož-moža«*2.2. *Cona 2:1:2, 1:2:2, 3:3*

OSNOVNA POSTAVITEV PRI »CONSKI« OBRAMBI 2:1:2 IN 1:2:2

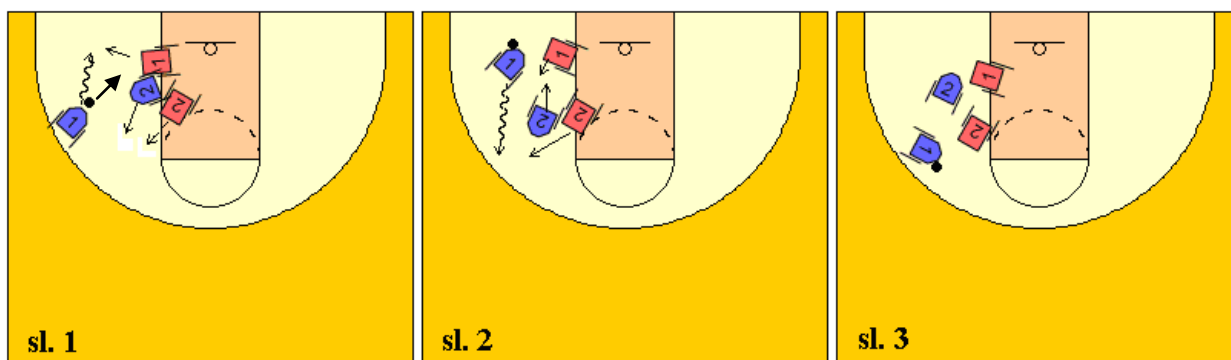

Slika 24. Cona 2:1:2 in 1:2:2 (osebni arhiv, 23.3.2011).

2.3. *Osnovna »presing« obramba*2.4. *Obramba proti protinapadu*2.5. *Obramba proti zgodnjemu napadu*2.6. *Obramba proti številčni premoči*

- Obramba 4:5 (»box«)

2.7. OBRAMBA PROTI ZASLONU (obramba 2:2)

Slika 25. Obramba proti zaslonu (osebni arhiv, 29.3.2011).

3. POSEBNE SITUACIJE3.1. *Sodniški met*3.2. *Prosti met*3.3. *Kombinacije pri podaji žoge v igrišče*

SLIKOVNI PRIKAZ NEKATERIH TAKTIČNIH ELEMENTOV:

(1.3.) »KORIDOR« - vtekanje s pomočjo blokade – ni podaje

Slika 26. Vtekanje s pomočjo blokade »koridor« – ni podaje (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.3.) »KORIDOR« - sprejem žoge po vtekanju s pomočjo blokade (1.3)

Slika 27. »Koridor« - sprejem žoge po vtekanju s pomočjo blokade (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.4.) KRIŽANJE BREZ ŽOGE

Slika 28. Križanje brez žoge (osebni arhiv, 29.3.2011).

(1.4.) PREVZEMANJE Z ROTACIJO

Slika 29. Prevzemanje z rotacijo (osebni arhiv, 29.3.2011).

10. PREVERJANJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI IN TEHNIČNIH SPRETNOSTI KOŠARKARJEV NA VOZIČKIH

To poglavje je bilo zasnovano na podlagi projekta izvedenega v letu 1997, na Hrvaškem, v katerem so pod vodstvom doktor Dubrovke Cilige preverjali gibalne in situacijsko-gibalne sposobnosti. Testi so bili zasnovani po principih raziskav ameriškega znanstvenika Basile, ki je odkril in razvil specifične prilagoditve (modifikacije), nezanemarljive za napredek postopka testiranja košarkarjev na vozičkih. Raziskave je izvajal na 250 košarkarjih na vozičkih. Avtor (v Ciliga, 1997a) je menil, da so koeficienti za teste, ki merijo koordinacijo rok in eksplozivnost zelo visoki, zato je sklepal, da bi se ti koeficienti še povečali, če bi se znotraj testa število meritev povečalo za 2-krat ali 3-krat.

V diplomskem delu je v ospredju princip izbora takšne baterije testov, ki bo kar najboljši približek igralnim situacijam v katerih se znajdejo košarkarji, temu je prilagojen tudi izbor merjenja ustreznih sposobnosti. Glede na to, da so košarkarji med igro ves čas v vozičkih se na takšen, situacijski, način izvajajo tudi vsi testi. Ob vsem tem, pa je bilo potrebno nekaj testov prilagoditi dosedanjemu znanju s področja gibalnih sposobnosti. Posamezni testi, ki so bili prilagojeni samemu športu, so bili tudi praktično preizkušeni. Na ta način pa se je ugotavljajo ustreznost in uporabnost testov za nadaljnjo prakso.

Razlog za prilagoditev teh testov je v samem izvajanju določenega testa; saj merimo športnike na vozičkih, ki pri gibanju uporabljajo izključno le zgornje okončine in mišice trupa. Poleg motiviranosti, modificirani testi posredujejo še dokaj dobre merske karakteristike, kot so objektivnost, primernost in občutljivost (Ciliga, 1997a). Druga vrsta testov se izvaja večinoma v svoji izvorni obliki, vendar je bilo tudi tu potrebno narediti nekaj prilagoditev, zlasti pri imenovanju. Ker so v drugem delu testi izbrani tako, da so čim boljši približek igralni situaciji v kateri so vključeni temeljni elementi košarke na vozičkih, in v katerih se mora košarkar kar najbolje znajti, gre pri tem bolj za preverjanje tehničnih spretnosti oz. znanj košarkarja na vozičkih.

Preverjanje je omejeno na področje gibalnih struktur v košarki na vozičkih, pri čemer se je upošteval sistem testov, ki je omogočal racionalno selekcijo vrhunskih športnikov v hodeči košarki. Kot pravi dr. Ciliga (1997b) pa kompleksne gibalne strukture v igri ni mogoče izmeriti samo z enim instrumentom, potrebno je bilo ustvariti sistem dobro izbranih merilnih parametrov, instrumentov na katerih se je moral določiti značaj posameznih gibalnih struktur izvajanih v invalidskem vozičku. Pri izbiri testov je bilo potrebno misliti na uporabnost v širši praksi (strukturalna enostavnost testov, pristop trenerjev in enostavne naprave potrebne za merjenje). Na podlagi analize in generalizacije aktivnosti igralcev v pogojih igre, so bili izbrani testi, ki po svoji konstrukciji odgovarjajo karakterističnim situacijam v igri. Prav tako je bilo potrebno razmišljati o prisotnosti specifičnih gibalnih struktur vezanih na vožnjo vozička pri različnih igralnih situacijah.

Pri izbiri testov je prišlo tudi do predpostavke, da so predmet merjenja tiste psihofizične sposobnosti, ki so ostale pri nastanku invalidnosti. Koliko je košarka na vozički kolektivna igra in kako zelo je posameznik učinkovit v igri, je močno pogojeno z učinkovitostjo in povezanostjo soigralcev košarkarjev na vozičkih. Vendar je nemogoče konstruirati teste v katerih bi poleg merjenca sodelovali tudi soigralci, ker bi bil rezultat merjenja preveč izpostavljen vplivom zunanjih dejavnikov, ti rezultati merjenca v takem testu pa ne bi predstavljali vrednosti samo njegovih sposobnosti. Zaradi te dileme so izbrani testi, v katerih sposobnosti merjenca direktno vplivajo na rezultate merjenja in so po tehniki najbolj podobni specifičnim igralnim situacijam, karakterističnim za košarko na vozičkih.

Izvedba testiranja košarkarjev na vozičkih na Fakulteti za šport

S praktično izvedbo preverjanja izdelanih testov se je poleg testiranja nekaterih igralcev slovenske reprezentance košarke na vozičkih, testiralo tudi samo baterijo testov. Namen testiranja izbranih testov je bil predmet merjenja, smiselnost in uporabnost le teh za prihodnje namene. Tako pri prvem kot pri drugem preverjanju vsi testi niso bili izpeljani predvsem zaradi tega, ker so bili testi ali slabi pri prvem preverjanju ali pa jih ni bilo potrebno v drugem preverjanju še enkrat izpeljati, ker so bili v prvem preverjanju dobri, uspešno izvedeni.

Pri določenih testih bo mogoče zaslediti, da za osnovno začetno linijo ne bodo prednja kolesa, temveč zadnja kolesa vozička z namenom, da se vsem merjencem zagotovi enake pogoje za začetek izvedbe testa. Potrebno je upoštevati dejstvo, da košarkarji v vozičku prilagajajo svoje sedišče glede na stopnjo klasifikacije oziroma glede na igralno pozicijo, zato so kolena oziroma trup igralcev pomaknjena v različnih razdaljah naprej, nazaj v smeri podnožnikov.

11.1. PREVERJANJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI

Skupine merilnih parametrov za preverjanje gibalnih sposobnosti so testi za oceno:

1. – koordinacije rok,
2. – agilnosti,
3. – hitrosti frekvence gibanja,
4. – splošne eksplozivnosti,
5. – eksplozivne moči rok in ramenskega obroča (Ciliga, 1997a).

1. - KOORDINACIJA ROK

Je definirana kot sposobnost učinkovitega oblikovanja in izvajanja (kompleksnih) gibalnih nalog. Za koordinirano gibanje, izvedbo naloge je značilno, da je izvedeno predvsem pravočasno, natančno in zanesljivo. V tem testu gre za sposobnost manipuliranja z žogo.

Test 1 → Podajanje žoge ob steno, pred oviro (Slika 30 in 31)

Merjenec je z zadnjimi kolesi vozička postavljen za črto na razdalji 2m od stene, dimenzije vsaj 3x3 metre. Stojalo je postavljeno glede na klasifikacijski razred igralca, in sicer: stojalo za igralce s klasifikacijskimi točkami 2., 3. in 4. razreda je postavljeno 0,8m stran od črte; stojalo za igralce v 1. razred pa stoji 1,2m od črte. Merjenec se mora z vozičkom postaviti tako, da je sredina podnožnika v liniji s stojalom. Izvaja se izmenične podaje v steno pred stojalom, z levo in desno roko. Merjenec lahko ujame žogo z obema rokama, faza izmeta pa mora biti izvedena z eno roko. Eden od asistentov sedi za merjencem in preprečuje pomikanje vozička naprej in nazaj, ter čvrsto drži naslon vozička. Ko merjenec opravlja nalogo, ga ni dovoljeno držati za ramena, merjenec se ne sme dvigati iz sedeža. Merjenec izvede 2 seriji po 10 podaj. Rezultat je čas potreben za izvedbo naloge na desetinko sekunde natančno (najboljši čas se obkroži).

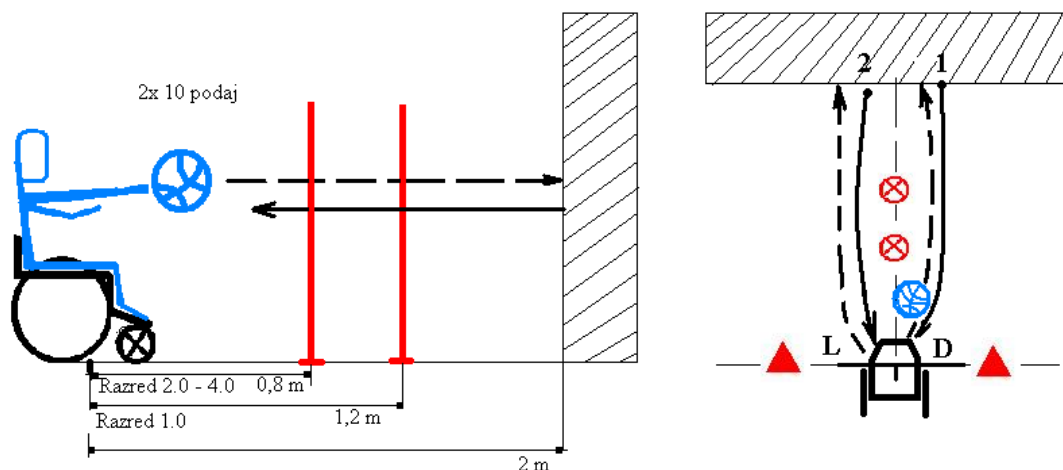
Slika 30. Test 1 – Podajanje žoge ob steno, pred oviro (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

- 1x košarkarska žoga
- 1x stojalo (2 metra visoko)
- Štoparica
- 2x mala stožca
- Stena (vsaj 3x3m)
- Pisalo

Zapis rezultata:

Čas izvedbe [na 0,1 sekunde natančno]	
13,5	12,3

Skica izvedbe in postavitve postaje 1:

Slika 31. Skica testa 1 – Podajanje žoge ob steno, pred oviro (osebni arhiv, 7.3.2011).

2. - AGILNOST

Je definirana kot sposobnost hitre spremembe smeri gibanja. V teh testih je agilnost vezana na spremembe smeri gibanja, ki se izvedejo s pomočjo mišic zgornjih okončin in trupa (Ciliga, 1997a). Agilnost pa odraža tudi samo spretnost, natančnost in hitrost izvedbe naloge.

Test 2 → Vožnja vozička od črte do črte (Slika 32 in 33)

Merjenec je z vozičkom postavljen tako, da se z zadnjim kolesom dotika črte, ki označuje začetek prostora 4m, katerega mora v čim krajšem času 6-krat prevoziti. Vsako prevoženo dolžino mora pravilno izvesti, in sicer tako, da z enim zadnjim kolesom prevozi črto. V primeru, da merjenec med izvedbo naredi napako (z zadnjim kolesom ne prevozi črte), ga takoj ustavimo, popravimo in test ponovimo. Naloga je opravljena, ko se merjenec z zadnjim kolesom pripelje preko ciljne črte, ki je na isti strani kot start. Merjenec izvede 2 seriji. Rezultat je čas dveh pravilno izvedenih serij na desetinko sekunde natančno (najboljši čas se obkroži).

Slika 32. Test 2 – Vožnja vozička od črte do črte (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

Širok lepilni trak

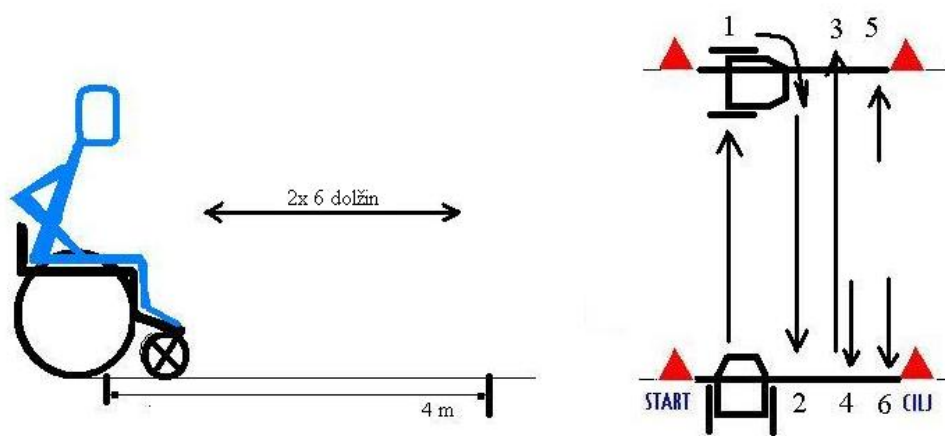
4x mali stožci

Štoparica

Pisalo

Zapis rezultata:

Čas izvedbe [na 0,1 sekunde natančno]	
11,5	10,9

Skica izvedbe in postavitve postaje 2:

Slika 33. Skica testa 2 – Vožnja vozička od črte do črte (osebni arhiv, 7.3.2011).

3. - HITROST FREKVENCE GIBANJA ROK

Je definirana kot sposobnost izvajanja gibanja rok s konstantno amplitudo z maksimalno frekvenco. Pri tem pa sta pomembni tudi natančnost in pravilnost izvedbe gibanja.

Test 3 → Taping z roko (Slika 34 in 35)

Merjenec sedi v vozičku tako, da se s komolci zlahka nasloni na mizo (90° v komolcu). Potem se merjenec od mize odmakne samo toliko, da je roka, s katero ne pišemo (na primer leva), položena med obe plošči in sproščeno iztegnjena pred njim. Desno roko pa iztegnemo preko leve tako, da položimo prste ali dlan desne roke na taping ploščo. Merjenec se v času 20 sekund s prsti dominantne roke čim večkrat izmenično dotakne dveh okroglih, horizontalno postavljenih plošč, med seboj oddaljenih za 61cm (Ciliga, 1997a). Dlan druge roke je med izvedbo ves čas na mizi pred trupom, med obema ploščama. Šteje se dotike, ki so pravilno izvedeni na obe plošči, to predstavlja en cikel. Dva asistenta držita voziček in mizo z leve in desne strani, da se ne premikata (pri tem ne smeta motiti merjenca, ko izvaja test). Merjenec izvede 2 seriji po 20 sekund. Rezultat je število pravilno izvedenih ciklov v 20 sekundah (najboljšega se obkroži).

Slika 34. Test 3 – Taping z roko (osebni arhiv, 24.2.2011).

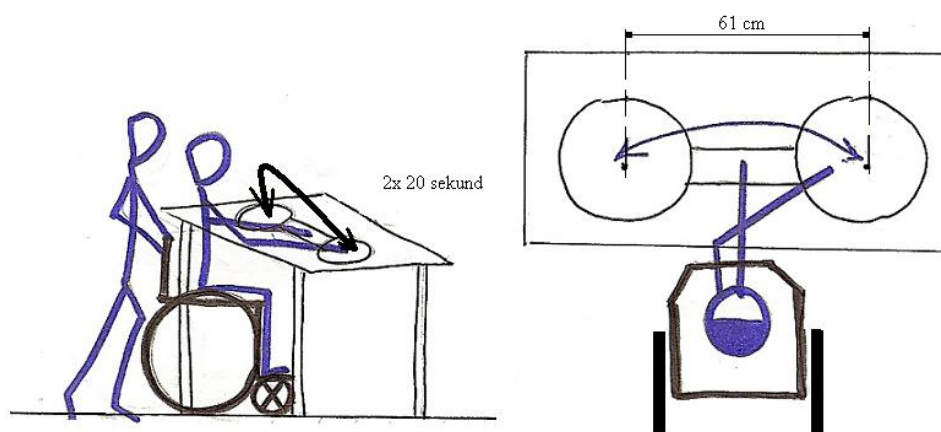
Pripomočki:

- Blazina za podlaganje vozička (sedeža)
- Taping plošča (ali dva plastična krožca)
- Širok lepilni trak
- Štoparica (če plošča nima sistema odštevanja)
- Miza
- Pisalo

Zapis rezultata:

Št. dotikov v 20 sekundah	
45	50

Skica izvedbe in postavitve postaje 3:

Slika 35. Skica testa 3 – Taping z roko (osebni arhiv, 7.3.2011).

4. - EKSPLOZIVNOST

Je definirana kot sposobnost aktiviranja največjega števila mišic v določenem trenutku, situaciji. Eksplozivnost je ena najpomembnejših sposobnosti, ki izstopa v košarki na vozičkih.

Test 4 → Hitrost pospeševanja - sprint 20m (Slika 36 in 37)

Test se izvaja v dvorani daljši od 35 metrov, zaradi možnosti postopnega in sigurnega zaustavljanja osebe na vozičku v fazi sprinta. Merjenec je z zadnjimi kolesi vozička postavljen za štartno črto, telo je v položaju »lažnega« predklona. Obe roki sta v položaju prijema na polovici obroča kolesa (Ciliga, 1997a). Na štartni znak »zdaj« merjenec v čim krajšem času prevozi razdaljo 20 metrov. Naloga je pravilno izvedena, ko merjenec prevozi ciljno črto z zadnjimi kolesi. Merjenec izvede 2 seriji. Rezultat sta oba časa na desetinko sekunde natančno (najboljšega se obkroži).

Slika 36. Test 4 – Hitrost pospeševanja – sprint 20 m (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

Širok lepilni trak

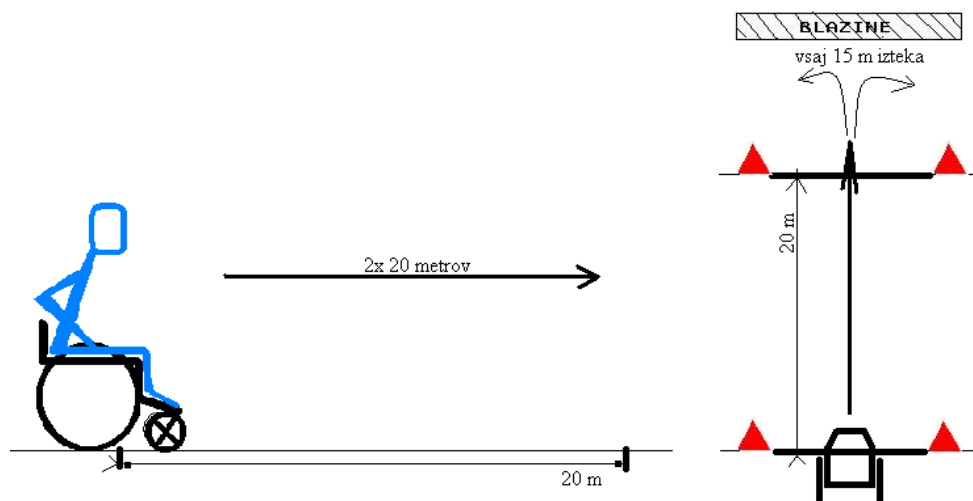
Štoparica

4x mali stožci

Pisalo

Zapis rezultata:

Čas izvedbe [na 0,1 sekunde natančno]	
10,5	9,0

Skica izvedbe in postavitve postaje 4:

Slika 37. Skica testa 4 – Hitrost pospeševanja – sprint 20 m (osebni arhiv, 7.3.2011).

5. – EKSPLOZIVNA MOČ ROK IN RAMENSKEGA OBROČA

Je definirana kot sposobnost hitrega krčenja mišic rok in ramenskega obroča na osnovi ekscentričnega-koncentričnega zaporedja aktivacije in izmenične sprostitve mišic.

Test 5 → Met 3kg težke žoge izpred prsi (Slika 38 in 39)

Merjenec je z zadnjimi kolesi vozička postavljen za označeno črto. Naloga merjenca je, da izvede met 3 kg težke žoge z obema rokama izpred prsi. Pravokotno na sredino začetne črte pa se prilepi vsaj 15 metrov dolg merilni trak s katerega se odčita dolžino meta. Ni dovoljeno gibanje s trupom in/ali glavo naprej, nazaj s katerim bi merjenec pridobil prednost. V primeru, da se to zgodi se rezultat ne zapiše, merjenec pa mora met ponoviti. Za čim manjše premikanje vozička testiranca pa skrbi asistent (merjenec), ki je postavljen za testiranca in čvrsto drži voziček. Merjenec izvede 2 seriji zaporedoma. Rezultat je dolžina meta obeh poskusov na 1cm natančno (najboljši rezultat se obkroži).

Slika 38. Test 5 – Met 3 kg težke žoge izpred prsi (osebni arhiv, 24.2.2011).

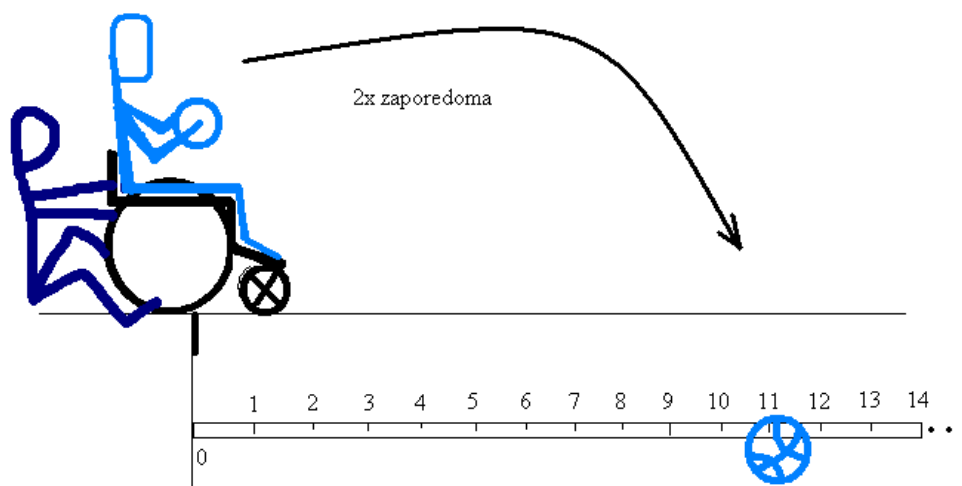
Pripomočki:

- 3 kg težka žoga
- Merilni trak (vsaj 15m)
- Širok lepilni trak
- 2x mala stožca
- Pisalo

Zapis rezultata:

Dolžina meta [na 1cm natančno]	
11,25	11,20

Skica izvedbe in postavitve postaje 5:

Slika 39. Skica testa 5 – Met 3 kg težke žoge izpred prsi (osebni arhiv, 7.3.2011).

11.2. PREVERJANJE TEHNIČNIH SPRETNOSTI

Skupina merilnih parametrov, ki določuje tehnične spretnosti košarkarjev na vozičkih, je sestavljena iz petih testov. V primeru te skupine merilnih instrumentov, se je preverjalo specifične tehnične spretnosti, sistematizirane v 4 osnovne skupine kot jih navaja doktor Ciliga (1997b) vodenje žoge, podajanje in lovljenje žoge, met na koš in gibanje igralca brez žoge.

1. – VODENJE ŽOGE

Test 6 → Vodenje žoge med ovirami (Slika 40 in 41)

Test uporabljen za preverjanje tehnike vodenja žoge je hkrati test koordinacije rok. Merjenec se z zadnjimi kolesi vozička nahaja za štartno linijo na desni strani prve ovire. Pred njim so postavljene 3 ovire v medsebojni razdalji 2m. Pri začetnem položaju merjenec drži žogo z obema rokama v naročju. Na dogovorjen štartni znak »zdaj« merjenec takoj preide v gibanje. Voziček lahko proti prvi oviri požene največ dvakrat, nato gre okrog nje po desni strani. Vodenje žoge med ovirami mora izvesti v skladu s pravili košarke na vozičkih. Pri zadnji oviri gre merjenec okrog nje in se na enak način vrne nazaj, proti ciljni črti. Naloga je opravljena, ko se merjenec z zadnjimi kolesi pripelje čez ciljno črto. Test se izvaja 2-krat. Rezultat sta oba časa izvedbe naloge na desetinko sekunde natančno (najboljši čas se obkroži).

Slika 40. Test 6 – Vodenje žoge med ovirami (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

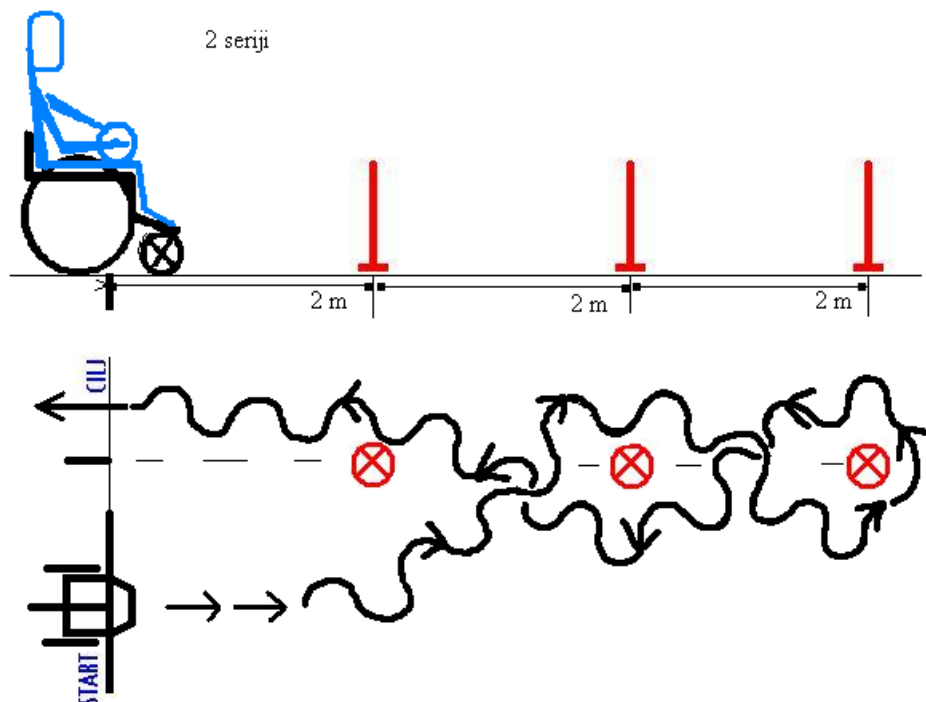
1x košarkarska žoga

3x stožci, štoparica

Širok lepilni trak, pisalo

Zapis rezultata:

Čas izvedbe [na 0,1 sekunde natančno]	
10,5	12,6

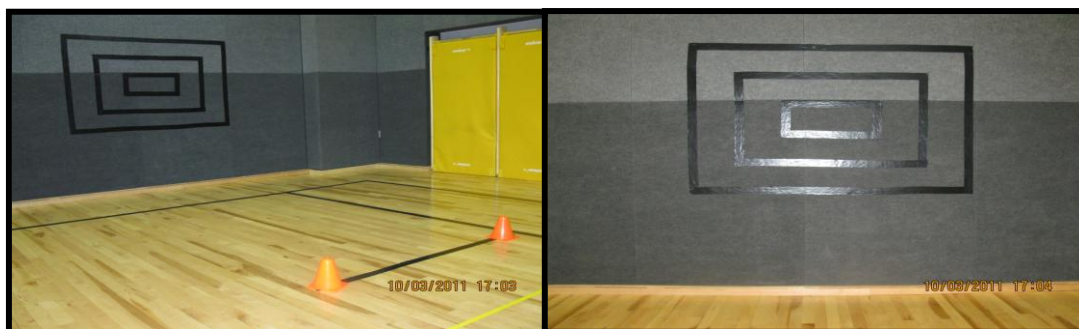
Skica izvedbe in postavitve postaje 6:

Slika 41. Skica testa 6 – Vodenje žoge med ovirami (osebni arhiv, 11.3.2011).

2. - PODAJANJE IN LOVLJENJE ŽOGE

Test 7 → Natančnost podaj ob steno v »trojni pravokotnik« (Slika 42 in 43)

Test za oceno natančnosti podajanja žoge. Asistent sedi na tleh za merjencem, s stopali se oprijema sprednjih koles, z rokami pa se drži za naslon, da se voziček ne premika naprej-nazaj (Ciliga, 1997b). Merjenec je z zadnjimi kolesi vozička za črto, ki je od stene oddaljena 5m (3m za igralce v razredu 1.0). Na steni pred merjencem je označen t.i. »trojni pravokotnik« s točno določenimi merami: A cona – 3 točke = 50 x 28cm; B cona – 2 točki = 100 x 64cm; C cona – 1 točka = 150 x 100cm. Zunanji rob spodnje stranice pravokotnika C je od tal oddaljen 0,7m. Črte posameznega pravokotnika so njegov del, to pomeni, če žoga pade na črto pravokotnika A, B ali C se šteje toliko točk kot jih je za posamezno cono določeno. Način s katerim se izvaja podaja, izbere merjenec sam (z eno roko, z obema – soročno, izpred prsi, nad glavo, itd.), pri čemer se žoga ne sme dotakniti tal, ampak jo mora merjenec uloviti takoj po podaji v steno. Merjenec izvede 2 seriji po 10 podaj. Rezultat je skupni seštevek točk obeh serij. V primeru, če žoga pade na tla, mora merjenec test ponoviti od začetka, oziroma dobiti se mora vsaj eno pravilno izvedeno meritev.

Slika 42. Test 7 – Natančnost podaj ob steno v »trojni pravokotnik« (osebni arhiv, 10.3.2011).

Pripomočki:

Košarkarska žoga

Črn lepilni trak

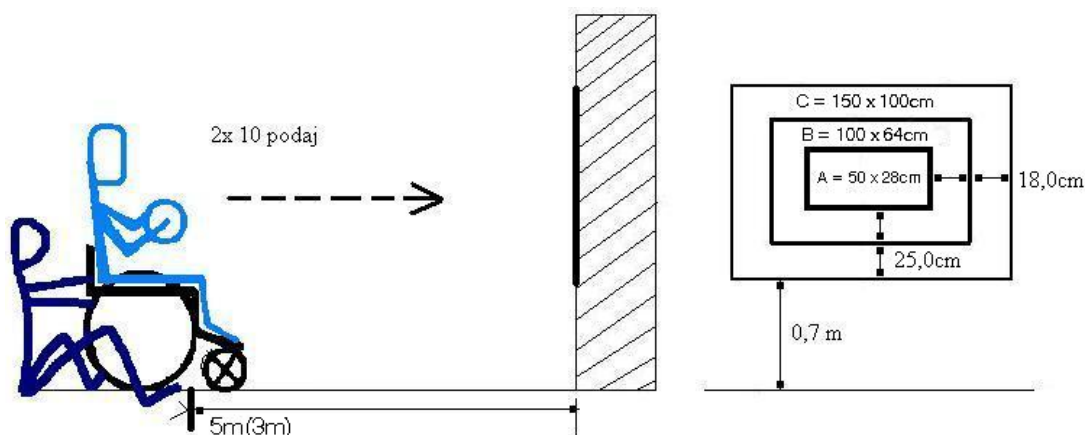
2x mala stožca

Pisalo

Zapis rezultata:

Število pravih podaj v določen pravokotnik	Skupno št. točk
1. serija 2. serija	36
	Točke 1.
	21
	Točke 2.
	15

Skica izvedbe in postavitve postaje 7:

Slika 43. Skica testa 7 – Natančnost podaj ob steno v »trojni pravokotnik« (osebni arhiv, 11.3.2011).

3. – MET NA KOŠ

Test 8 → Prosti meti (Slika 44 in 45)

Test, ki se izvaja z linije prostih metov. Merjenec je postavljen z vozičkom 45⁰ ali 90⁰ glede na črto prostih metov. Sprednja kolesa so lahko preko črte, zato se naloga lahko izvede tudi iz delnega gibanja, vendar pa zadnja kolesa ne smejo iti preko linije prostih metov. To je odvisno od načina izvajanja prostega meta vsakega posameznika posebej (Ciliga, 1997b). Zasnovano je točkovanje izvedenih metov, z namenom da se izboljša strokovnost in dokazljivost testa. Pod košem pa stoji asistent ali kar ostali merjenci, ki pomagajo vračati žoge po izvedenem prostem metu testiranca. Izvede se 3 serije po 10 prostih metov. Rezultat je število košev v vsaki seriji (zapiše se tudi skupno število košev).

TOČKOVANJE USPEŠNIH / ZGREŠENIH METOV: **2 točki** → žoga gre direktno v koš → žoga nekaj sekund kroži po obroču in pade v koš, **1 točka** → žoga se dotakne obroča, vendar ne gre v koš → žoga se dotakne obroča koša in table; **0 točk** → žoga se obroča in table ne dotakne – popolnoma zgrešen met → žoga se takoj po metu dotakne table in gre v koš.

Slika 44. Test 8 – Prosti meti (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

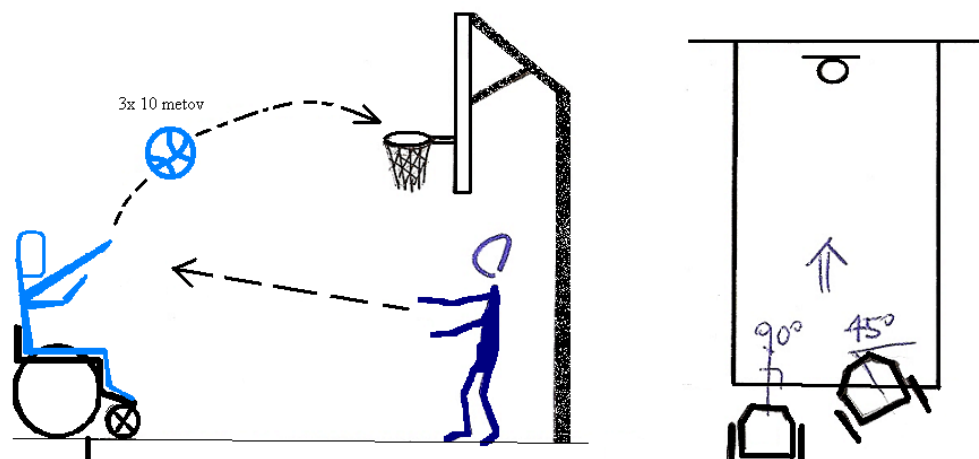
Koš

Košarkarska žoga

Pisalo

Zapis rezultata:

Št. zadetih prostih metov v vsaki seriji			Skupno
10:5	10:8	10:10	23

Skica izvedbe in postavitve postaje 8:

Slika 45. Skica testa 8 – Prosti meti (osebni arhiv, 8.3.2011).

Pri testu 9 - Natančnost meta na koš iz gibanja (Slika 46, str. 95) je 90 sekundni cikel serije izbran na podlagi dejstva, da so igralci pri metu na koš iz gibanja izpostavljeni dejavniku trajanja tekme, zato je pomembno, da kljub utrujenosti vzdržujejo koncentracijo na dovolj visoki ravni, takšni da so pri metu na koš kar najbolj uspešni. Vseeno pa izbrana časovna meja, kot se je izkazalo ob praktični izvedbi testa, ni predolga, tako da igralca test ne izčrpava.

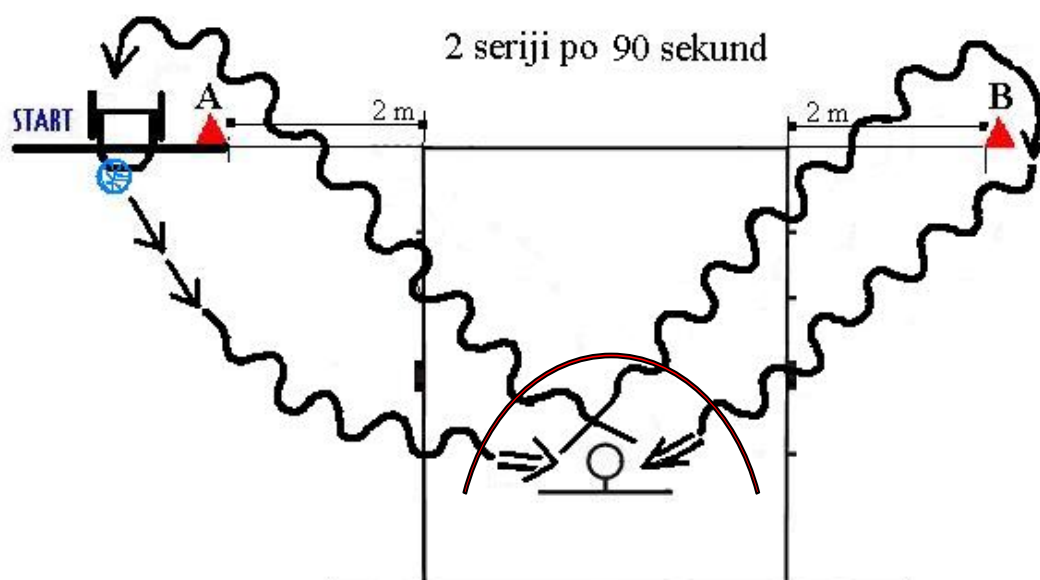
Test 9 → Natančnost meta na koš iz gibanja (Slika 46)

Je test v katerem se ocenjuje sposobnost manipulacije z žogo in preciznost meta na koš v gibanju. Na namišljeni liniji prostih metov sta z obeh strani postavljeni 2 oviri (stojala) na oddaljenosti 2m, desno (A) in levo (B) od konca črte prostih metov. Gledano proti košu je v podaljšku stojala A postavljena štartna linija. Merjenec se z zadnjimi kolesi lahko dotika štartne črte, žoga mu pred začetkom vodenja leži v naročju, roke so položene na skrajno polovico obroča kolesa (Ciliga, 1997b). Merjenec na znak »zdaj« pri točki A preide v gibanje z dvema potiskoma vozička, nato zavodi in v skladu s pravili košarke na vozičkih izvede met na koš iz gibanja. Po skoku za žogo zavodi proti stojalu B, gre okrog točke B po levi strani, stojalo je na njegovi desni, in zavodi spet proti košu. Zgrešenih metov merjenec ne popravlja, ampak čim hitreje pobere žogo in nadaljuje z vodenjem proti naslednji točki. Celotno izvedbo merjenec ponavlja 90 sekund (1:30), v tem času poizkuša merjenec zadeti kar največ košev. V zadnji sekundi mora biti met na koš izveden vsaj s črte polkroga (pod košem), drugače se met ne šteje (zadetek ne velja). Merjenec izvede 2 seriji po 90 sekund. Rezultat je število doseženih košev v 90-tih sekundah v vsaki seriji posebej. Zapiše se tako število vseh poskusov meta na koš iz gibanja, kot tudi število zadetkov (1:1, 2:1, 3:2, 4:3; ... 7:5).

Pripomočki:

Košarkarska žoga
 Štoparica
 2x stožec (stojalo)
 Merilni trak
 Širok lepilni trak
 Pisalo

Št. vseh poskusov : št. zadetih košev v 1 minuti	Skupno
7:5	6:4
	9

Zapis rezultata:**Skica izvedbe in postavitve postaje 9:**

Slika 46. Skica testa 9 – Natančnost meta na koš iz gibanja (osebni arhiv, 11.3.2011).

4. – GIBANJE IGRALCA BREZ ŽOGE

Test 10 → Vožnja vozička s spremembo smeri gibanja (Slika 47 in 48)

Test s katerim preverjamo kontrolo gibanja igralca z vozičkom se izvaja brez žoge. Test je modifikacija testa košarkarskega informacijskega sistema slovenskih reprezentanc (Erčulj, osebna komunikacija, 8.3.2011). Merjenec je z zadnjimi kolesi vozička postavljen za označeno štartno linijo, telo je v položaju nakazanega predklona, obe roki sta v položaju prijema na polovici obroča kolesa. Pred njim so v »cik-cak« formaciji v širini 3m in na

medsebojni razdalji 2m (celotna razdalja je 8m) postavljene 4 ovire (stojala, stožci). Pred vsako oviro se z daljšo navpično črto označi območje, kjer se mora spremeniti smer gibanja. Merjenec mora pred oviro čim hitreje na pravilen način spremeniti smer tako, da se mora zunanje zadnje kolo vozička dotakniti ali prevoziti označeno navpično črto. Če merjenec testa ne izvaja pravilno, ga takoj zaustavimo, popravimo in test ponovimo. Naloga je opravljena, ko se merjenec z zadnjimi kolesi pripelje čez ciljno črto (označena takoj za zadnjo oviro). Merjenec izvede 2 seriji testa. Rezultat je čas obeh poskusov na desetinko sekunde natančno (najboljšega se obkroži). Pred začetkom meritve lahko merjenec izvede poskusni test, brez merjenja časa, da se izognemo nepotrebnim izgubi časa, ob morebitnih večkratnih napakah.

Slika 47. Test 10 – Vožnja vozička s spremembo smeri gibanja (osebni arhiv, 24.2.2011).

Pripomočki:

4x ovire (stožci, stojala)

Širok lepilni trak

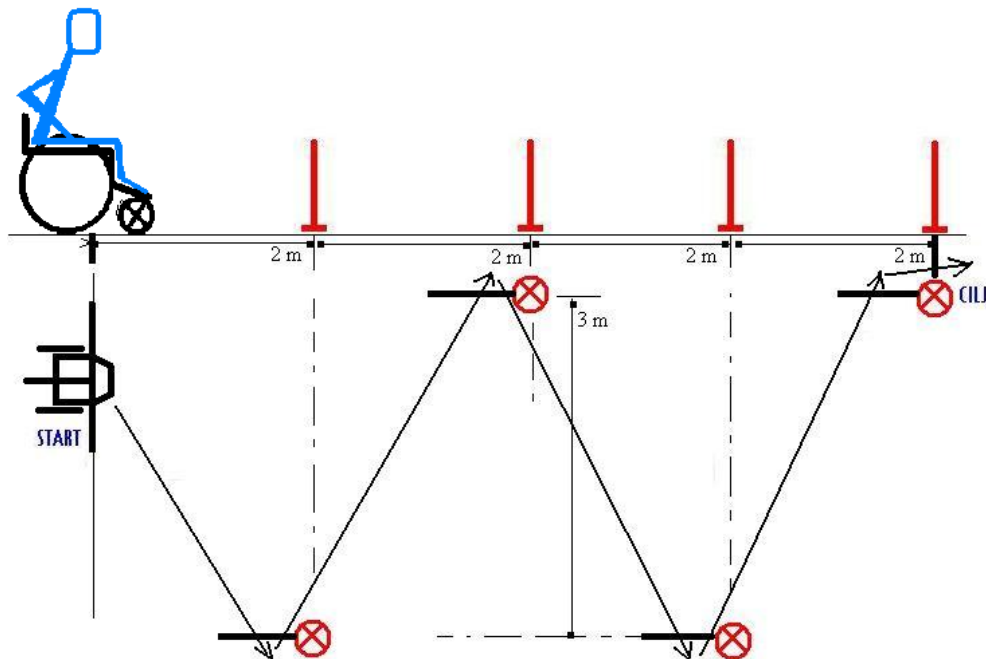
Štoparica

Pisalo

Zapis rezultata:

Čas izvedbe [na 0,1 sekunde natančno]	
10,2	9,8

Skica izvedbe in postavitve postaje 10:

Slika 48. Skica testa 10 – Vožnja vozička s spremembo smeri gibanja (osebni arhiv, 11.3.2011).

11. ZDRAVSTVENO - PREVENTIVNE VSEBINE V KOŠARKI NA VOZIČKIH

Košarka je dinamična, kompleksna igra, ki v celoti aktivira igralca in njegov živčno-mišični sistem ter zahteva dobro telesno, tehnično in taktično pripravljenost s smislom za kolektivno igro. V polni meri razvija gibalne sposobnosti; moč, hitrost (vzdržljivost), preciznost, koordinacijo, ravnotežje in gibljivost (Okoren, 1993). Poleg tega, da se športnik z igro celostno razvija, pa se tudi ogroža, ker je podvržen poškodbi, stresu in nevarnostim. Če moramo te elemente upoštevati pri rekreativni vadbi, jih moramo še toliko bolj pri tekmovalni, profesionalni obliki ukvarjanja s športom.

11.1. OBNOVITVENA REHABILITACIJA

Rehabilitacija je proces, s katerim se želi doseči obnovitev do tiste stopnje telesne, duševne, družbene, poklicne in gospodarske koristnosti, ki jim je dosegljiva. Rehabilitacija pomeni socializacijo v kateri se mora paraplegik naučiti živeti sam s seboj in z drugimi (Lendy in Wechsler, 1996; v Kalan, 1996). Ko pa se k besedi »rehabilitacija« pripiše še besedo »obnovitvena«, nam le ta takoj nakaže dejstvo, da gre za rehabilitacijo po rehabilitaciji oziroma, da gre za iskanje izboljšanja stanja invalida tekom njegovega celotnega bivanja, da gre za dodatno rehabilitacijo, ki obnovi tudi športnika invalida do tolikšne mere, da lahko nadaljuje z dejavnostmi brez poškodb, bolečin, stresa in drugih tegob, ki so se mu pred tem nakopičili (National Council of Rehabilitation, 1994, v Kalan, 1996). Doktor Rajko Turk (1993, str. 11) pravi da se s pomočjo ukvarjanja s športom izboljšuje stopnja rehabilitiranosti in skrajšuje čas rehabilitacije same. Paraplegike se v predpisan program rehabilitacije vključuje na podlagi zdravniške odločitve, ker je to od začetka terapevtski poseg v sestavo programa medicinske rehabilitacije. Dobro sodelovanje vseh članov ekipe (športni vaditelji, trenerji, psiholog, zdravnik, najbližji sorodniki) in ustrezen pedagoški pristop pa lahko preprečijo, da bi paraplegik zdravljenje odklanjal oziroma nanj gledal z negativnega stališča (Peršak, Okoren, 1993).

Programi, ki se izvajajo znotraj obnovitvene rehabilitacije so (Kalan, 1996):

- zdravniški pregled in ugotavljanje zdravstvenega stanja paraplegika ter na osnovi tega določitev terapije, ki vključuje:
- terapevtske vaje pod vodstvom fizioterapevta,
- dihalne vaje,
- masaže in hidroterapijo,
- kondicijske vaje,
- psihosocialno obravnavo,
- plavanje,
- razvedrilo (šport invalidov),

- učenje eden od drugega (izobraževanje),
- popravilo ortopedskih pripomočkov (servisiranje).

Program obnovitvene rehabilitacije vodi Zveza paraplegikov Slovenije v sodelovanju s strokovnimi kadri Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Slovenije - Soča enkrat letno. Sodelujejo pa vsi potrebni strokovnjaki, kot so, zdravniki, fizioterapevti, psihologi, strokovnjaki s področja športa, prostovoljni delavci in drugi.

Rehabilitacijski pristop je usmerjen k trem osnovnim ciljem (Kalan, 1996):

1. Zagotoviti najvišji nivo telesnega delovanja, ki je dosegljiv s strokovno medicinskim kadrom in razvojem tehnike v medicini.
2. Oblikovati socialno osebo, sposobno poiskati in ustvariti varnost in zadovoljstvo v družini, skupini in skupnem življenju.
3. Oblikovati ekonomsko neodvisno osebo, vključeno v smiselno in konstruktivno dejavnost do največje mere njene zaposlenosti. Pomeni; neproduktivne invalide, potrošnike socialnih dajatev, se v rehabilitacijskem procesu spremeni v produktivne.

Osnovna načela rehabilitacije oseb z invalidnostjo po Ludwigu Guttmannu (Strohkendl, 1996; str. 15):

- 1 – kaj invalidna oseba lahko doseže se lahko določi samo, če ga preizkusiš, izzoveš.
- 2 – invalidnost ni potrebno, da je tragična, lahko je izziv življenja. Posameznik, ki se tega zaveda lahko napreduje kot oseba.
- 3 – invalidi imajo pravico razvijati svojo identiteto z izkušnjami. Hodeči lahko samo pomagajo k čim hitrejšemu doseganju teh izkušenj.

S programi, ki jih vodijo strokovnjaki Inštituta za rehabilitacijo invalidov, s pomočjo obsežne aktivnosti Zveze paraplegikov Slovenije, Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskim komitejem in njenega članstva zagotavljajo invalidu enkrat letno obnovitveni program fizioterapevtskih in ostalih rehabilitacijskih metod. Zraven lahko sodelujeta tudi psiholog in socialni delavec, ki naj bi urejala nastalo psihosocialno problematiko invalidske populacije v Sloveniji. Slovenska reprezentanca košarkarjev na vozičkih je izvajala programe obnovitvene rehabilitacije sprva v ortopedski delavnici Soča, zdaj pa obiskujejo druga zdravilišča v Sloveniji.

Zdravnik in njegovo medicinsko osebje ob pregledih odkrivajo posebnosti zdravstvenega stanja in skladno z dobljenimi ugotovitvami tudi ustrezno ukrepajo. Če je potrebno, je oseba z invalidnostjo zaradi zdravstvenih težav ponovno sprejeta v Inštitut za rehabilitacijo invalidov. Tekom skrbno pripravljene programa obnovitvene rehabilitacije se oseba z invalidnostjo celostno okrepi in to do takšne mere, da brez večjih obolenj in težav živi doma, v svojem okolju oziroma da lahko nadaljuje s svojo športno kariero.

12. SKLEP

Da bomo košarko na vozičkih v Sloveniji lahko postavili ob bok »hodeči« košarki in drugim športom, je potrebno postaviti dober sistem iskanja in treniranja novih košarkarjev, vendar ga za zdaj še ni. Osebo z invalidnostjo je s tem namenom potrebno že v procesu rehabilitacije usmeriti v določen šport, na primer v košarko na vozičkih. Zlasti pomembno je, da bi se otroka z invalidnostjo čim prej vključilo v nek športni program, ki bi mu predstavljal široko paleto gibanj in športnih panog, izmed katerih bi si kasneje lahko izbral sebi najljubšo.

Najboljši strokovnjaki pri iskanju, motiviranju in treniranju novih igralcev v športu invalidov, so igralci z lastnimi izkušnjami v športu. Večje kot bo število uspešnih košarkarjev na vozičkih, bolj bo ta šport zanimiv in aktualen za družbo. Več igralcev pomeni večje število motiviranih igralcev, ki bodo podprli svoj šport tudi s strokovnega stališča, če se le ti ustrezno izobrazijo.

Klasifikator je v športu invalidov zelo pomemben, saj je zaradi njega celotna ekipa lahko tudi v prednosti pred drugimi ekipami različnih držav. Ugotovilo se je, da na določenih področjih v košarki na vozičkih primanjkuje tovrstnih delavcev, ki bi lahko dvignili ta šport na višjo, bolj strokovno in profesionalno raven. V primeru, ko se je želelo ugotoviti ali ima Slovenija svojega klasifikatorja, nihče ni vedel odgovora, nekateri celo pravijo da noben šport invalidov nima svojega klasifikatorja, to pomeni da so na tem področju še vedno nejasnosti in se zato večkrat pojavljajo težave pri vključevanju športnika v ekipo.

Potrebno je potrditi mnenje podpredsednika Zveze za šport invalidov - Paraolimpijskega komiteja gospoda Okorna (osebna komunikacija, 3.2.2011) ki pravi, da bi bila organizacija treniranja otrok in mladih v košarki na vozičkih možna, če bi imeli na enem mestu večje število invalidnih otrok na vozičku. Problem je torej v tem, da so ti otroci razkropljeni po celotni državi, zato bi bilo takšno organizirano vodenje oziroma treniranje zelo težko, če ne že nemogoče izpeljati. V rehabilitacijskih centrih, kot je na primer Univerzitetni rehabilitacijski inštitut republike Slovenije - Soča v Ljubljani, že vrsto let izvajajo poleg drugih programov tudi organizirano vadbo za ljudi s trajno poškodbo hrbtenjače ali za osebe, ki okrevajo po poškodbi in so na vozičku, vendar so skupine generacijsko preveč mešane in se nenehno spreminjajo. Vseeno pa ima lahko izpeljava strokovno vodenih vsebin košarke za osebe na vozičkih lahko zelo pozitivne učinke na posameznika, saj bi bile takšne ure ne samo zanimive, poučne ampak tudi zabavne in kot sredstvo motivacije za nadaljnje ukvarjanje še z drugimi športnimi dejavnostmi, ne samo s košarko.

K promociji Slovenije v svetu prispevajo tako številne uspešne in organizacijsko najvidnejše prireditve na domačih tleh, ter uspešni nastopi slovenskih košarkarjev na vseh najodmevnejših tekmovanjih v tujini (Okoren, 2010, str 17-18) kot tudi različni seminarji o košarki na vozičkih, organizirani s strani različnih slovenskih športnih zvez. Kot eden takšnih je bil že v

8. poglavju (str. 61) omenjeni mednarodni seminar za izpopolnjevanje sodnikov iz različnih koncev Evrope. Tabeli 2 (str. 25) in 3 (str. 27) pa uspešnost slovenskih košarkarjev na vozičkih samo še bolj potrjujeta..

Možnosti za uresničitev zastavljenih ciljev slovenske reprezentance košarke na vozičkih pogojujejo predvsem organizacijski odnosi z Zvezo paraplegikov Slovenije in posameznimi regijami, finančno materialne zmožnosti posameznih zvez, regij ter Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Zmanjšati pa je potrebno tudi objektivne in subjektivne probleme igralcev na najmanjši možni nivo, da bo njihova volja in motivacija za treniranje večja (M. Lukan, osebna komunikacija, 23.3.2011).

Malič (v Okoren, 2010, str. 4 in 5) pravi, da je smer razvoja v profesionalizem v nekaterih športih že zakoličena, da je nekaj prvih korakov na tej poti že opravljenih, ter da so nekateri tudi slabi (jemanje nedovoljenih sredstev in uporaba prepovedanih postopkov – doping). Kot takšne navede tenis in tudi košarko na vozičkih. Pravi napredek v košarki na vozičkih se bo začel takrat, ko bodo dvorane polne gledalcev. Zaenkrat je tako le na Paraolimpijskih igrah. Malič še dodaja, da se z aktivnostmi za privabljanje gledalcev pravzaprav še sploh nismo začeli ukvarjati, ter da smo še v fazi osveščanja in seznanjanja širše javnosti, da šport invalidov obstaja in da ima tekmovalne uspehe na vseh nivojih športa (mednarodni uspeh, profesionalizem, vedno večje število aktivnih športnikov invalidov). Torej, položaj košarke na vozičkih v Sloveniji se bo izboljšal, če se bo več pozornosti namenilo sami promociji tekmovanj, privabljanju gledalcev na tekme, ter usmerjanju otrok invalidov v ta šport. Zelo pomembno pri vsem tem pa je, da vključevanje košarke na vozičkih v slovenski prostor poteka nevsiljivo, na zanimiv in očem privlačen način. Eden takšnih zelo ustreznih načinov bi bila na primer situacija, ko bi se košarka na vozičkih vrnila na zunanja igrišča in bi se jo igralo kot navadno ulično košarko, vsem na ogled, brez zadržkov in nelagodnih občutkov.

Tako bi moralo biti pri vsakem športu s katerim se osebe z invalidnostjo ukvarjajo, vendar žal temu ni tako. Zakaj bi se morali ljudje na vozičkih s športom ukvarjati samo v sklopu tekmovanj, v vadbenih centrih, ko pa bi bilo lahko ukvarjanje z njim bolj sproščeno, samo kot družabno in zabavno preživljanje dneva na igrišču, v naravi s prijatelji. Seveda je, kot pri vseh spremembah, ki jih želimo uresničiti, tudi tu potreben čas in precejšnja mera potrpljenja in vztrajnosti. Naučimo se končno sprejemati drugačnost in pustimo stereotipna mnenja za seboj.

13. TERMINOLOGIJA V KOŠARKI NA VOZIČKIH

Spodaj so v abecednem vrstnem redu podane besede (kratice), besedne zveze, pojmi (vsi povezani s košarko na vozičkih) z namenom, da se razjasni njihov prevod, pomen, način zapisa v slovenskem jeziku in podobno. S tem poglavjem se želi izboljšati izrazoslovje v košarki na vozičkih v Sloveniji, posledično tudi v svetu športa invalidov in se na ta način izogniti uporabi nepotrebnih in nesmiselnih besed.

C

CLME: The Commission Legal Matters and Eligibility → Komisija za pravne zadeve in določitev statusa primernosti (ustreznosti) igralca, opredeljena pod 23. členom pravilnika o delovanju IWBF (Section B – Definitions, 2009).

E

Eligibility → primernost (upravičenost) igralca → je status igralca (potrditev igralca), da lahko zastopa svojo NOWB, državo na uradnih tekmovanjih IWBF (Section B – Definitions, 2009).

EuroCup → Evropski pokal

F

Footplate → podnožniki – del vozička in se nahajajo pred prednjimi kolesi vozička, takoj za zaščitnim obročem, če ga voziček ima.

G

Game Commissioners → komisarji poteka igre na uradnih IWBF tekmovanjih, ki sedijo za zapisnikarjevo mizo (Section B – Definitions, 2009).

I

ISMG: International Stoke Mandeville Games → Igre v Stoke Mandevillu; »Svetovne igre«

ISMGF: International Stoke Mandeville Games Federation → Mednarodna zveza iger v Stoke Mandevillu.

IWBF: International Wheelchair Basketball Federation → Mednarodna zveza za košarko na vozičkih (v slovenskem jeziku kratice IWBF ne prevajamo, ampak ostane enaka).

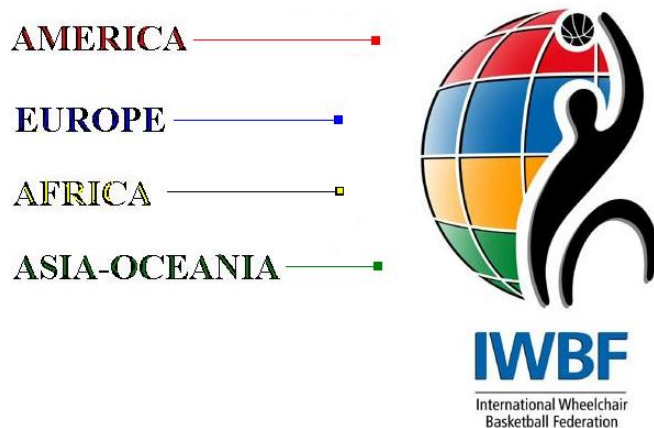
IWBF Constitution → IWBF pravilnik o delovanju → Sestava IWBF → Ustava IWBF

IWBF Zones (IWBF Americas, Africa, Asia Oceania, Europe) → IWBF območja: IWBF-Americas, IWBF-Africa, IWBF-Asia Oceania in IWBF-Europe.

IWBF Executive Council → Izvršni odbor IWBF

L

Logotip IWBF → Slika 49 predstavlja logotip Mednarodne zveze za košarko na vozičkih (IWBF). Štiri barve: rdeča (Amerika), modra (Evropa), rumena (Afrika) in zelena (Azija-Oceania) ponazarjajo štiri kontinentalna območja držav članic IWBF.

Slika 49. Uradni logotip IWBF (Pridobljeno 13.4.2011 iz <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/d/d7/IWBFLogo.jpg>)

N

»**Netball**« (1948) → igra imenovana »netball« je bila zelo podobna košarki, igrala se je zunaj na makadamskih tleh. Koš je predstavljal visok drog na vrhu katerega je visela mreža, v katero so morali igralci čim večkrat zadeti (Coppentrath, 2009j).

NOWB: National Organisation governing Wheelchair Basketball → Nacionalna (državna) organizacija za košarko na vozičkih → kratico NOWB se lahko uporablja tudi samo, saj na kratko pomeni državo, ki jo zastopajo igralci na uradnih tekmovanjih IWBF.

P

Player Classification Cards → klasifikacijska kartica igralca (**KKI**). Je kartica s katero športnik košarkar potrjuje svojo klasifikacijo (število dobljenih točk klasifikacije).

Player Consultants → so nekdanji ali še aktivni košarkarji, ki pristopajo kot svetovalci sodnikom, ki kandidirajo za mednarodni rang, med njihovimi tečaji za mednarodne sodnike (Section B – Definitions, 2009).

Player Identity Card → identifikacijska kartica igralca (**IKI**). Kartica s katero športnik potrjuje resničnost svojih podatkov (ime, priimek, starost (datum rojstva), narodnost, klub, klasifikacijske točke).

R

Referee Examiners → Sodnik ocenjevalec (napredovanje v Sodnika nadzornika) – zastopajo izpitno komisijo za pomoč kandidatom na tečaju za mednarodne sodnike (Section B – Definitions, 2009).

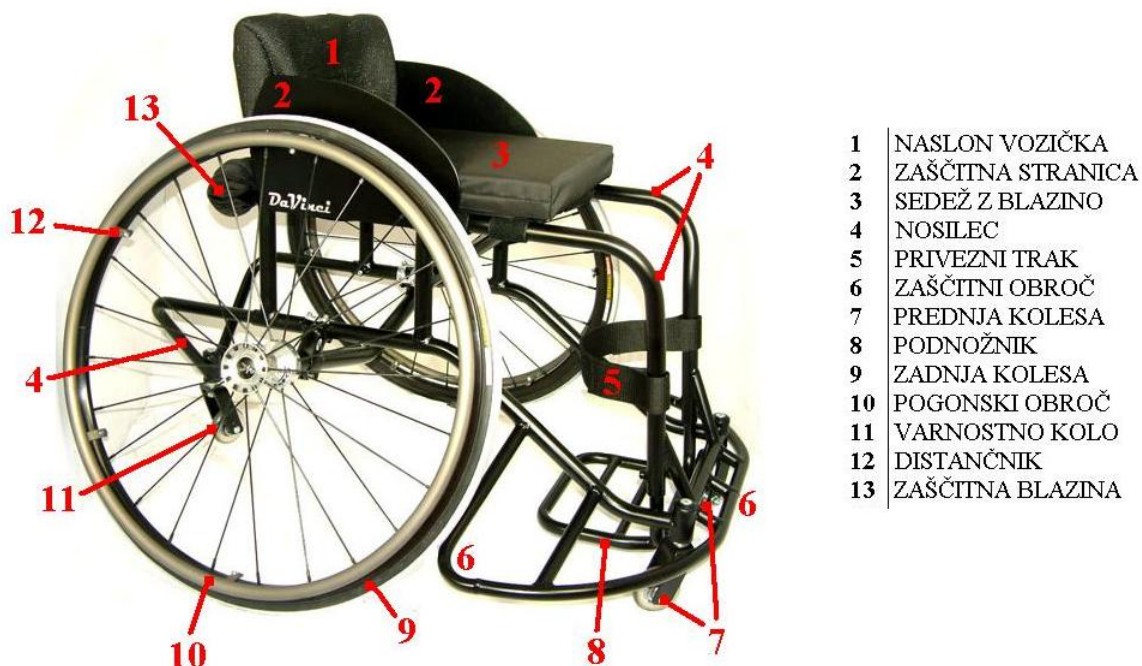
Referee Supervisors → Sodnik nadzornik (tudi kontrolor sodnikov).

T

Tournament Technical Committee (TTC) → Strokovni odbor; je odbor (komite) za vse tehnične zadeve na uradnih tekmovanjih IWBF (Section B – Definitions, 2009).

V

Voziček in njegovi sestavni deli (Slika 50):

Slika 50. Sestavni deli vozička za košarko (Pridobljeno, 12.4.2011 iz http://www.davincimobility.co.uk/images/Basketball_wheelchair_2.jpg).

W

Wheelchair Basketball → Košarka na vozičkih (KNV) in nikakor ne sedeča košarka ali kaj drugega.

Z

Zone → Območje; je izvršni organ določene celine, ustanovljen v skladu s 27. členom Ustave IWBF. Izvaja ga organ, pooblaščen s strani IWBF, v skladu z ustavo in predpisi IWBF. (Section B – Definitions, 2009).

14. VIRI

- About - The Classification System. (2009). IWBF. Pridobljeno 5.12.2010 iz <http://www.iwbf.org/index.php/commissions/classification/about>
- Ciliga, D. (1997a). Mijerni instrumenti za procjenu bazičnih motoričkih sposobnosti košarkaša u invalidskim kolicima [Merilni parametri za preverjanje bazičnih gibalnih sposobnosti košarkarjev na vozičkih]. (Raziskovalno poročilo). Hrvaška.
- Ciliga, D. (1997b). Mijerni instrumenti za procjenu situacijsko-motoričkih sposobnosti kod košarkaša u kolicima [Merilni parametri za preverjanje situacijskih-motoričnih sposobnosti košarkarjev na vozičkih]. (Raziskovalno poročilo). Hrvaška.
- Coppenrath, R. (23.6.2009a). Goals. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/about/goals>
- Coppenrath, R. (23.6.2009b). Organisation. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/about/organisation>
- Coppenrath, R. (23.6.2009c). Commissioners. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/technical/commissioners>
- Coppenrath, R. (23.6.2009d). Players. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/technical/players>
- Coppenrath, R. (23.6.2009e). Rules. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/the-game/rules>
- Coppenrath, R. (25.6.2009f). Summery. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/the-game/summary>
- Coppenrath, R. (1.7.2009g). Referees. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/technical/referees>
- Coppenrath, R. (23.10.2009i). Sponsorship. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/programme/sponsorship>
- Coppenrath, R. (18.11.2009j). History IWBF Europe. IWBF. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/history>
- Coppenrath, R. (23.11.2009k). Competition Hosting. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf-europe.org/programme/competition>
- Dečman, M. (2010). Evropsko prvenstvo skupine B v košarki na vozičkih. Športnik (19), 22.
- Dežman, B. (2000). Košarka za mlade igralce in igralke. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Furlan, J. (2000). ZŠIS – POK in Komisija za tekmovalni šport. Pridobljeno 18.4.2011 iz http://sport.si21.com/sport-invalidov/akti/kosarka_vozicki.htm
- Hrausky, E. (1975). Dvojni jubilej. 25. obletnica telesnovzgojne aktivnosti slovenskih invalidov in 20. obletnica ustanovitve Zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije. Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije. Ljubljana.
- IWBF. (1994). Uradna pravila za košarko na vozičkih. Priredila: Mednarodna Zveza za košarko na vozičkih. Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije.
- IWBF. (27.12.2009a). IWBF. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/about/who-we-are>

- IWBF. (28.12.2009b). Functions of the Classification Commission. Pridobljeno 25.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/commissions/classification/functions>
- IWBF. (3.1.2010). Cronology of Events in the Development of wheelchair basketball. IWBF. Pridobljeno 20. 1. 2010 iz <http://www.iwbf.org/index.php/the-game/archive>
- IWBF Asia Oceania Executive Council. (3.1.2010). IWBF Asia Oceania– current members. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/zones/iwbf-asia-oceania>
- IWBF Constitution. (5.1.2010). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/iwbf-constitution>
- IWBF Curent Rule Book. (13.7.2010). IWBF. Pridobljeno 7.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/>
- IWBF Africa Executive Council. (25.8.2010). IWBF Africa – current members. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/zones/iwbf-africa>
- IWBF Americas Executive Council. (25.8.2010). IWBF Americas - current members. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/zones/iwbf-americas>
- IWBF Europe Executive Council. (17.11.2010). IWBF Europe– current members. IWBF Europe. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/zones/iwbf-europe>
- Kalan, B. (1996). Športnorekreativna dejavnost paraplegikov na obnovitveni rehabilitaciji v Pineti pri Novigradu. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Košarka. (13. 9. 2010). Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Pridobljeno 21.1.2010 iz <http://www.zsis.si/index.php/mednarodna-tekmovanja/koarka>
- Ličen, S. in Erčulj, F. (2004). Dodatek - Sodniški znaki. V S. Ličen in F. Erčulj (ur.). Pravila za košarkarske sodnike pripravnike (str. 62–70). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Okoren, J. (2009). Kdaj nagrade tudi športnikom invalidom in kdaj večnamenska športna dvorana?. Športnik (16), 1.
- Okoren, J. (2010). Pogovor z dolgoletnim sekretarjem ZŠIS – POK Igorjem Maličem, prof. športne vzgoje. Športnik (17–18), 4-5.
- Perriman, D. (2006). Classification an Overview. IWBF. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/commissions/classification/classification-an-overview>
- Perriman, D. (1.9.2010). Introduction to Functional Classification of Wheelchair Basketball Players (Official Player Classification Manual). IWBF Player Classification Commission. Pridobljeno 26.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/pdfs/2010ClassificationManualRev8.pdf>
- Perko, D. (25.11.2010). NLB: V soboto začetek 3. sezone paraplegikov. Pridobljeno 25.4.2011 iz <http://kosarka.si/nlb-v-soboto-zacetek-3-sezone-paraplegikov/>
- Peršak, I. in Okoren, J. (1993). Naših petindvajset let. 1967 – 1992. Ljubljana. Zveza paraplegikov Slovenije (ZPS), 29.
- Section A – Preamble. (2009). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/a-preamble>
- Section B – Definitions. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/b-definitions>

- Section C – Code of Ethics. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/c-code-of-ethics>
- Section D – NOWBs. (29.12.2009). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/d-nowbs>
- Section E – Competitions. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 6.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/e-competitions>
- Section F – Regulations Governing Player Classification. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/f-classification>
- Section G- Regulations Governing Technical Commission, Referees, Referee Instructors and Referee Supervisors. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/g-technical>
- Section H – Regulations Governing the Use of Advertising. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/h-advertisement>
- Section I – Regulations Governing the Properties and the use of Proprietary Rights of IWBF. (2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/i-property-rights>
- Section J – Regulations Governing Players, Coaches, Support Officials. (3.1.2010). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/j-players-coaches-a-support-officials>
- Section K – Anti-Doping. (28.12.2009). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/k-anti-doping>
- Section L – Regulations Governing Applications of Penalties/Sanctions. (29.12.2009). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/l-sanctions-a-penalties>
- Section M – Regulations Governing Appeals – Appeals Committee. (2009). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/m-appeals>
- Section N – Regulations Governing the Organisations of Meetings of the Executive Council and of the Congress. (29.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/n-meetings>
- Section O – Regulations Governing Awards of IWBF. (29.12.2009). IWBF. Pridobljeno 5.1.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/o-awards>
- Section P – Schedule of Administrative Fines, Allowances/Fees Payable, and Fees and Charges. (27.5.2010). IWBF. Pridobljeno 3.2.2011 iz <http://www.iwbf.org/index.php/p-schedule-of-fines>
- Strohkendl, H., Craven, P. in Thiboutot, T. (1996). The 50th anniversary of wheelchair basketball: a history / Wheelchair Basketball Federation. New York: Waxmann.
- Tomšič, Ž. (2009). Seminar za mednarodne sodnike v košarki na vozičkih. Športnik (13-14).
- Tomšič, Ž. (2010a). Svetovno prvenstvo v košarki na vozičkih. Birmingham. 5. do 18. julij 2010. Športnik (19), 24-25.
- Tomšič, Ž. (2010b). Spremembe košarkarskih pravil. Športnik (20), 31-32.
6. mesto Slovenije na EP v Brnu. (13. 9. 2010). ZŠIS – POK. Pridobljeno 21.1.2010 iz <http://www.zsis.si/index.php/mednarodna-tekmovanje/koarka/844--6mesto-slovenije-na-ep-v-brnu>

15. PRILOGE

15.1. VSEBINSKA ZASNOVA IWBF

V nadaljevanju navajamo vsebino (nekakšno kazalo naslovov), ki jo vsebuje posamezen predpis, z namenom da se omogoči hitri pregled nad iskano vsebino, tako da jo posameznik lahko kasneje poišče na uradni spletni strani IWBF (www.iwbf.org). Da bo iskanje hitrejše in lažje pa so pod poglavjem 14. VIRI navedene vse internetne povezave za določen predpis (glej citiranje vira v besedilu, poleg naslova predpisa).

A.) PREGLED VSEBINE PRAVILNIKA O DELOVANJU IWBF

PRAVILNIK O DELOVANJU IWBF (IWBF Constitution, 2010)

1. poglavje: opredelitev, sestava in namen IWBF

1. člen NAZIV IN PRISTOJNI ORGANI IWBF
2. člen CILJI IWBF
3. člen NEPRISTRANSKOST IWBF
4. člen ČLANSTVO IWBF

2. poglavje: seznam oddelkov IWBF

5. člen ODDELKI IWBF

Prvi oddelek – KONGRES IWBF

6. člen SESTAVA KONGRESA
7. člen DOLŽNOSTI KONGRESA
8. člen KONGRESNA SREČANJA
9. člen KOMPETENCE IN VOLILNE PRAVICE
10. člen PROGRAM KONGRESA

Drugi oddelek – IZVRŠNI ODBOR IWBF

11. člen DOLŽNOSTI IN ČLANI IZVRŠNEGA ODBORA
12. člen FUNKCIJE IZVRŠNEGA ODBORA
13. člen KADIDIRANJE ZA IZVRŠNI ODBOR
14. člen VOLILNI POSTOPKI ZA IZVRŠNI ODBOR
15. člen PREDSTAVITEV IN VOLILNE PRAVICE IZVRŠNEGA ODBORA
16. člen SREČANJA IZVRŠNEGA ODBORA

Tretji oddelek – SEKRETARIAT IWBF

17. člen SESTAVA SEKRETARIATA IWBF
18. člen ODGOVORNOST GLAVNEGA SEKRETARJA

Četrty oddelek – TRAJNE KOMISIJE

19. člen DOLŽNOSTI TRAJNIH KOMISIJ
20. člen STROKOVNI ODBOR
21. člen KOMISIJA ZA KLASIFIKACIJO IGRALCA

22. člen TEKMOVALNA KOMISIJA

23. člen KOMISIJA ZA PRAVNE ZADEVE IN POTRDITEV STATUSA IGRALCA (CLME – Commission for Legal Matters and Eligibility)

Peti oddelek – KOMITEJI IN OBMOČJA IWBF

24. člen STRUKTURA IN DELOVANJE KOMITEJEV

25. člen ZDRAVNIŠKI KOMITE

26. člen KOMITE ZA PRITOŽBE

27. člen OBMOČJA IWBF

28. člen ODGOVORNOSTI OBMOČJA IWBF

29. člen STRUKTURA OBMOČNEGA SVETA IWBF

3. poglavje: Finančna sredstva

30. člen SREDSTVA IWBF

4. poglavje: Pravne določbe

31. člen SPREMINJANJE PRAVILNIKA O DELOVANJU IWBF

32. člen PRISTOJNI ORGANI PRAVNIH DOLOČB

33. člen ARBITRAŽNO SODIŠČE ZA ŠPORT, LAUSANNE, V ŠVICI

5. poglavje: Splošne določbe

34. člen INTERPRETACIJA

35. člen JEZIK

36. člen »TWIN-KOŠARKA«

37. člen SODELOVANJE Z MEDNARODNO FUNDACIJO ZA KOŠARKO NA VOZIČKIH

38. člen SODELOVANJE S FIBA-o

39. člen RAZPUSTITEV IWBF

40. člen TRAJANJE IN UPOŠTEVANJE PRAVILNIKA O DELOVANJU IWBF

Priloga: OBMOČJA IWBF IN DRŽAVE ČLANICE

B.) PREGLED VSEBINE PREDPISOV IWBF

Predpis A – VELJAVA IN URADNI JEZIK PREDPISOV (Section A – Preamble, 2009)

A1 Uveljavljanje predpisov IWBF:

Vsi predpisi Mednarodne zveze za košarko na vozičkih so sprejeti s strani Izvršnega sveta IWBF s pristojnostjo potrjene v Pravilniku o delovanju IWBF. V primeru kakršnih koli nesoglasij in razhajanj med določbami v teh Predpisih IWBF in tistimi v Pravilniku o delovanju IWBF, bodo prevladale določbe v Pravilniku o delovanju IWBF.

A2 Datum začetka uveljavitve predpisov IWBF:

Vsi predpisi IWBF so začeli veljati 1. januarja 2007.

A3 Prevladujoč jezik predpisov IWBF

V skladu s 35. členom Pravilnika o delovanju IWBF, je angleščina uradni jezik IWBF in v primeru razhajanj bo angleška različica prevladala.

Predpis B – OPREDELITEV PREDPISOV (Section B – Definitions, 2009)

Te opredelitve ne vključujejo strokovnih izrazov povezanih s predpisom o doping kontroli (Predpis K), le ti so opredeljeni v pravilniku WADA-e.

Predpis C – ETIČNA NAČELA IWBF (glej str. 16)**Predpis D – NOWB** (Section D – NOWBs, 2009)

D1 Prošnja za članstvo

D2 Pridruženi člani

Predpis E – URADNA TEKMOVANJA IWBF (Section E – Competitions, 2009)

E1 Status tekmovalne komisije

E2 Dolžnosti in odgovornosti tekmovalne komisije

E3 Struktura tekmovanj IWBF

E4 Uradna tekmovanja IWBF

E5 Splošna načela

E6 Dolžnosti IWBF

E7 Dolžnosti organizatorjev tekmovanj

E8 Sestava organizatorjev tekmovanj

E9 Zbiranje ponudb za prevzem uradnih tekmovanj IWBF

E10 Poslovne določbe za izbranega ponudnika izvedbe uradnih tekmovanj IWBF

E11 Finančna sredstva ponudnikom

E12 Vodenje uradnih tekmovanj IWBF

E13 Tehnične določbe

E14 Zahteve za sodnike nadzornike

E15 Zahteve za klasifikatorje

E16 Strokovni odbor

E17 Komisija za pritožbe (tožilstvo)

E18 Postopek v primeru protesta

E19 Statistika in pregledni zapiski

E20 Doping kontrola

E21 Razvrstitev ekip

E22 Neodločen izid tekmovanja

E23 Državne zastave

E24 Protokolarne določbe

E25 Otvoritev in zaključna prireditev

E26 Nagrade

E27 Sodelovanje na uradnih tekmovanjih IWBF

- E28 Zavarovanje
- E29 Usposabljanje
- E30 Status primernosti igralca
- E31 Registracija na uradnih tekmovanjih
- E32 Odstop ali napaka pri odstopu z uradnega tekmovanja
- E33 Dolžnosti sodelujočih ekip
- E34 Ukrepi
- E35 Struktura in posebne določbe na glavnih uradnih tekmovanjih IWBF
- E36 Paraolimpijske igre za moške in ženske
- E37 Registracija na Paraolimpijskih igrah
- E38 Finančna sredstva Paraolimpijskih iger
- E39 Sistem tekmovanja
- E40 Svetovno prvenstvo IWBF za moške
- E41 Svetovno prvenstvo IWBF za ženske
- E42 Svetovno prvenstvo IWBF za moške U-23
- E43 Svetovno prvenstvo IWBF za ženske U-25
- E44 Mednarodne tekme in turnirji
- E45 Predpisi za komisarje poteka igre

Predpis F – PREDPISI KLASIFIKACIJE IGRALCA (Section F – Regulations Governing Player Classification, 2009)

- F1 Status komisije za klasifikacijo igralca
- F2 Dolžnosti in odgovornosti komisije za klasifikacijo igralca
- F3 Struktura klasificiranja
- F4 Predpisi o klasifikaciji igralca

Predpis G – PREDPISI STROKOVNEGA ODBORA, SODNIKOV, SODNIKOV INŠTRUKTORJEV IN MEDNARODNIH SODNIKOV (Section G- Regulations Governing Technical Commission, Referees, Referee Instructors and Referee Supervisors, 2009)

- G1 Status strokovnega odbora
- G2 Dolžnosti in odgovornosti strokovnega odbora
- G3 Struktura strokovnega odbora
- G4 Pravila podkomiteja
- G5 Predpisi mednarodnih sodnikov
- G6 Postopki preverjanja certifikata območij IWBF
- G7 Licenca območja IWBF
- G8 Postopki za pridobitev mednarodnega certifikata
- G9 Postopki preverjanja mednarodnega certifikata
- G10 Mednarodna licenca (dovoljenje)
- G11 Provizije strokovnega odbora

- G12 Sodniška pooblastila podkomiteja
- G13 Izbor, določitev oziroma imenovanje sodnikov
- G14 Obvestilo o izboru sodnikov
- G15 Dolžnosti mednarodnih sodnikov
- G16 Prestop, odstop in zavrnitev
- G17 Neaktiven sodnik
- G18 Sodnik profesionalac
- G19 Sodnik usposabljanja pripravnikov
- G20 Sodniki nadzorniki
- G21 Pravice in privilegiji
- G22 Provizije
- G23 Obvestilo o imenovanju

Predpis H – PREDPISI O UPORABI OGLAŠEVANJA (Section H – Regulations Governing the Use of Advertising, 2009)

- H1 Tehnična oprema in igrišča
- H2 Sodniki in zapisnikar
- H3 Igralci
- H4 Vozički
- H5 Druge določbe
- H6 Kazni

Predpis I – PREDPISI O IMETJU (LASTNINI) IN LASTNIŠKIH PRAVICAH IWBF (Section I – Regulations Governing the Properties and the use of Proprietary Rights of IWBF, 2009)

- I1 Lastništvo in izkoriščanje reklamnih pravic
- I2 Razlikovanje pravic
 - I2.1. Snemanje in druge pravice medijev
 - I2.2. Pravice trženja in oglaševanja
 - I2.3. Pravice do uradnih žog in tehnične opreme (vključno z uniformo sodnikov)
 - I2.4. Pravice do slik in imen igralcev (posameznih ali ekipe), trenerjev, ekip (klubi in državne reprezentance) in stadionov (športnih objektov).
 - I2.5. Uporaba IWBF logotipov
 - I2.6. Avtorske pravice za teoretično gradivo

Predpis J – PREDPISI O OGRALCIH, TRENERJIH IN POMOČ URADNIKOV (Section J – Regulations Governing Players, Coaches, Support Officials, 2010)

- J1 Primernost igralcev*
- J2 Državljanstvo igralcev*
 - J2.1. Splošna načela o državljanstvu

J2.2. Pravni dokaz o državljanstvu

J2.3. Državne reprezentance

J2.4. Klubi

J2.5. Odločitve

J2.6. Odobritev

J2.7. Manj pomembni primeri

J2.8. Pritožbe

J2.9. Stroški

J3 Mednarodni prestop igralca

J3.1. Splošna načela o mednarodnem prestopu igralca

J3.2. Igralec košarkar

J3.3. Starostna meja

J3.4. Starostna meja

J3.5. Omejitve licence

J3.6. Državne organizacije za košarko na vozičkih

J3.7. Razhajanja

J3.8. Stroški

J3.9. Pritožbe

J4 Starost igralcev

J4.1. Postopek določitve starostne meje

J4.2. Identifikacijska kartica igralca (IKI)

J4.3. Seznam igralcev

J4.4. Odgovornost državnih organizacij za košarko na vozičkih

J4.5. Preverjanje identitete in starosti

J4.6. Splošne določbe

J5 Odobreni trenerji IWBF

J5.1. Dolžnosti in odgovornosti zvez članic

J5.2. Kvalifikacija odobrenih trenerjev IWBF

J5.3. Postopek dogovora

Predpis K – PREDPISI O PROTI-DOPINGU (Section K – Anti-Doping, 2009)

K1 Definicija dopinga

K2 Kršitev proti-doping predpisa

K3 Dokazovanje dopinga

K4 Seznam prepovedanih substanc

K5 Testiranje

K6 Analiza vzorcev

K7 Upravljanje z rezultati

K8 Pravica do pravičnega sojenja

K9 Samodejna izključitev posameznih rezultatov

K10 Obravnavanje posameznika

- K11 Posledice za ekipe
- K12 Obravnavanje in stroški proti državnim organizacijam za košarko na vozičkih
- K13 Pritožbe
- K14 Priznavanje predpisov IWBF, poročanje in obravnavanje s strani NOWB
- K15 Obravnavanje odločitev drugih organizacij
- K16. Statut o preteku rezultatov
- K17 Skladnost s poročili WADA-e
- K18 Spremembe in razlage predpisov o proti-dopingu

Predpis L – PREDPISI O PRIJAVAH KAZNI IN OBRAVNAVAH (Section L – Regulations Governing Applications of Penalties/Sanctions, 2009)

- L1 Temeljna načela obravnav s strani IWBF
- L2 Obravnave in kazni med glavnimi uradnimi tekmovanji IWBF
- L3 Obravnave s strani NOWB
- L4 Obravnavanje igralcev za tekmovanja IWBF s strani NOWB oziroma za mednarodni prestop igralca
- L5 Obravnave s strani drugih zvez izven IWBF
- L6 Disciplinski odbor

Predpis M – PREDPISI O PRITOŽBAH – PRITOŽBENI KOMITE (Section M – Regulations Governing Appeals – Appeals Committee)

- M1 Pristojnost, predsednik in podpredsednik
- M2 Odbor, število sodnikov
- M3 Sodniki
- M4 Pravičnost sojenja
- M5 Rok za pritožbe in plačilo provizije
- M6 Združitev
- M7 Obravnava, dodelitev
- M8 Začasni ukrepi
- M9 Nadaljnja pritožba (ugovor)
- M10 Nasprotujoči predpisi
- M11 Provizije in stroški

Predpis N – PREDPISI O ORGANIZACIJI SEJE IZVRŠNEGA SVETA IN KONGRESA (Section N – Regulations Governing the Organisations of Meetings of the Executive Council and of the Congress, 2009)

- N1 Organizacija sestankov Izvršnega sveta
- N2 Organizacija kongresa

Predpis O – PREDPISI O NAGRADAH IWBF (Section O – Regulations Governing Awards of IWBF, 2009)

O1 Katere so nagrade IWBF

O2 Nagrada »Gold Medal Triad«

Predpis P – Predpisi o uradnih terjatvah, plačana nadomestila/prispevki, ter prispevki in dajatve (Section P – Schedule of Administrative Fines, Allowances/Fees Payable, and Fees and Charges, 2010)

P1 Seznam terjatev, plačanih nadomestil/prispevkov, ter prispevki in dajatve

P2 Vplačane uradne terjatve na IWBF

P3 Plačana nadomestila/prispevki

P4.1. Članstvo

P4.2. Tekmovanja

P4.3. Klasifikacija

P4.4. ITO (mednarodni strokovni uradnik) vplačila na IWBF (Svetovno)

P4.5. Upravne pritožbe in kazni

15.2. PREDLOG LOGOTIPA KOŠARKE NA VOZIČKIH

